L.N. TOLSTOY

EFENDİ İLE UŞAĞI

-BİR TOPRAK SAHİBİNİN SABAHI-

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN: AYŞE HACIHASANOĞLU

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

II. BASIM

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

LEV NİKOLAYEVİÇ TOLSTOY
EFENDİ İLE UŞAĞI

ÖZGÜN ADI
ХОЗЯИН И РАБОТНИК
УТРО ПОМЕЩИКА

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN
AYŞE HACIHASANOĞLU

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2015
Sertifika No: 29619

EDİTÖR
KORAY KARASULU

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

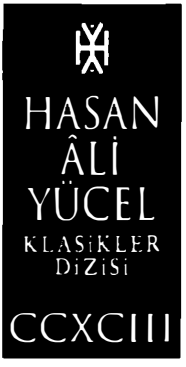
I. BASIM, EYLÜL 2016, İSTANBUL
II. BASIM, EYLÜL 2017, İSTANBUL

ISBN 978-605-332-849-0 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
SENA OFSET
MALTEPE MAH. LİTROS YOLU SOK. NO: 2/4 MATBAACILAR SİTESİ 2 DK:4NB7
ZEYTİNBURNU İSTANBUL
(0212) 613 38 46
SERTİFİKA NO: 12064

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

LEV NİKOLAYEVİÇ TOLSTOY

EFENDİ İLE UŞAĞI
BİR TOPRAK SAHİBİNİN SABAHI

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN:
AYŞE HACIHASANOĞLU

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Bir Toprak Sahibinin Sabahı

I

Prens Nehlüdov, üniversitenin üçüncü sınıfını bitirdikten sonra yaz tatili için köyüne gidip, bütün yazı köyde geçirdiğinde on dokuz yaşındaydı. Sonbaharda, ona göre en iyi dostu ve dünyadaki en mükemmel kadın olan teyzesi Kontes Beloretskaya'ya henüz tam oturmamış çocuk yazısıyla aşağıda çevirisi yer alan Fransızca mektubu yazdı:

"Sevgili teyzeciğim,

Ben tüm yaşamımın bağlı olacağı bir karar aldım. Kendimi köy yaşantısına adamak için üniversiteden ayrılacağım, çünkü bu yaşantı için doğduğumu hissediyorum. Tanrı aşkına benimle alay etmeyin sevgili teyzeciğim. Genç olduğumu, belki henüz çocuk olduğumu söyleyeceksiniz, ama bu benim yeteneğimi hissetmeme, iyilik yapma isteğime ve iyilik yapmayı sevmeme engel değil.

Daha önce size yazdığım gibi, işleri tarifsiz bir karışıklık içinde buldum. İşleri düzene sokma isteğiyle olan biteni iyice anlayıp kavradıktan sonra en büyük sorunun, köylülerin çok acınacak ve çok yoksul bir durumda bulunmalarından kaynaklandığını, bunun da yalnızca emek ve sabırla düzeltilebileceğini fark ettim. İki köylümü, David'le İvan'ı ve onların aileleriyle birlikte sürdürdükleri yaşamı görebilseydiniz, eminim, sadece bu iki talihsiz insanın görünüşü bile niyetimi açıklamak için söyleyebileceklerimden çok daha

fazla ikna ederdi sizi. Tanrı'ya hesap vermek zorunda kalacağım bu yedi yüz insanın mutluluğunu düşünmek benim için apaçık ve kutsal bir görev değil mi? Onları, sırf zevkleri ya da hırsları yüzünden zorbalık eden hoyrat muhtarların ve kâhyaların eline bırakmak günah değil mi? Hem önümde böylesine soylu, böylesine parlak ve çok yakın bir görev varken niye yararlı olma ve iyilik yapma fırsatını başka bir alanda arayayım? Kendimi iyi bir efendi olabilecek yetenekte hissediyorum; iyi bir efendi olmak için de, benim bu sözden anladığım kadarıyla ne üniversite diploması, ne de sizin benim için arzu ettiğiniz unvanlar gerekiyor. Sevgili teyzeciğim, benim adıma yükselme planları yapmayın, çok farklı, ama çok güzel ve beni mutluluğa götüreceğini hissettiğim bir yolda yürüdüğüm düşüncesine alışın. Gelecekte neler yapacağımı defalarca düşündüm, kendime eylem kuralları koydum, eğer Tanrı bana ömür ve güç verirse bu girişimimde başarılı olacağım.

Bu mektubu kardeşim Vasya'ya göstermeyin, onun alay etmesinden korkuyorum; Vasya, benim önüme geçip birinci olmaya alışkındır, bense ona boyun eğmeye. Vanya ise niyetimi onaylamasa bile anlayacaktır."

Kontes, aşağıda Fransızcadan çevirisi bulunan şu mektupla yanıt verdi:

"Sevgili Dmitriy, mektubunun bana kanıtladığı, benim de asla kuşku duymadığım tek şey çok güzel bir kalbe sahip olduğun. Ama sevgili dostum, iyi özelliklerimiz, bize kötü özelliklerimizden daha çok zarar verir yaşamımızda. Sana aptallık ettiğini, davranışının beni üzdüğünü söylemeye kalkışmayacağım, ama tek bir düşünceyle seni etkilemeye çalışacağım. Akıl yürütelim dostum. Köy yaşamına heves duyduğunu, köylülerini mutlu etmek istediğini ve iyi bir efendi olma umudu taşıdığını söylüyorsun. 1) Bir şeye karşı hevesimiz, isteğimiz olduğunu ancak o isteğimizde yanıldığımız zaman hissettiğimizi; 2) kendini mutlu etmenin başkalarını

mutlu etmekten daha kolay olduğunu ve 3) iyi bir efendi olmak için soğuk ve sert bir adam olmak gerektiğini, öyle görünmeye çalışsan da senin, günün birinde öyle biri olacağını hiç sanmadığımı söylemeliyim.

Düşüncelerini, yargılarını değişmez sayıyorsun ve hatta onları yaşam kuralı olarak kabul ediyorsun; ama dostum, benim yaşımda düşüncelere, yargılara ve kurallara değil, sadece deneyime inanıyor insan; deneyimimse bana planlarının çocukça olduğunu söylüyor. Elli yaşıma geldim, pek çok da değerli insan tanıdım, ama unvan sahibi, yetenekli, genç bir adamın iyilik yapma bahanesiyle kendini köye hapsettiğini hiç duymadım. Sen hep orijinal görünmek istemişsindir, ama orijinalliğin gereksiz onurdan başka bir şey değil. Ve dostum! Önceden yürüye yürüye açılmış düz yolları seçmen daha iyi: Onlar başarıya daha çok yaklaştırır insanı; başarı ise, senin için artık başarı olarak gerekli değilse bile, o pek sevdiğin, iyilik yapma olanağına sahip olman için gereklidir.

Birkaç köylünün yoksulluğu kaçınılmaz bir sorundur; ya da topluma, akrabalarına ve kendine karşı görevlerini unutmaksızın da çözümüne yardım edebileceğin bir sorundur. Senin aklınla, senin yüreğin ve iyilik yapma sevginle başarı kazanamayacağın uğraş yok; ama hiç olmazsa layık olduğun ve sana şeref kazandıracak bir uğraş seç.

Yükselme hırsım yok derken samimi olduğuna inanıyorum; ama kendi kendini kandırıyorsun. Yükselme isteği, senin yaşlarında ve senin olanaklarına sahip biri için olumlu, iyi bir niteliktir; ama insan artık bu tutkusunu tatmin edecek durumda değilse, bir eksiklik ve bayağılık halini alır. Sen de eğer niyetini değiştirmezsen bunu yaşayacaksın. Hoşça kal sevgili Mitya. Sanırım saçma, ama soylu ve özverili planın yüzünden seni daha da çok seviyorum. Bildiğin gibi yap, ama seninle aynı fikirde olamayacağımı itiraf etmeliyim."

Genç adam bu mektubu aldıktan sonra üzerinde uzun uzun düşündü, sonunda mükemmel bir kadının da yanılabileceğine karar verip, üniversiteden kaydını sildirmek için dilekçesini verdi ve ebediyen köyde kaldı.

II

Teyzesine de yazdığı gibi, genç toprak sahibinin, işiyle ilgili eylem kuralları vardı, tüm yaşamı, uğraşları saatlere, günlere ve aylara bölünmüştü. Pazar günü ricacıların, hizmetçilerin ve köylülerin kabulüne, yoksul köylülerin çiftliklerinin dolaşılmasına ve her pazar akşamı toplanarak kime ne kadar yardım yapılacağına karar veren köy meclisinin onayıyla köylülere yardım edilmesi işine ayrılmıştı. Bu işlerle uğraşarak bir yıldan fazla zaman geçiren genç adam artık pratik olsun, teorik olsun ekonomi bilgisi açısından hiç acemi değildi.

Haziran ayında, Nehlüdov'un kahvesini içip, "*Maison Rustique*"in* bir bölümüne hızla göz attıktan sonra pardösüsünün cebinde not defteri ve bir tomar parayla, alt katında küçücük bir odasında kaldığı sütunlu ve teraslı büyük köy evinden çıkıp, eski İngiliz bahçesinin temizlenmemiş, ot bürümüş yollarından anayolun iki yanına yayılmış olan köye doğru yürüdüğü aydınlık bir pazar günüydü. Nehlüdov, kıvırcık, gür, koyu kumral saçlı, kara gözleri pırıl pırıl parlayan, körpe yanaklı, delikanlılığın ilk tüylerinin üzerinde henüz belirdiği kırmızı dudaklı, uzun boylu, biçimli bedenli bir gençti. Yürüyüşünde ve bütün hareketlerinde gençliğin gücü, enerjisi ve kendinden hoşnutluğu fark ediliyordu. Köylüler rengârenk kalabalıklar halinde kiliseden dönüyorlardı; yaşlı adamlar, genç kızlar, çocuklar, kucaklarında bebekleriyle

* *Maison Rustique du XIX siècle*, Fransız bilim adamı J. A. Bixio'nun (1808-1865) tarım konusunda hazırladığı beş ciltlik eser. (ç.n.)

kadınlar, bayramlık giysileri içinde yerlere kadar eğilip beye selam vererek ve yanından geçerek evlerine dağılıyorlardı. Nehlüdov sokağa girerken durdu, cebinden not defterini çıkarttı ve çocuk yazısıyla doldurulmuş son sayfada, yanında notlar olan birkaç köylü adını okudu. "İvan Çurisenok — kütük istedi," notunu okuyup, sokağı geçerek sağdan ikinci kapıya yöneldi.

Çurisenok'un evi kütüklerden yapılmış, köşelerinden yer yer çürümüş, yana eğilmiş ve toprağa gömülmüş yarı yıkık bir evdi. Toprağa öylesine gömülmüştü ki, gübre yığınının üstünden yalnızca yarısı kopmuş tahta kapağıyla kırık kırmızı duman tahliye penceresi ve içeriye bakan, paçavra sıkıştırılmış başka bir pencere görünüyordu. Ana evin çevresinde, eşiği çamurlu, alçak kapılı bir giriş, yine kütükten yapılmış başka bir küçük ev, daha da eski, daha da alçak bir giriş, bir avlu kapısı ve duvarları ince dallardan örülmüş bir kiler bulunuyordu. Bunların hepsi bir zamanlar eğri büğrü tek bir çatıyla örtülüyken şimdi çatının alçak kenarından çürümeye yüz tutmuş kapkara samanlar sarkıyordu; üst kısımdaysa yer yer çatı tahtaları ve çatı kirişi görünüyordu. Avlunun ön kısmında çürümüş, dağılmaya yüz tutmuş kütükleri, direği, çark kalıntısı ve hayvanlar çiğnediğinden çamurlaşmış, içinde ördeklerin yıkandığı su birikintisiyle bir kuyu vardı. Kuyunun yakınında soluk yeşil seyrek dallarıyla, gövdesi çatlamış ve kırılmış iki yaşlı söğüt ağacı bulunuyordu. Bir zamanlar birilerinin burayı güzelleştirmeye çalıştığını kanıtlayan bu söğütlerden birinin altında sekiz yaşında sarı saçlı bir kız çocuğu oturmuş, iki yaşındaki başka bir kız çocuğunu kendi etrafında emeklemeye zorluyordu. Kızların çevresinde kuyruk sallayarak dolaşan yavru köpek, beyi görünce ok gibi kapıya fırladı ve buradan ürkek, titrek bir havlama tutturdu.

— İvan evde mi? –diye sordu Nehlüdov.

Büyük kız bu soru karşısında donakalmış gibiydi, hiçbir karşılık vermeden gözlerini daha da irileştirdi; küçüğü

ise ağzını açtı ve ağlamaya hazırlandı. Kırmızıya çalan eski bir kuşakla belinin alt kısmından bağlanmış lime lime bir etek giymiş, ufak tefek yaşlı bir kadın kapıdan bakıyor, o da hiçbir şey söylemiyordu. Nehlüdov sofaya doğru yürüdü ve sorusunu yineledi.

Yaşlı kadın yerlere kadar eğilerek ve her nedense ürkek bir heyecana kapılarak:

— Evde velinimetimiz, –dedi titreyen bir sesle.

Nehlüdov selam verip sofadan dar avluya geçerken yaşlı kadın elini çenesine dayadı, kapıya doğru gitti ve gözlerini beyden ayırmaksızın sessizce başını sallamaya başladı. Avlu sefil bir durumdaydı; orada burada eskiden kalma kararmış gübre yığınları vardı; gübrenin üstüne çürümüş kısa bir kütük, bir yaba ve iki tırmık gelişigüzel atılmıştı. Altlarında, bir yanında bir karasabanın, tekerleksiz bir at arabasının ve birbirinin üstüne yığılmış işe yaramaz, boş arı kovanlarının durduğu avlu çevresindeki sundurmaların neredeyse hepsi açılmıştı, bir yanı ise artık payandaların değil, gübre yığınının üzerinde duracak şekilde çökmüştü. Çurisenok, çatının eğilerek üzerine abandığı ince dallardan örülmüş bir çiti baltanın ağzıyla ve arkasıyla kırarak çatıdan ayırmaya çalışıyordu. İvan Çuris, elli yaşlarında, alışılmıştan daha kısa boylu bir adamdı. Kırlaşmış koyu kumral bir sakal ve aynı şekilde gür saçlarla çevrili güneş yanığı uzun yüzünün çizgileri güzel ve anlamlıydı. Koyu mavi yarı kapalı gözleri zekice, iyilikle, kaygısızca bakıyordu. Gülümsediğinde seyrek kumral bıyıklarının altından ansızın ortaya çıkıveren küçük düzgün ağzı, sakin bir kendine güven ve çevresindeki her şeye karşı birazcık alaycı bir umursamazlık ifade ediyordu. Derisinin kalınlığından, derin kırışıklıklardan, boynundaki, yüzündeki ve ellerindeki belirgin damarlardan, doğal olmayan kamburluğundan ve bacaklarının yay biçiminde eğriliğinden tüm yaşamının son derece ağır, gücünün üstünde bir çalışmayla geçtiği anlaşılıyordu. Üzerindeki giysi, dizlerinde

mavi yamalar olan el dokuması, kaba bezden beyaz bir pantolon ve sırt kısmıyla kolları yıpranmış, aynı şekilde kirli bir gömlekten ibaretti. Gömlek, bakır bir anahtarın asılı olduğu ipten örülmüş bir kuşakla belinin alt kısmından bağlanmıştı.

— Tanrı yardımcın olsun! –dedi bey avluya girerken.

Çurisenok dönüp bir baktı ve tekrar işe koyuldu. İnce dallardan örülmüş çiti son bir gayretle sundurmanın altından kurtardı ve ancak o zaman baltayı kütüğe saplayıp, kuşağını düzelterek avlunun ortasına çıktı.

— Bayramınız kutlu olsun prens hazretleri! –dedi yerlere kadar eğilip saçlarını sallayarak.

Nehlüdov, köylünün giysisine bir göz atıp:

— Teşekkür ederim azizim. Mülkünü görmeye geldim, –dedi çocukça bir içtenlik ve utangaçlıkla.– Toplantıda benden istediğin kütükler ne için gerekiyormuş göster bakalım.

— Kütükler mi? Ne için oldukları besbelli prens hazretleri. Biraz olsun destek koymak istiyordum, kendiniz de görebilirsiniz; geçenlerde şu köşe çöktü, Tanrı yine yardım etti, hayvanlar o sırada burada değildi neyse. Zar zor ayakta duruyor her şey, –diyordu Çuris çökmüş, eğri büğrü, açık ahırlarına hor görüyle bakarak.– Çatı kirişine, payandalara, çapraz kirişlere dokunsan işe yarar bir tahta olmadığını görürsün. Bu devirde keresteyi nereden alacaksın? Siz de biliyorsunuz ya.

— Ahırın biri yıkılmış, diğeri de yıkılmak üzereyken beş tane kütüğü ne yapacaksın? Sana kütük değil, kiriş, çapraz kiriş, direk gerekli, hepsi de yeni olmalı, –dedi bey, bu konudaki bilgisiyle böbürlenerek.

Çurisenok yanıt vermedi.

— Demek ki, sana kütük değil, kereste lazımmış, öyle söylemen gerekirdi.

— Gerektiği belli de, nereden alacağız: Hep beyin avlusuna mı gideceğiz! Şayet her lütuf için bey avlusuna gidip, bel kırıp boyun bükerek prens hazretleriyle yüz göz

olacaksak biz köylülerin hali nice olur? Şayet beyimizin harman yerinde hiçbir işe yaramadan yatıp duran meşe dalları için bir lütufta bulunursanız, –dedi eğilerek ve ağırlığını kâh bir ayağına kâh diğerine vererek,– payandaları değiştirebilirim; biraz keserim, eskilerden de bir şeyler uydururum.

— Eskilerden nasıl yapacaksın? Kendin söylüyorsun hepsi eskidi, çürüdü diye; bugün bu köşe göçmüş, yarın öbürü, ertesi gün üçüncüsü çökecek; yaptığın işin boşa gitmemesi için eğer yapacaksan hepsini yeniden yapmalısın. Burası bu kış ayakta durabilir mi duramaz mı? Sen ne düşünüyorsun onu söyle bana.

— Kim bilebilir ki?

— Hayır, sen ne düşünüyorsun, göçer mi, göçmez mi?

Çuris bir an düşündü.

— Tamamı göçer, –dedi birden.

— Gördün mü, toplantıda sadece kütük istemesen, tamamını yeniden yapman gerektiğini söylesen daha iyi olurdu. Yine de sana yardım edebilirsem sevinirim...

Çurisenok beyin yüzüne bakmaksızın şüpheyle:

— Lütfunuz beni çok memnun eder, –diye karşılık verdi.– Bana dört tane kadar tomruk ya da kütük bağışlasanız, belki kendim üstesinden gelirim, ıskarta kereste çıkarsa, o da evde payanda olarak işe yarar.

— Yoksa evin de mi kötü durumda?

— Birimizi ha ezdi, ha ezecek diye bizim karıyla bekliyoruz, –dedi Çuris umursamaz bir şekilde.– Geçenlerde tavandan düşen çatı kirişi benim karıyı öldürüyordu!

— Nasıl öldürüyordu yahu?

— Basbayağı öldürüyordu prens hazretleri: Sırtı cayır cayır yanıyordu, geceye dek ölü gibi yattı.

— E, ne oldu, geçti mi?

— Geçti geçmesine de, hâlâ çekiyor. Daha doğrusu doğduğundan beri çekip duruyor.

Nehlüdov kapıda ayakta durmaya devam eden ve kocası ondan söz eder etmez ahlayıp oflamaya başlayan kadına:

— Neyin var, hasta mısın? –diye sordu.

— İşte tam şuramda bir şey beni hiç rahat bırakmıyor, –diye yanıtladı kadın zayıf, kirli göğsünü göstererek.

— Yine mi! –dedi genç bey öfkeyle yumruklarını sıkarak.– Hastasın da niye hastaneye gidip görünmüyorsun? Hastane bunun için açıldı. Size söylemediler mi yoksa?

— Söylediler söylemesine de velinimetimiz, hiç vakit yok ki. Angarya* bir yandan, ev bir yandan, çocuklar bir yandan, hepsi bana bakıyor! Biz işimizi tek başımıza yapıyoruz...

III

Nehlüdov evin içine girdi. Fırının yanındaki köşede, islenmiş pürtüklü duvarlarda çeşit çeşit çaput ve giysi asılıydı; kızıl köşe denilen dua köşesi ise adına uygun bir şekilde, ikonaların ve tahta sıraların çevresinde toplanmış kırmızımsı hamamböcekleriyle kaplanmıştı. Leş gibi kokan bu altı arşınlık kapkara evin tavanının ortasında koskoca bir yarık vardı. İki yerde payanda olmasına karşın tavan öyle eğilmişti ki, her an yıkılacakmış gibiydi.

— Evet, ev çok kötü, –dedi bey, bu konudan hiç söz açmak istemediği anlaşılan Çurisenok'un yüzüne bakarak.

— Bizi de, çocukları da ezecek, –diye ağlamaklı bir sesle konuşmaya başladı köylü kadın, fırının duvarına sırtını verip.

— Sen konuşma! –dedi Çuris sert bir şekilde ve kımıldayan bıyıklarının altından ortaya çıkıveren belli belirsiz gülümsemesiyle beye döndü:– Onunla ne yapacağıma bir türlü akıl erdiremiyorum prens hazretleri, yani bu evle; payanda da, destek de koydum, yapacak bir şey yok!

---

* Toprak köleliği döneminde, toprak kölesi köylüler, beyin topraklarında zorunlu olarak çalışıyorlardı. (ç.n.)

— Burada kışı nasıl geçireceğiz? Ah, ah! –dedi kadın.

— Birkaç payanda daha koyar, yeni tahtalar döşersem, –diye sakin ve iş bilir bir ifadeyle karısının sözünü kesti adam, –bazı yerlerde çapraz kirişleri de değiştirirsem kışı bir şekilde çıkarabiliriz. Yaşanabilir de, evin her yanını payandalarla çevirirsen tabii; elle bak, tahtalar böyle yaş olmayacak; ama şimdilik ayakta durur, –diye bitirdi konuşmasını, bu konuya akıl erdirmiş olmaktan son derece hoşnut görünüyordu.

Geldiği günden beri köylüleri hiç geri çevirmediği, bir gereksinimleri olduğunda doğruca kendisine gelmeleri için uğraştığı halde Çuris'in bu duruma gelene kadar beklemesi, kendisine daha önce başvurmaması Nehlüdov'un canını sıkmış, üzmüştü. Hatta biraz da kızmıştı köylüye, öfkeyle omuzlarını silkmiş ve suratını asmıştı; ancak çevresini saran yoksulluk ve bu yoksulluğun ortasında Çuris'in sakin ve kendinden hoşnut görünüşü, duyduğu sıkıntıyı bir tür kederli, umutsuz bir duyguya dönüştürmüştü.

Nehlüdov tahtası eğrilmiş, kirli bir sıraya otururken:

— Ee, bana niye daha önce söylemedin İvan? –dedi sitemle.

— Cesaret edemedim prens hazretleri, –diye karşılık verdi Çuris yine aynı, belli belirsiz fark edilen gülümsemesiyle ve ağırlığını eğri büğrü toprak zeminde kapkara çıplak ayaklarının bir birine, bir diğerine vererek; fakat bunu o kadar cesur, o kadar sakin söylemişti ki, beye gidip söylemeye cesaret edemediğine inanmak zordu.

— Köylüyüz biz; nasıl cesaret edelim! –diye hıçkırarak konuşmaya başladı köylü kadın.

— Eh konuş bakalım, konuş, –diye tekrar karısına döndü Çuris.

— Burada yaşaman olanaksız, saçmalık bu! –dedi Nehlüdov birkaç dakika sustuktan sonra.– Bak ne yapacağız kardeşim...

— Buyurun efendim, –diye karşılık verdi Çuris.

— Yeni çiftlikte yaptırdığım duvarları boş, taş köy evlerini gördün mü?

— Nasıl görmem efendim, –diye yanıtladı Çuris gülümsemesiyle henüz dökülmemiş beyaz dişlerini ortaya çıkararak,– şaşıp kaldık, nasıl da yapmışlar, akıl almaz evler! Bunlar sıçanlar duvardan girmesin diye yapılmış ambar mıdır nedir diye şaka yapıyorlardı çocuklar. Esaslı evler, –dedi Çuris, başını sallayıp, yüzünde alaycı bir şaşkınlık ifadesiyle,– sanırsın hapishane.

Köylünün alay etmesinden hiç hoşlanmayan bey, genç yüzünü asıp:

— Evet, çok güzel evler, kuru ve sıcak, yangına karşı da o kadar tehlikeli değil, –dedi.

— Kesinlikle esaslı evler prens hazretleri.

— Evlerden biri tamamen hazır. Sofasıyla, kileriyle on arşınlık bir ev ve tamamen hazır. Evi sana verebilirim, bedelini borçlanırsın; günün birinde ödersin, –dedi bey, iyilik yaptığını düşünerek engel olamadığı kendini beğenmiş bir gülümsemeyle.– Eski evini yıkarsın, –diye devam etti,– orası ambar olur; avluyu da taşırız. Öbür tarafın suyu çok güzel, işlenmemiş topraktan sana sebze bahçesi ayırırım, yanındaki üç tarladan da toprak veririm. Mükemmel bir hayata adım atarsın! Ne dersin, hoşuna gitmez mi? –diye sordu Nehlüdov. Bu arada başka bir yere taşınmaktan söz eder etmez Çuris'in kımıldamadan öylece kalakaldığını ve gülümsemeden yere baktığını fark etmişti.

— Siz nasıl emrederseniz prens hazretleri, –diye karşılık verdi Çuris bakışlarını yerden kaldırmadan.

Yaşlı kadın, heyecanlanmış gibi öne bir adım attı ve konuşmaya niyetlendi, ama kocası ona engel oldu.

— Siz nasıl emrederseniz prens hazretleri, –diye yineledi Çuris beye bir göz atıp saçlarını silkerek kararlı, ama aynı zamanda da itaatkâr bir sesle, –ama yeni çiftlikte yaşayamayız biz.

— Neden?

— Olmaz prens hazretleri, şayet bizi oraya yerleştirecek olursanız, burada da kötüyüz ama orada artık köylülük edemeyiz size. Nasıl köylülük ederiz? Zaten orada yaşayamayız, ama siz bilirsiniz!

— Neden ama?

— Elimizde son kalanları da kaybederiz prens hazretleri.

— Neden yaşanamazmış orada?

— Nasıl yaşanır? Bir düşünsene, ıpıssız bir yer, bilmediğin bir su, otlak da yok. Bizim buradaki ekili topraklar hep gübreli, ya oradakiler? Ne var orada, çorak toprak! Ne çit, ne ekin demetlerini kurutma yeri, ne ahır, hiçbir şey yok. Batarız prens hazretleri, şayet bizi oraya sürecek olursan kesin batarız! Yeni bir yer, meçhul bir yer demektir... –diye yineledi düşünceli, ama kararlı şekilde başını sallayarak.

Nehlüdov, tam tersine göç etmenin onun için çok kazançlı bir şey olacağını, çitlerin ve ahırların yapılacağını, suyun iyi olduğunu vs. kanıtlamaya koyulmuştu, ama Çuris'in anlaşılmaz suskunluğu onu şaşırtıyor, nedense gerektiği gibi konuşamadığı duygusuna kapılıyordu. Çurisenok, beye itiraz etmiyordu; ama bey sustuğunda hafifçe gülümseyip, ekine bekçilik etmek için yapılacak en iyi şeyin bu çiftliğe yaşlı uşakların ve ahmak Alyoşa'nın yerleşmesi olacağını söyledi.

— Çok iyi olurdu! –dedi ve tekrar gülümsedi.– Nafile bir iş prens hazretleri!

— Issız yer de ne demek, –diye sabırla direniyordu Nehlüdov,– burası da bir zamanlar ıssız bir yerdi, bak şimdi insanlar yaşıyor; oraya da ilk sen yerleşirsin, kolayca üstesinden gelirsin... Kesinlikle yerleşmelisin...

— Ama prens hazretleri, aziz efendimiz, nasıl kıyaslanabilir bu ikisi? –diye karşılık verdi Çuris, sanki kesin kararını beyin kabul etmeyeceğinden korkmuş gibi heyecanlıydı,– burası insanların olduğu, neşeli, alıştığımız bir yer: Al sana yol, al sana gölet, karının çamaşır yıkayacağı, hayvanların

su içeceği, hem eskiden beri kurulu işimiz, köylü işi, harman yeri, sebze bahçesi, anamın babamın diktiği söğüt ağaçları; dedem de, babacığım da burada Tanrı'ya ruhlarını teslim ettiler, keşke ben de ömrümü burada tüketsem, başka bir şey istemem prens hazretleri. Bir iyilik et, evi onaralım, bu iyiliğin bizi çok mutlu eder; yoksa biz bu eski evceğizimizde ömrümüzü bir şekilde tamamlarız. Ömrümüz Tanrı'ya dua etmekle geçsin, –diye devam etti yerlere kadar eğilerek,– bizi yuvamızdan atma aziz efendimiz!..

Çuris konuşurken karısının durduğu yerden giderek artan hıçkırıklar duyuluyordu, kocası "aziz efendimiz" dediğinde kadın bir anda öne fırlayıp gözyaşları içinde beyin ayaklarına kapandı.

— Kıyma bize velinimetimiz! Sen bizim babamızsın, sen bizim anamızsın! Nereye gidelim? Yaşlı, yalnız insanlarız biz. Hem Tanrı, hem de sen... –diye feryadı bastı kadın.

Nehlüdov sıradan kalktı ve yaşlı kadını ayağa kaldırmak istedi, ama kadın garip, şehvetli bir çaresizlikle kafasını toprak zemine vuruyor ve beyin elini itiyordu.

— Ne yapıyorsun! Ayağa kalk lütfen! Madem istemiyorsunuz o zaman gerek yok; zorlamam, –dedi Nehlüdov ellerini sallayıp kapıya doğru gerileyerek.

Tahta sıraya tekrar oturup da ortalıkta sadece ocağın yanına gittikten sonra gözyaşlarını gömleğinin koluna silen köylü kadının hıçkırıklarıyla bozulan bir sessizlik hüküm sürmeye başladığında, yıkılmaya yüz tutmuş bu evin, yanında çamurlu su birikintisiyle çökmüş kuyunun, çürümekte olan ahırların, ambarların ve tek göz pencerenin önünde görünen çatlamış söğüt ağaçlarının Çuris ve karısı için nasıl bir anlam taşıdığını anlamıştı Nehlüdov... İçinde ağır, üzücü, utanç verici bir şey vardı.

— Neden geçen pazar köy meclisinde yeni bir eve ihtiyacın olduğunu söylemedin İvan? Şimdi sana nasıl yardım edebileceğimi bilmiyorum. Köye yerleştiğimi, hayatımı size

adadığımı; sırf siz memnun ve mutlu olun diye kendimi her şeyden yoksun bırakmaya hazır olduğumu daha ilk toplantıda söylemiştim hepinize, şimdi de sözümü tutacağıma Tanrı'nın huzurunda yemin ederim, –dedi genç toprak sahibi, ama bu türden iç dökmelerin hiç kimsede, özellikle de lafı değil, yapılan işi seven ve ne kadar güzel olursa olsun duyguların ifade edilmesine hevesli olmayan Rus insanında güven uyandırmayacağını bilmiyordu.

Fakat saf yürekli genç adam, hissettiği duygudan o kadar mutlu olmuştu ki, bunu dile getirmemek elinde değildi.

Çuris başını yana eğmiş, ağır ağır gözlerini kırpıştırarak hiç de iyi olmayan ve bizi hiç ilgilendirmeyen şeyler söylese bile dinlemeden edemediğimiz birini dinler gibi zoraki bir dikkatle dinliyordu beyini.

— Zaten herkese benden istediği her şeyi veremem. Benden kereste isteyenlerin hiçbirini geri çevirmezsem, kısa süre sonra elimde bir şey kalmaz, gerçekten ihtiyacı olanlara bir şey veremem. Bu yüzden de ormanda bir bölüm ayırdım, burayı köylü yapılarının onarımı için tahsis ettim ve tamamen köy meclisinin yönetimine bıraktım. Ormanın bu bölümü artık benim değil, siz köylülerindir, burayla ilgili emirleri ben vermeyeceğim, köy meclisi bu işi bildiği gibi yönetecek. Bugün toplantıya gel; köy meclisine senin ricandan söz edeceğim; meclis sana bir ev vermeyi kararlaştırırsa iyi, şu anda benim elimde kereste yok. Sana yardım etmeyi bütün kalbimle arzu ederim; ama sen göç etmek istemediğine göre, artık bu benim değil, köy meclisinin işidir. Beni anlıyor musun?

— Lütfunuza çok minnettarız, –diye karşılık verdi Çuris şaşkın bir halde.– Avlu için kereste bahşetmiş olsaydınız, biz de bir çekidüzen verirdik. Köy meclisi ne yapacak? Bildik bir iş...

— Olmaz, sen gel oraya.

— Başüstüne. Gelirim. Neden gelmeyeyim? Ama köy meclisinden ricada bulunmayacağım.

IV

Genç toprak sahibi galiba bir şey daha sormak istiyordu ev sahiplerine; oturduğu tahta sıradan kalkmıyor, kararsızlık içinde bir Çuris'e, bir yanmayan, boş fırına bakıyordu.

— E, yemeğinizi yediniz mi? –diye sordu sonunda.

Çuris'in bıyıklarında alaycı bir gülümseme belirdi, sanki beyin böyle aptalca sorular sorması ona gülünç gelmişti; yanıt vermedi.

Köylü kadın ağır ağır iç geçirerek:

— Ne yemeği velinimetimiz? –dedi.– Ekmeğimizi yedik, bizim köylü yemeğimiz o kadardır işte. Bugün keçiayağı otu peşinde koşmaktan yara bere içinde kaldım, lahana çorbası desen, lahana nerede, kvas vardı da çocuklara onu verdim.

— Şimdi perhiz zamanı prens hazretleri, –diye lafa karıştı Çuris karısının sözlerini açıklamaya çalışarak,– ekmekle soğan, işte bizim köylü yemeğimiz. Tanrı'ya şükür, sayenizde bugüne kadar ekmeğimiz yetti, oysa bizim köylü milletinin ekmeği bile olmaz. Soğan şimdi her yerde yetişmiyor. Bostancı Mihail'e geçen gün adam gönderdiler, demetini iki kapikten aldılar, alacak başka yerimiz de yok. Paskalya'dan beri neredeyse kiliseye gitmiyoruz, Mikola'ya bir mum yakacak paramız bile yok.

Nehlüdov, köylülerinin içinde bulunduğu bu aşırı yoksulluğu, kulağına gelen söylentilere, başkalarının sözlerine inandığı için değil, uzun zamandır kendi gözleriyle gördüğü için biliyordu; ancak bütün bu gerçeklik, aldığı tüm eğitimle, zekâsıyla ve yaşam tarzıyla o derece uyumsuzdu ki, hatırlamak istemesine karşın gerçeği unutuyordu ve gerçek, o andaki gibi canlı, hissedilir bir şekilde her anımsatıldığında yüreğine dayanılmaz bir ağırlık, bir keder çöküyor, sanki işlenmiş, ama cezası çekilmemiş bir suçun anısı onu üzüyor, canını yakıyordu.

— Neden bu kadar yoksulsunuz, –dedi düşüncesini elinde olmadan dile getirerek.

— Nasıl yoksul olmayalım prens hazretleri, aziz babamız? Toprağımızın ne halde olduğunu siz de biliyorsunuz: Killi, tümsekli bir toprak, Tanrı'yı kızdırdık galiba, koleradan beri ürün vermiyor. Otlaklar ve verimli alanlar yine azaldı: Bir kısmı tasarrufa ayrıldı, bir kısmı da bey tarlası sayıldı. Benimki tek başıma çalıştığım, eski usul bir iş... çalışıp çabalamaktan mutlu olduğum bir iş, ama gücüm yetmiyor. Benim kocakarı hasta, yıl geçmiyor bir kız doğuruyor: Hepsinin karnını doyurmak lazım. Tek başıma çabalayıp duruyorum, ama evde yedi can var. Yüce Tanrı'ya karşı günah işliyorum, Tanrı bir an evvel canlarını alsa diye sık sık içimden geçiriyorum, hem benim işim hafifler, hem de bu dünyada acı çekmelerinden daha iyidir...

— Of, of! –diye yüksek sesle iç geçirdi kadın, kocasının sözlerini doğrular gibi.

— İşte benim tek yardımcım, –diye devam etti Çuris, yedi yaşlarında, koca karınlı, beyaz kafalı, derisi pürtük pürtük bir erkek çocuğunu göstererek. Çocuk bu sırada kapıyı hafifçe gıcırdatıp içeri girmiş ve şaşkın bakışlarını fark ettirmeden beye dikmiş, Çuris'in gömleğine iki eliyle birden yapışmıştı.– İşte benim tek yardımcım da burada, –dedi Çuris çınlayan bir sesle ve derisi pürtük pürtük olmuş eliyle çocuğun beyaz saçlarını okşayarak,– ne zamana kadar beklersin ki onu? Oysa benim artık iş yapacak gücüm kalmadı. Yaşlılık neyse de, fıtık da canıma okudu. Yağmurlu havalarda çığlık çığlığa bağırtıyor, aslında benim angaryadan çıkarılma zamanım çoktan geldi, yaşlandım. Na işte Yermilov, Demkin, Zyabrev, hepsi benden genç, ama angarya toprakları çoktan devrettiler. Benim devredecek kimsem yok, benim derdim bu işte. Karnımı doyurmam gerekiyor, ben de çırpınıp duruyorum prens hazretleri.

— İşini hafifletebilsem sevinirdim doğrusu. Ne yapmalı acaba? –dedi genç bey köylüye merhametle bakarak.

— Nasıl hafifleteceksin ki? Malum mesele, eğer toprak sahibiysen angaryayı da yönetmen gerekir, malum kurallar. Oğlanı bekliyorum. Sizin yapacağınız tek iyilik çocuğun okul meselesinde olur. Geçende yerel yönetici geldi, prens hazretleri onun okula gitmesini istiyor, diyor. Çocuğun yakasını bırakın artık: Zaten ne kadarcık aklı var ki prens hazretleri? Küçük daha, bir şeyden anlamaz.

— Yo, kardeş, sen ne dersen de, senin oğlan okula gitme zamanının geldiğinin farkındadır artık, –dedi bey.– Ben de senin iyiliğin için söylüyorum zaten. Kendin düşün, karar ver, senin yanında büyüyecek, iş güç sahibi olacak, okuma yazma bilecek, kilisede duaları okuyabilecek, evindeki bütün işler Tanrı'nın yardımıyla daha iyi yürüyecek, –dedi Nehlüdov daha iyi anlaşılacak bir şekilde ifade etmeye çalışarak; bu arada nedense kıpkırmızı kesiliyor ve doğru sözcükleri seçmek için duraklıyordu.

— Elbette prens hazretleri, kötülüğümüzü istemezsiniz, ama evde kimse kalmayacak, kadınla ben angaryada oluyoruz, hem oğlan küçük de olsa her işe yardım ediyor, hayvanları güdüyor, atları suluyor. Ne olursa olsun yine de bir köylü, –dedi Çurisenok gülümseyerek, sonra kalın parmaklarıyla oğlanın burnunu tutup sümkürttü.

— Sen evdeyken, onun da zamanı varken gönder yine de çocuğu. Duydun mu, mutlaka gönder.

Çurisenok derin derin iç geçirdi ve yanıt vermedi.

V

— Sana bir şey daha söylemek istiyordum, –dedi Nehlüdov, –gübren neden taşınmamış acaba?

— Bendeki de gübre mi prens hazretleri! Dolayısıyla taşıyacak bir şey yok. Kaç hayvanım var ki zaten benim? Kısrakla bir tay, buzağılardan birini de güzün kapıcıya verdim. İşte bütün hayvanım bu kadar.

— Bu kadar az hayvanın varken bir de buzağı mı verdin? –diye hayretle sordu bey.

— Neyle besleyeceksin ki?

— Elindeki saman inek beslemeye yetmiyor mu? Başkalarınınki yetiyor ya.

— Başkalarının toprakları gübreli, benimki ise sırf kil, hiçbir şey yapamıyorsun.

— Kil olmaması için gübrele o zaman; toprak ekin verir, hayvanlarına da yem olur.

— Hayvan yok ki, gübre nereden olsun?

"Tuhaf bir cercle vicieux,"* diye geçirdi içinden Nehlüdov, ama köylüye verecek bir tavsiye bulamadı.

— Bir kez daha söylüyorum prens hazretleri, ekini veren gübre değildir, her şeyi Tanrı verir, –diye devam etti Çuris.– İşte geçen yıl yarım hektarlık tuzsuz toprağımda altı tane ekin yığınım oldu, gübrelesek de fazla bir şey toplamadık. Tanrı'nın bildiğini hiç kimse bilmez! –diye ekledi derin derin iç geçirerek.– Bizim avluyu hayvanlar da sevmiyor. Altı yıldır yaşamıyor işte. Geçen yıl buzağının biri öldü, diğerini sattım, verecek yem yoktu; evvelki yıl da çok iyi bir ineğim öldü; sürüden getirdiler, hiçbir şeyi yoktu, birden yalpalamaya başladı ve ölüverdi. Ah talihsiz başım!

— Tamam kardeşim, besleyecek yemim olmadığından hayvanım yok, hayvanım olmadığından da yemim yok demeyesin diye al sana bir inek parası, –dedi Nehlüdov kıpkırmızı kesilerek ve pantolonunun cebinden buruşmuş bir tomar para çıkarıp içinden paraları seçti, –hayrıma bir inek satın al kendine, yemi de harman yerinden alman için emir vereceğim. Bana bak, önümüzdeki pazara kadar ineği almış olmalısın, gelip göreceğim.

Çuris gülümseyerek, ağırlığını bir o ayağına, bir diğerine vererek o kadar uzun bir süre paralara elini uzatmadan durdu ki, Nehlüdov sonunda onları masanın üzerine bıraktı ve yüzü daha da çok kızardı.

---

* Kısır döngü. (Fr.) (ç.n.)

— Bu lütfunuza çok minnettarız, –dedi Çuris her zamanki biraz alaycı gülümsemesiyle.

Yaşlı kadın birkaç kez ağır ağır iç geçirdi, dua ediyor gibiydi.

Genç bey utanmış, rahatsız olmuştu; tahta sıradan telaşla kalktı, hole çıktı ve Çuris'e de peşinden gelmesini söyledi. İyilik yaptığı adamın görünüşü o kadar hoştu ki, ondan hemen ayrılmak istemiyordu.

— Sana yardımcı olmak beni sevindirdi, –dedi kuyunun yanında durarak,– tembellik etmediğini bildiğim için sana yardım edebilirim. Sen çalışacaksın, ben de yardım edeceğim; Tanrı'nın yardımıyla durumunu düzelteceksin.

Çuris, beyin durumunu düzeltebileceği varsayımından hiç hoşnut olmamış gibi birden ciddi, hatta sert bir yüz ifadesi takınarak:

— Artık durumumu düzeltmem değil de sadece iflas etmemem gerekli prens hazretleri, –dedi.– Babamın evinde kardeşlerimle birlikte yaşardık, hiçbir şeyin eksikliğini çekmezdik; babam ölüp de bizler dağılınca işler kötüleştikçe kötüleşti. Bunlar hep yalnızlıktan!

— Peki niye dağıldınız?

— Kadınlar yüzünden prens hazretleri. O zamanlar dedeniz artık hayatta değildi, o varken cesaret edemiyorlardı: O zamanlar sahici kurallar vardı. O da tıpkı sizin gibi, her işe kendi yetişirdi, kimse ayrılmayı düşünemezdi bile. Toprağı bol olsun, köylülere hareket serbestliği tanımayı sevmezdi; dedenizden sonra bizi Andrey İlyiç yönetti, adı batasıca, sarhoşun, yılışığın biriydi. Bir-iki kere rica etmeye yanına vardık, kadınlar yüzünden geçinmemiz zor, izin ver ayrılalım dedik; dövdü, sövdü, ama sonunda iş o hale geldi ki, kadınlar dikkafalılık etmeye devam edince biz de ayrı yaşamaya başladık; tek başına bir adamın hali malum! Ayrıca hiçbir düzen de yoktu: Andrey İlyiç, bizi istediği gibi kullanıyordu. "Elinde her şeyin var," diyordu, oysa bir köylü sormadan

neyi alabilir ki. Derken adam başı vergileri artırdılar, köylünün toprak sahibine vergi olarak verdiği ürün ve hayvan yemi teslimatını da artırdılar, toprak da, ekin de azaldı. Kadastro gelince bu zalim adam, elimizdeki verimli toprakları beyin arazisine katıp bizi tümden yok etti, ölsen daha iyi! Babacığınız, toprağı bol olsun, iyi bir beydi, ama biz onu neredeyse hiç görmezdik: Hep Moskova'da yaşardı; malum, at arabalarını yükleyip oraya da daha sık yollamaya başlamışlardı. Bakarsın yollar çamurdan geçilmez olmuş, yem yok, hadi yükle getir bakalım. Beyin hayvanları yemsiz olmaz. Gücenmek ne haddimize; düzen müzen de yoktu. Şimdi hem sizin merhametiniz her bir köylücüğe uzanıyor, hem de biz değiştik, ayrıca kâhya da değişti, başka birisi kâhya oldu. Artık biliyoruz ki, bir beyimiz var. Ve artık köylücüklerin senin iyiliğine ne kadar minnettar olduklarını anlatmak mümkün değil. Vasi yönetirken gerçek bir bey yoktu başımızda. Herkes beydi: vasi de beydi, İlyiç de beydi, İlyiç'in karısı bey karısı, kâtip de beydi. Of, ne kadar çoktular! Köylücüklerin başında ne çok dert vardı!

Nehlüdov yine utanç ya da vicdan azabına benzer bir duyguya kapıldı. Şapkasını hafifçe havaya kaldırdı ve yürüdü.

VI

Nehlüdov, not defterinde "Kurnaz Yuhvanka atını satmak istiyor," satırlarını okudu ve yolun öbür tarafına geçip, Kurnaz Yuhvanka'nın avlusuna doğru yürüdü. Yuhvanka'nın evi, beyin harman yerinden getirilmiş samanla çatısı özenli bir biçimde örtülmüş, yine beyin korusundan alınmış açık gri renkte taze kavak kütüklerinden yapılmış, pencerelerinde kırmızı boyalı iki panjur bulunan, giriş merdiveninin üstünde sundurması ve merdivenin kenarlarında

ince tahtadan oymalı parmaklıkları olan bir evdi. Sofa ve evin yazlık bölümü de iyi durumdaydı; ancak avlu kapısına bitişik, yarım kalmış çiti ve ardından görünen kapatılmamış sundurmasıyla bir ambar, bu bölümün sahip olduğu varlık ve bolluk görüntüsünü biraz bozuyordu. Nehlüdov tam bir taraftan merdivene yaklaşırken diğer taraftan da dolu bir tahta kovayı omuzlarına koydukları sırıkla taşıyan iki köylü kadın geliyordu. Kadınlardan biri Kurnaz Yuhvanka'nın karısı, diğeri anasıydı. Birincisi, göğüsleri olağanüstü gelişmiş, elmacık kemikleri geniş ve etli, sağlam yapılı, al yanaklı bir kadındı. Üzerinde kolları ve yakası nakışlı bir gömlek, yine nakışlı bir önlük, üç parçalı yeni bir etek, ayağında köylü işi ayakkabılar, boynunda boncuklar ve başında kırmızı pamukludan parlak boncuklarla işlenmiş evli kadınlara özgü dört köşeli şık bir başlık vardı.

Tahta kovayı taşıdıkları sırığın ucu sallanmıyor, genç kadının geniş ve sağlam omzunda sımsıkı duruyordu. Kırmızı yüzünde, sırtının kıvrımında ve kollarıyla bacaklarının ölçülü hareketlerinde göze çarpan hafif gerginlik, kadının bir erkeğin gücüne sahip, olağanüstü sağlıklı biri olduğunu gösteriyordu. Sırığın öbür ucunu tutan Yuhvanka'nın anasıysa tam tersine, yaşlılığın ve insandaki çöküşün son sınırına gelmiş görünen kadınlardandı. Üzerinde yıpranmış siyah bir gömlek ve rengi kaçmış bir etek bulunan kadının beli o kadar bükülmüştü ki, kovayı taşıdıkları sırık omzundan çok sırtında duruyordu. Sırığı yapışmışçasına tutan çarpık parmaklı ve bir daha hiç düzelemeyecekmiş gibi görünen elleri koyu esmerdi; bir çaputla örttüğü öne eğik başı, yoksulluğun ve aşırı yaşlılığın en çirkin izlerini taşıyordu. Her yönde derin kırışıklarla delik deşik olmuş dar alnının altından kirpiksiz iki kızarmış göz donuk donuk yere bakıyordu. Çökük üst dudağının altından dışarı fırlamış tek bir sararmış diş sürekli oynayarak arada bir sivri çenesine değiyordu. Yüzünün ve boğazının alt kısmındaki kırışıklar her hareketinde

sallanan küçük torbalara benziyordu. Yaşlı kadın güçlükle ve hırıldayarak soluk alıyordu; ancak çarpık çıplak ayakları, yerde sürükleniyormuş gibi görünse de birbiri ardınca ölçülü bir şekilde hareket ediyordu.

VII

Beyle neredeyse burun buruna gelen genç kadın, kovayı kıvrak bir hareketle yere bıraktı, bakışlarını yere çevirdi, eğilerek selam verdi, sonra parlayan gözleriyle fark ettirmeden beye baktı ve nakışlı gömleğinin koluyla ince gülümsemesini gizlemeye çalışarak ve ayakkabılarını takırdatarak koşar adım merdivenden çıktı.

— Anacığım sen kova sırığını Nastasya Teyze'ye götürüver, –dedi kapıda durup yaşlı kadına seslenerek.

Alçakgönüllü genç toprak sahibi, al yanaklı köylü kadına sert, ama dikkatli bir bakış attı, kaşlarını çattı ve eğri parmaklarıyla sırığı kavrayıp omzuna yerleştiren, hiç ses etmeden komşu eve yönelen yaşlı kadına:

— Oğlun evde mi? –diye sordu.

Yaşlı kadın, kambur sırtını daha da kamburlaştırıp eğildi, selam verdi ve bir şey söylemek istedi, ama elleriyle ağzını kapatıp öyle bir öksürmeye başladı ki, Nehlüdov daha fazla beklemeden eve girdi. Evin kutsal ikona köşesindeki tahta sırada oturan Yuhvanka, beyi görünce sanki ondan bir şey gizlemek istiyormuş gibi ocağa doğru atıldı, ocakla ocağın yanındaki duvar arasında bulunan tahta ranzaya telaşla bir şey sokuşturdu, arada bir ağzını ve gözlerini oynatarak beye yol verirmiş gibi duvara dayandı. Yuhvanka otuz yaşlarında, kumral, zayıfça, düzgün endamlı, sivri sakallı, çatık kaşlarının altından kötü kötü bakan, sürekli hareket halindeki gözleri ve dudaklarının darlığıyla sürekli kıpırdaması yüzünden hemen göze çarpacak şekilde iki ön dişi eksik olmasa

oldukça yakışıklı bir adamdı. Koltuk altlarına parlak kırmızı parça konmuş bayramlık bir gömlek, çizgili bir pantolon ve körüklü ağır çizmeler giymişti. Yuhvanka'nın evinin içi boğucu olmasına, is ve deri kokmasına, bir köylü giysisiyle bazı eşyaların rastgele sağa sola atılmış olmasına karşın Çuris'in evinin içi kadar sıkışık ve iç karartıcı değildi. Buradaki iki şey garip bir biçimde dikkat çekiyordu: rafta duran yamulmuş küçük bir semaver ve ikonaların yanında asılı olan, kırmızı üniformalı bir generalin resminin bulunduğu, üzerindeki kirli camın bir parçası kalmış siyah çerçeve. Nehlüdov, semavere, generalin resmine ve çaputların altından bakır kaplamalı bir piponun ucunun göründüğü ranzaya düşmanca bir bakış atıp köylüye döndü.

— Merhaba Yepifan, –dedi köylünün gözlerinin içine bakarak.

Yepifan eğilerek selam verdi, özellikle son sözcüğü hoş bir şekilde telaffuz ederek "Sağlığınıza duacıyım prens hazretleri," diye mırıldandı ve gözleri, hiçbir şeyin üzerinde durmaksızın bir anda beyin bedenini, evi, döşemeyi ve tavanı hızla dolaştı; sonra telaşla tahta ranzaya yaklaştı, buradan yakasız kaftanını aldı ve giyinmeye koyuldu.

— Niye giyiniyorsun? –dedi Nehlüdov; tahta sıraya oturmuştu ve Yepifan'a olabildiğince sert bakmaya çalışıyordu.

— Olmaz ki efendim, bağışlayın prens hazretleri, hiç böyle durulur mu? Biliyoruz herhalde...

— Neden at satman gerektiğini, çok atın olup olmadığını, hangi atı satmak istediğini öğrenmeye geldim, –dedi bey soğuk bir sesle, daha önceden hazırladığı soruları soruyordu galiba.

— Beni, yani bir köylüyü hor görmeyip evime geldiğiniz için siz prens hazretlerine çok minnettarız, –dedi Yuhvanka, generalin resmine, ocağa, beyin çizmelerine ve Nehlüdov'un yüzü hariç her şeye hızlı bakışlar atarak,– efendimiz için her zaman Tanrı'ya duacıyız...

Nehlüdov öksürüp boğazını temizledi ve sesini yükselterek:

— Atını neden satıyorsun? –diye yineledi.

Yuhvanka derin bir soluk aldı, başını salladı (bakışı evi bir kez daha hızla dolaştı), tahta sıranın üstüne yatmış, sakin sakin mırlayan kediyi fark edip, "Çık dışarı alçak," diye bağırdı ve telaşla beye döndü:

— İşe yaramaz bir at prens hazretleri... İyi bir hayvan olsa satar mıyım efendimiz.

— Peki, kaç atın var senin?

— Üç tane prens hazretleri.

— Tayın yok mu?

— Olmaz olur mu prens hazretleri! Tay da var.

VIII

— Gidelim de atlarını göster bakalım bana; avluda mı tutuyorsun onları?

— Çok doğru efendim; bana nasıl emredildiyse öyle yapıyorum prens hazretleri. Efendimizin sözünden çıkabilir miyiz biz? Yakov İlyiç, yarın atları otlağa salma, prens gelip görecek diye buyurdu, ben de salmadım. Prens hazretlerinin sözünden çıkmaya cesaret edemeyiz.

Nehlüdov kapıya çıktığı sırada Yuhvanka ranzadan pipoyu alıp ocağın arkasına fırlattı; bey ona bakmazken de dudakları aynı huzursuzlukla oynayıp duruyordu.

Zayıf, kır bir kısrak sundurmanın altında çürük samanları karıştırıyordu; bacakları ve yüzü mavimsi, iki aylık, rengi belirsiz uzun bacaklı bir tay, kısrağın dulavratotları yapışmış cılız kuyruğunun dibinden ayrılmıyordu. Avlunun ortasında görünüşünden iyi bir köylü atı olacağı anlaşılan koca karınlı, siyah kuyruklu, siyah yeleli bir tay gözlerini kısmış, başını öne eğmiş düşünceli düşünceli duruyordu.

— Atlarının hepsi bunlar mı?

— Değil prens hazretleri; işte bir kısrak daha, bir de tay, –diye karşılık verdi Yuhvanka, beyin göremediği atları göstererek.

— Görüyorum. Hangisini satmak istiyorsun?

Kaftanının eteğini uyuklayan ata doğru sallayarak ve hiç durmaksızın gözlerini kırpıp, dudaklarını çarpıtarak:

— İşte şunu prens hazretleri, –dedi Yuhvanka; at gözlerini açtı ve tembel tembel arkasını döndü.

— Yaşlı görünmüyor, sağlam bir ata benziyor, –dedi Nehlüdov.– Onu yakala da dişlerini göster bana. Yaşlı mı değil mi anlayayım.

— Yakalamak imkânsız prens hazretleri. Hayvanların hiçbiri beş para etmez, huysuzdur hepsi de, –dedi Yuhvanka. Neşeyle gülümsüyor ve gözlerini oradan oraya çeviriyordu.

— Saçmalama! Yakala deniyor sana.

Yuhvanka uzun süre gülümsedi, ayak değiştirerek dikildi ve ancak Nehlüdov "Hadisene! Ne duruyorsun?" diye öfkeyle bağırdığında sundurmanın altına fırladı, yuları getirdi ve önünden değil, arkasından yaklaşıp ürküterek atın peşinden koşmaya başladı.

Genç bey, bu durumu izlemekten bıkmıştı, belki de becerikli biri olduğunu göstermek istiyordu.

— Yuları bana ver! –dedi.

— Af buyurun! Nasıl olur prens hazretleri? Olmaz...

Ama Nehlüdov ata baş tarafından yaklaştı ve onu birden kulaklarından yakalayıp öyle bir güçle yere doğru eğdi ki, çok uslu bir köylü atı olduğu anlaşılan at, kurtulmaya çalışarak sallanmaya ve hırıldamaya başladı. Nehlüdov, bu şekilde çaba harcamanın son derece gereksiz bir şey olduğunu fark ettiğinde ve gülümsemeye devam eden Yuhvanka'ya baktığında aklına, onun yaşındaki biri için en incitici düşünce olan, Yuhvanka'nın kendisiyle alay ettiği ve onu çocuk yerine koyduğu düşüncesi geldi. Kıpkırmızı kesildi, atın ku-

laklarını bıraktı ve yuların yardımı olmaksızın atın ağzını açıp dişlerine baktı: Köpek dişleri tamdı, azıları tamamdı. Daha önce bütün bunları öğrenecek zamanı olmuştu genç beyin, demek genç bir attı bu.

Bu sırada Yuhvanka sundurmaya doğru gitti ve tırmığın yerinde durmadığını fark edip yerden kaldırdı, diklemesine çite dayadı.

— Buraya gel! –diye bağırdı bey ve yüzünde çocuksu bir can sıkıntısı ifadesi, öfke ve sıkıntıdan neredeyse ağlayacakmış gibi bir sesle ekledi:– Bu at mı yaşlı?

— Af buyurun prens hazretleri, çok yaşlı, yirmi yaşında falan olacak... bu at...

— Kapa çeneni! Sen yalancının, alçağın tekisin, dürüst bir köylü yalan söylemez, dürüst bir köylünün yalan söylemesine gerek yoktur! –dedi Nehlüdov boğazına düğümlenen öfkeli gözyaşlarından soluğu kesilerek. Köylünün yanında ağlayıp rezil olmamak için sustu. Yuhvanka da susuyor ve birazdan ağlamaya başlayacak bir adam görünüşüyle burnunu çekiyor, hafifçe başını sallıyordu.– E, bu atı satarsan tarla sürmeye neyle gideceksin? –diye devam etti Nehlüdov her zamanki sesiyle konuşmak için yeterince sakinleştikten sonra.– Seni mahsus yayan gidilecek işlere yolluyorlar, sürüm zamanına kadar atlarını iyileştir diye, sense elindeki son atı satmak istiyorsun. Asıl önemlisi niye yalan söylüyorsun?

Bey sakinleşir sakinleşmez Yuhvanka da sakinleşmişti. Dimdik duruyor ve önceki gibi dudaklarını çarpıtarak bakışlarını oradan oraya dolaştırıyordu.

— Efendimiz, –diye karşılık verdi,– işe giderken başkalarından daha kötü durumda olmayız.

— Peki, neyle gideceksin işe?

— İçiniz rahat olsun, efendimizin işinin üstesinden geliriz, –diye karşılık verdi atı önüne katıp götürürken.– Para lazım olmasa satmaya kalkar mıyım hiç?

— Ne için para lazım sana?

— Ekmek yok prens hazretleri, hem köylülere olan borçlarımı da ödemem lazım.

— Ekmek yok ne demek? Başkalarının, çoluğu çocuğu olanların hâlâ ekmeği varken senin gibi çocuğu olmayan birinin neden yok? Nereye kayboldu acaba?

— Yedik prens hazretleri, kırıntısı bile yok artık. Sonbahara kadar bir at alırım prens hazretleri.

— Atı satmayı aklından bile geçirme!

Yuhvanka dudaklarını çarpıtarak ve ansızın beyin yüzüne cesur bir bakış atarak:

— O zaman hayatımız nice olur efendim? Hem ekmek yok, hem hiçbir şey satmaya kalkışma, –diye karşılık verdi.– Açlıktan öleceğiz demek ki.

Nehlüdov köylüye öfkelenerek benzi atmış bir halde:

— Bana bak birader! –diye bağırdı,– senin gibi köylüleri barındırmam ben. Senin için kötü olur.

— Siz bilirsiniz efendimiz, –diye yanıtladı Yuhvanka yapmacık bir boyun eğme ifadesiyle gözlerini yumarak,– madem size layık değilim. Ama galiba hiçbir kusurum görülmedi. Eğer bana kanınız kaynamadıysa o zaman siz bilirsiniz; yalnız ben neden sıkıntı çekmek zorunda kalıyorum, onu anlamıyorum.

— Neden olacak, avlun açıkken, gübre tarlaya dökülmemişken, çitler kırılmışken sen hiçbir iş yapmadan evde oturup pipo içtiğin için; çiftliğin tamamını senin eline teslim etmiş olan annene bir lokma ekmek vermediğin, karının annene el kaldırmasına göz yumduğun ve kadıncağızı bana kadar gelip şikâyet edecek hale getirdiğin için.

— Af buyurun prens hazretleri, hangi pipodan söz ettiğinizi bilmiyorum, –diye karşılık verdi Yuhvanka şaşkın bir halde, anlaşılan pipo içmekle suçlanmak, daha çok aşağılamıştı kendisini.– İnsanın hakkında her şeyi söylerler.

— İşte yine yalan söylüyorsun! Gözlerimle gördüm...

— Yalan söylemeye nasıl cesaret edebilirim efendimiz!

Nehlüdov sustu ve dudağını ısırarak avluda bir ileri bir geri dolaşmaya başladı. Yuhvanka aynı yerde dikilirken bakışlarını yerden ayırmaksızın beyin ayaklarını izliyordu.

Nehlüdov köylünün önünde durdu ve çocuksu uysal bir sesle, heyecanını gizlemeye çalışarak:

— Bana bak Yepifan, –dedi,– bu şekilde yaşanmaz, kendini de mahvediyorsun. İyi düşün. Eğer iyi bir köylü olmak istiyorsan, yaşantını değiştir, kötü alışkanlıklarını bırak, yalan söyleme, içip içip sarhoş olma, annene saygı göster. Senin hakkında her şeyi biliyorum. Bey korusundan hırsızlık etmekle ve meyhaneye gitmekle değil, işinle gücünle ilgilen. Bunları iyi düşün! Bir şey lazım olduğunda da bana gel, ne gerekiyorsa ve ne için gerekiyorsa doğruca benden iste; yalan değil, her zaman doğruyu söyle, o zaman ben de seni hiçbir konuda geri çevirmem, yeter ki yapabileceğim bir şey olsun.

— Af buyurun prens hazretleri, siz efendimizi anlayabiliyoruz herhalde! –diye yanıt verdi Yuhvanka, sanki beyin latifesinin güzelliğini tam olarak anlamış gibi gülümseyerek.

Bu gülümseme ve bu yanıt, Nehlüdov'un köylüyü duygulandırma ve öğüt vererek onu doğru yola sokma umudunu tamamen kırmıştı. Üstelik gücü elinde bulunduran bir kişi olarak köylüsünü utandırmanın kendisine yakışmadığını ve söylediklerinin asıl söylemesi gereken şeyler olmadığını düşünüyordu. Kederle başını öne eğip sofaya çıktı. Yaşlı kadın eşikte oturuyor ve beyin, kulak misafiri olduğu sözlerini doğru bulduğunu gösterircesine yüksek sesle inliyordu.

Nehlüdov, kadının avucuna para koyarak:

— Ekmek alırsın, –dedi kulağına,– yalnız kendin için al, Yuhvanka'ya verme, o gider içkiye yatırır parayı.

Yaşlı kadın ayağa kalkmak için kemikli eliyle kapıya tutundu ve beye teşekkür etmeye davrandı; başı sallanıyordu, ama o ayağa kalktığında Nehlüdov artık sokağın öbür ucundaydı.

IX

"Ak Davıdka ekmek ve çit kazığı istedi,"diye yazıyordu not defterinde Yuhvanka'dan sonra.

Birkaç avlunun yanından geçen Nehlüdov, ara sokağa dönerken kâhyası Yakov Alpatıç'la karşılaştı. Kâhya, uzaktan beyi görünce muşamba kasketini çıkartmış ve boynundaki fuları alıp tombul, kırmızı yüzünü silmeye koyulmuştu.

— Kasketini tak Yakov! Giy dedim, sana söylüyorum Yakov...

— Neredeydiniz efendimiz? –diye sordu Yakov kasketiyle güneşten korunarak, ama kafasına geçirmeden.

— Kurnazın evine gittim. Söylesene lütfen, niye bu hale geldi? –dedi bey sokağa doğru ilerlemeye devam ederken.

Saygılı bir uzaklıktan beyi izleyen kâhya:

— Nasıl yani efendimiz? –diye sordu ve kasketini takıp, bıyıklarını düzeltti.

— Ne demek nasıl? Ahlâksızın, tembelin, hırsızın, yalancının biri, anasına eziyet ediyor, yola gelmez bir ahlâksız.

— Size neden öyle geldi bilmiyorum efendimiz...

— Karısı da, –diye kâhyanın sözünü kesti bey,– galiba çok kötü bir kadın. Yaşlı kadının üstü başı bir dilencininkilerden berbat; ellerinde avuçlarında yok ama karı koca giyinmiş kuşanmışlar. Bu adamla ilgili ne yapmalı hiç bilmiyorum.

Nehlüdov, Yuhvanka'nın karısından söz etmeye başlayınca Yakov fark edilir şekilde bozulmuştu.

— Kendini bu kadar bırakmışsa, efendimiz, –diye söze başladı kâhya,– bir çare aramak gerekir. Bütün tek başına çalışan köylüler gibi yoksulluk içinde doğrusu, ama yine de başkaları kadar olmasa da kendini birazcık gözetir. Akıllı, okuryazar, iyi-kötü dürüst bir köylüdür. Kelle vergisi toplamaya ne zaman yollasan gider. Benim yönetimim sırasında üç yıl köy meclisi görevlisi olarak dolaştı, o zaman da bir

kötülüğü görülmedi. Üçüncü yılında vasi onu bu görevden almaya karar verdi, böylece angaryaya yollandı. Şayet posta arabasıyla kente gittiğinde birazcık sarhoşluk etmişse o zaman haddini bildirmek gerekir. Kafasına göre davranıyorsa hafiften gözdağı verirsin, aklı başına gelir: Onun için de iyi olur, hem evde de dirlik düzen kurulur; yok eğer bu önlemler olmaz derseniz, ne yaparız bilemem. Sahiden de kendini çok bıraktı. Sizin de gördüğünüz gibi iki dişi eksik olduğundan tekrar askerliğe de yaramaz. Tek o değil ki, hiç korkuları olmadığını söylemeye cüret edeceğim size...

— Tamam, kes artık, –dedi Nehlüdov hafifçe gülümseyerek,– bu konuyu seninle defalarca konuştuk. Ne düşündüğümü biliyorsun; sen bana ne dersen de, düşüncem değişmeyecek.

Yakov omuz silkip gördüğü şey iyilik vaat etmiyormuş gibi beye arkadan bakarak:

— Elbette efendimiz, siz her şeyi bilirsiniz, –dedi.– Yaşlı kadına gelince, içiniz rahat olsun, boş yere üzülüyorsunuz, –diye devam etti,– Yuhvan'ı yetim büyüttü, yetiştirdi ve evlendirdi, hepsi bu; ama köylüler arasında genellikle böyle olur, ana ya da baba çiftini çubuğunu oğluna verdiği zaman bunların sahibi artık oğlanla gelindir, yaşlı kadın kendi ekmeğini artık gücü yettiğince kendi kazanmak zorundadır. Tabii ki, bu insanlar şefkat duygusuna sahip değiller, ama artık köylüler arasında âdet böyle. Yaşlı kadının sizi boşu boşuna rahatsız ettiğini söyleme cüretini de göstereceğim. O, akıllı bir kadındır; beyi rahatsız etmesinin nedeni ne? Geliniyle arası bozulmuştur, gelin de belki onu iteklemiştir, kadınların işleri işte! Sizi rahatsız edeceğine barışıp anlaşsalardı. Siz de artık her şeyi kendinize bu kadar dert etmeyin, –diyen kâhya, hiçbir şey söylemeden önünden geniş adımlarla sokağın yukarısına doğru yürümekte olan beye belli belirsiz bir şefkat ve hoşgörüyle bakıp,– Eve mi gidiyorsunuz? –diye sordu.

— Hayır, Ak Davıdka ya da Teke Davıdka'ya... her ne diyorlarsa işte ona.

— Bu konuda da size tekmil vereyim. Bütün bu Teke soyu böyledir. Ne yaparsan yap, bir şey elde edemezsin. Dün köylüye ait tarlalardan geçtim, onun tarlasında karabuğday ekilmemişti daha; bu millete ne yapmamı emredersiniz? Babası oğluna öğretse hiç olmazsa, ama o da aynı: Ne kendine, ne angaryaya faydası var, her işi yarım yamalak yapıyor. Vasi de, ben de neler yaptık; polise de verdik, evde de cezalandırdık, siz cezalandırmayı sevmeseniz de...

— Kimi? İhtiyarı mı yoksa?

— Evet efendim, ihtiyarı. Vasi, kim bilir kaç kez, hem de toplantı sırasında cezalandırdı; inanabiliyor musunuz efendimiz? Nerede olursa olsun, şöyle bir silkiniyor, gidiyor, hep aynı. Davıdka aslında uysal bir köylüdür, aptal da değildir, sigara içmez, içki de içmez, –diye açıkladı Yakov,– gel gör ki sarhoştan daha kötü. Askere göndermekten ya da sürgün etmekten başka çare yok. Bütün Teke soyu böyle: Onların ailesinden Matryuşka da bacasız bir evde yaşıyor, o da melun iblisin teki. Bana ihtiyacınız yok galiba efendimiz? –diye ekledi kâhya, beyin onu dinlemediğini fark etmişti.

Nehlüdov dalgın bir sesle:

— Hayır, sen git, –diye karşılık verdi ve Ak Davıdka'nın evine doğru yürüdü.

Davıdka'nın evi, köyün kıyısında tek başına çarpık bir şekilde duruyordu. Çevresinde ne avlu, ne ekin kurutma yeri, ne de ambar vardı; evin bir yanında pislik içinde birtakım hayvan ağılları bulunuyordu sadece; öbür yanına da avlu yapmak için hazırlanmış çalı çırpıyla kütükler yığılmıştı. Bir zamanlar avlu olan yerde yeşil yabani otlar boy atmıştı. Eşiğin önündeki çamurun içine yatmış ciyak ciyak bağıran domuz dışında evin çevresinde kimsecikler yoktu.

Nehlüdov kırık camı tıklattı. Ama kimse ses vermediğinden sofaya doğru yürüdü ve "Hey ev sahipleri!" diye seslen-

di. Buna da kimse karşılık vermedi. Sofayı geçti, boş ahırlara göz attı ve kapısı açık olan eve girdi. Yaşlı kırmızı horoz ve iki tavuk, gerdanlarını kaldırarak, tırnaklarıyla hafif sesler çıkararak döşemede ve tahta sıraların üstünde dolaşıyorlardı. İnsan görünce çaresiz bir gıdaklamayla kanatlarını açıp duvar diplerine sindiler, biri sıçrayıp fırının üstüne çıktı. Altı arşınlık evin tamamını kırık bacalı bir fırın, yaz olduğu halde ortadan kaldırılmamış bir dokuma tezgâhı ve tahtası eğrilmiş, çatlamış, kararmış bir masa işgal ediyordu.

Dışarıda hava kuru olduğu halde kapının önünde önceki yağmurda tavandaki ve çatıdaki delikten akan suyun oluşturduğu kirli bir su birikintisi vardı. Fırının yanında, köy evlerinde fırınla tavan arasına yapılan tahta yatak yoktu. Buranın içinde yaşanan bir yer olduğunu düşünmek zordu, evin dışı da, içi de kesin bir boşluk ve dağınıklık görüntüsü taşıyordu; ancak Ak Davıdka, tüm ailesiyle birlikte bu evde yaşıyordu. Davıdka, o anda haziran gününün yakıcı sıcağına karşın gocuğunu kafasına kadar çekerek fırının üstünde köşeye sinmiş, derin bir uykuya dalmıştı. Ürkerek fırının üstüne sıçrayan ve heyecanını yenemeyip Davıdka'nın sırtında dolaşan tavuk bile onu uyandıramamıştı.

Evde kimseyi göremeyen Nehlüdov, ağır ve nemli bir nefes sesi ev sahibini ele verdiği sırada artık gitmek üzereydi.

— Hey! Kim var orada? –diye bağırdı bey.

Fırının üstünden bir başka uzun soluk duyuldu.

— Kim var orada? Buraya gel!

Bir soluk daha, bir böğürtü ve yüksek perdeden bir esneme sesi beyin bağrışına karşılık verdi.

— Hadi, ne duruyorsun?

Fırının üstünde bir kımıldanma oldu, eskimiş bir gocuğun eteği göründü; ince ağaç kabuğundan örülmüş yırtık pırtık bir ayakkabının içinde kocaman bir ayak, sonra da diğer ayak aşağı sarktı ve en sonunda fırının üstünde oturan, iri yumruğuyla tembel ve mutsuz bir şekilde gözlerini ovuşturan Ak

Davıdka'nın tüm bedeni göründü. Ağır ağır başını eğip esneyerek evin içine baktı ve beyi görünce eskisinden biraz daha hızlı hareket etmeye başladı, ama hâlâ o kadar yavaştı ki, Nehlüdov su birikintisinden dokuma tezgâhına kadar üç kez gidip dönecek kadar zaman buldu. Davıdka ise hâlâ fırının üstünden inmeye çalışıyordu. Ak Davıdka, gerçekten de apak biriydi: Saçları, vücudu, yüzü, her şeyi aşırı derecede beyazdı. Uzun boylu ve çok şişmandı, ama köylü erkekler gibi göbekli değildi, vücutça şişmandı. Şişmanlığı, yumuşak, sağlıksız bir şişmanlıktı. Açık mavi sakin gözleriyle, geniş ve gür sakalıyla oldukça güzel yüzü, bu hastalıklı halin izini taşıyordu. Yüzünde ne güneş yanığı, ne de allık fark ediliyordu; gözlerinin çevresindeki hafif mor halkalarla bir tür sarıya çalan beyazdı yüzü ve yağ bağlamış ya da şişmiş gibiydi. Elleri, vücudu su toplayan insanların elleri gibi tombul, sarımsıydı ve ince beyaz tüylerle kaplıydı. O kadar çok uyumuştu ki, gözlerini açamıyor, sendelemeden, esnemeden ayakta duramıyordu.

— Avlu inşa etmen gerekirken ve yiyecek ekmeğin yokken gün ortasında uyumaya hiç utanmıyor musun? –dedi Nehlüdov.

Davıdka kendine gelip de karşısında beyin durduğunu anlamaya başlar başlamaz ellerini göbeğinin altında birleştirdi, başını hafifçe yana yatırıp öne eğdi, hiç kımıldamadan durdu. Susuyordu, ama yüzünün ifadesiyle tüm vücudunun duruşu şöyle diyordu: "Biliyorum, biliyorum; bunları ilk kez duymuyorum. Dayak atın, o kadar gerekliyse, katlanırım." Galiba beyin konuşmayı bırakıp bir an evvel onu dövmesini, hatta tombul yanaklarına acıtacak kadar vurmasını, ama bir an evvel rahat bırakmasını istiyordu. Davıdka'nın kendisini anlamadığını fark eden Nehlüdov, çeşitli sorularla köylüyü sakin, sabırlı sessizliğinden çıkarmaya çalışıyordu.

— Madem koca bir ay boyunca, hem de en boş zamanda burada böyle yatacaktın, o zaman niye benden kereste istedin ha?

Davıdka ısrarla susuyor ve kımıldamıyordu.

— Cevap versene!

Davıdka böğürür gibi bir ses çıkardı ve beyaz kirpiklerini kırpıştırdı.

— Çalışman lazım kardeş, çalışmadan nasıl olacak? Bak işte şimdi ekmeğin yok, peki bütün bunların nedeni ne? Nedeni toprağını kötü sürmen, ikinci kez sürmemen, zamanında ekmemen, hepsi tembelliğinden. Benden ekmek istiyorsun, seni açlıktan öldürmeyeceğime, hem de bu şekilde davranmak yakışık almayacağına göre, hadi verdim diyelim. Kimin ekmeğini vereceğim sana? Ne dersin, kimin ekmeğini? Cevap ver, kimin ekinini vereceğim sana? –diye ısrarla soruyordu Nehlüdov.

— Bey ekinini, –diye mırıldandı Davıdka gözlerini ürkek ve soru sorar gibi yukarı kaldırarak.

— Bey ekini nereden geliyor peki? Düşünsene, onu kim ekti? Kim tırmıkladı, kim sürdü, kim topladı? Köylüler değil mi? Görüyorsun ya, eğer bey ekinini köylülere dağıtacaksak onun için daha fazla çalışana dağıtmak gerekir, oysa sen herkesten daha az çalışıyorsun, ha bu arada angaryada da senden şikâyetçiler, ama sen bey ekmeğini herkesten çok istiyorsun. Diğerlerine değil de niye sana vereyim? Herkes senin gibi yan gelip yatsa, hepimiz çoktan ölürdük açlıktan. Çalışmak lazım kardeş, bu yaptığın kötü, duyuyor musun Davıd?

— Duyuyorum efendim, –sözleri çıktı dişlerinin arasından yavaşça.

X

Bu sırada omuz sırığının üzerinde bez taşıyan bir köylü kadın pencerenin yanında görünüp kayboldu. Bir dakika sonra elli yaşlarında, uzun boylu, son derece diri ve canlı bir kadın olan Davıdka'nın annesi içeri girdi. Kırışıklıklarla

delik deşik çiçek bozuğu yüzü güzel değildi ama düz, sert burnu, sıkılmış ince dudaklar ve fıldır fıldır gri gözler zekâ ve enerji ifade ediyordu. Omuzlarının köşeli, göğsünün düz, kollarının kuru, esmer çıplak bacaklarındaki kasların gelişmiş olması, çoktandır kadın olmayı bıraktığını ve sadece ırgat olduğunu kanıtlıyordu. Çevik bir hareketle içeri girdi, kapıyı yavaşça kapattı, eteğini çekiştirip düzeltti ve öfkeyle oğluna baktı. Nehlüdov, kadına bir şey söylemek istedi, ama beriki Nehlüdov'a arkasını dönüp, dokuma tezgâhının ardından görünen kararmış ahşap ikonaya doğru haç çıkarmaya girişti. Bu işi bitirdikten sonra başındaki kirli, kareli örtüyü düzeltti ve beyin karşısında yerlere kadar eğildi.

— Bayramınız kutlu olsun efendimiz, –dedi kadın,– Tanrı sizi korusun babamız...

Davıdka anasını görünce fark edilir şekilde bozuldu, sırtını biraz daha kamburlaştırdı, boynunu daha da çok eğdi.

— Teşekkür ederim Arina, –diye yanıtladı Nehlüdov.– Ben de sizin işler hakkında oğlunla konuşuyordum tam.

Arina ya da daha genç bir kızken köylülerin taktığı adıyla Arişka Burlak,* çenesini sol avucuna koyduğu sağ kolunun yumruğuna dayadı ve beyin sözlerini sonuna kadar dinlemeden öyle keskin ve çınlayan bir sesle konuşmaya başladı, evin her yanı onun sesiyle öyle bir doldu ki, dışarıdaki birine aynı anda birkaç köylü kadın birden konuşuyormuş gibi gelebilirdi:

— Niye babamız, onunla konuşmak niye! Adam gibi konuşamaz ki o. İşte dikilip duruyor alık, –diye devam ediyordu, başıyla Davıdka'nın zavallı, iri bedenini nefret içinde işaret ederek.– İşim gücüm nasıl mı efendimiz? Açız; köydeki adamlarının içinde bizden daha kötü durumda olanı yoktur: Kendi işimiz de, bey toprağında angarya da rezalet! Ama her şeyi bu hale o getirdi. Doğurduk, yedirdik, içirdik, delikanlı

---

* Burlak, gemileri nehrin akıntısına karşı, grup halinde karadan iple çeken işçilere verilen addır. (ç.n.)

olmasını bekledik. Bekledik de ne oldu, ekmeği yiyor, ama yaptığı iş, işte şu çürümüş kütüğün yaptığı kadar. Sadece fırının üstünde zıbarmayı biliyor ya da işte böyle dikiliyor, aptal kafasını ovuşturuyor, –dedi kadın oğlunun taklidini yaparak.– Onu biraz korkutmuş olsaydın keşke babamız. Ben, kendim rica ediyorum, Tanrı aşkına cezalandır onu, ya da askere gönder, hiç fark etmez! Onunla uğraşacak gücüm yok artık benim.

— Anneni bu hale getirmeye utanmıyor musun hiç Davıdka? –dedi Nehlüdov köylüye sitemle.

Davıdka kımıldamıyordu.

— Hasta olaydı daha iyiydi, –diye devam ediyordu Arina aynı canlılıkla, aynı el kol hareketleriyle,– şuna baksana değirmenin domuzu gibi şişti. Yemek dururken niye çalışsın, şişko! Yo, fırının üstünde aylak aylak yatar. Bir işin ucundan tutsa bu kadar gözüme batmazdı: Kalksa, dolaşsa, bir şey yapsa, –diyordu kadın sözcükleri uzata uzata ve köşeli omuzlarını ağır ağır bir yandan öbür yana döndüre döndüre.– İhtiyar bugün çalı çırpı toplamaya ormana gitti, ona da çukur kazmasını tembihledi; bak işte küreği eline bile almamış... –bir an sustu.– Mahvetti beni, benim gibi bir yetimi! –diye birden bir çığlık atıp, kollarını havaya kaldırarak gözdağı verir gibi bir hareketle oğlunun üstüne yürüdü.– Şimdi senin o şişko suratına, affet Tanrım! –Nefretle, aynı zamanda da çaresizce oğluna arkasını döndü, tükürdü ve kollarını sallamaya devam ederek yine aynı heyecanla ve gözlerinde yaşlarla beye hitap etmeyi sürdürdü:– Zaten her şey bana bakıyor velinimetim. Benim ihtiyar dersen hasta ve yaşlı, ondan da bir hayır yok, her işe tek başıma koşuyorum. Taş olsa çatlar. Ölsem keşke, daha kolay olurdu: Bir kerede biterdi. Canıma okudu alçak! Babamız! Artık gücüm kalmadı! Gelin iş yüzünden canından oldu, benim de başıma aynısı gelecek.

XI

— Nasıl canından oldu? –diye kuşkuyla sordu Nehlüdov.

— Çok çalışmaktan velinimetimiz, ölüp gitti. Geçen yıl Baburin'den aldık onu, –diye devam etti kadın, öfkeli konuşmayı bırakıp birden ağlamaklı ve kederli bir şekilde konuşmaya başlayarak,– genç, diri, yumuşak başlı, cana yakın bir kadındı. Babasının evinde, varlık içinde yaşıyordu, yokluk nedir bilmiyordu, sonra bize geldi, işimizi öğrendi, hem bey toprağında, hem evde, her yerde. Bir o, bir de ben, sadece ikimiz. Ne yapabilirdim? Ben alışkın kadınım, o ise yüklüydü üstelik, sıkıntılara göğüs geriyordu zavallıcık, hep gücünün üstünde çalışıyordu, ama dayanamadı. Daha da kötüsü, geçen yıl Aziz Petrov gününde bir oğlan doğurdu, ekmek yoktu, ne bulursak yiyorduk işte babacığım, işler acildi, memeleri kupkuru kaldı. İlk bebeğiydi, ineğimiz yoktu, işimiz dersen erkek işi: Biberonla nasıl besleyeceksin! Kadınların aptallığı da malum, kendini yiyip bitirmeye başladı. Bebek ölünce kahrından ağladı, bağırdı çağırdı; yokluk, iş, derken daha da kötüleşti, yaz boyu kendini yiyip bitirdi zavallıcık, Pokrov Günü'nden* önce de öldü. Onu bu düzenbaz öldürdü! –diye tekrar oğluna hücum etti son bir öfkeyle... kısa bir sessizlikten sonra sesini alçaltıp eğilerek:– Senden bir ricam olacaktı efendimiz,– diye devam etti kadın.

Kadının anlattıklarından sonra daha da çok heyecana kapılan Nehlüdov:

— Nedir? –diye sordu düşünceli bir şekilde.

— Aslında o daha genç bir adam. Benden artık ne kadar iş beklenir ki: Bugün varım, yarın yokum. Karısız ne yapar, nasıl yaşar? Zaten sana da köylülük etmeyecek. Halimizi iyice bir düşün babamız.

— Yani onu evlendirmek mi istiyorsun? Bu muydu mesele?

---

* Pokrov Günü, 14 Ekim'de kutlanan bir Ortodoks bayramıdır. (ç.n.)

— Bir iyilik yap, sen bizim anamız, babamızsın. Sonra oğluna işaret edip onunla birlikte beyin ayaklarına kapandı.

Nehlüdov kadını omuzlarından tutup kaldırarak:

— Niye yere kapanıyorsun? –dedi öfkeyle.– Sözle ifade edilemiyor mu? Bundan hoşlanmadığımı biliyorsun. Buyur evlendir oğlunu; gelin adayın da varsa çok sevinirim.

Yaşlı kadın ayağa kalktı ve gömleğinin koluyla kuru gözlerini silmeye başladı. Davıdka annesinin yaptığını yaptı ve tombul yumruğuyla gözlerini silip, aynı sabırlı, uysal durumda dikilmeye ve Arina'nın söylediklerini dinlemeye devam etti.

— Gelin adayları var, olmaz olur mu? Mesela Vasyutka Miheykina fena kız değil, ama senin emrin olmadan gelmez.

— Yoksa razı değil mi?

— Hayır velinimetimiz, rızası olsa gelirdi zaten!

— E, o zaman ne yapmak gerek? Ben kimseyi zorlayamam; başkasını arayın: Kendimizde yoksa o zaman başkalarına bak; ben parasını verir alırım, yeter ki kendi isteğiyle gelsin, zorla kocaya varılmaz. Böyle bir yasa yok, hem de çok günah.

— Ah, ah velinimetimiz! Olacak iş mi, bizim şu hayatımızı, yoksulluğumuzu görünce isteyerek gelirler mi? Bir askerin dul karısı bile böyle bir yoksulluğu üstlenmek istemez. Hangi köylü, kızını bize verir? Hiç çaresi olmayan biri bile vermez. Biz aç ve yoksuluz. Birini açlıktan öldürdüler, şimdi de benimkini öldürecekler, derler. Kim verir kızını, –diye ekledi, kuşkulu kuşkulu kafasını sallayarak,– sen söyle efendimiz.

— Peki, ne yapabilirim o zaman?

— Bize bir çare düşün, –diye tekrarladı Arina ısrarla,– ne yapalım biz?

— Ben ne düşünebilirim ki? Bu konuda ben de sizin için bir şey yapamam.

Arina başını öne eğip, kollarını açarak yüzünde üzgün bir şaşkınlık ifadesiyle:

— Sen düşünmezsen kim düşünecek bizi? –dedi.

Arina'nın derin bir iç geçirdiği, Davıdka'nın da onu taklit ettiği kısa bir sessizlikten sonra:

— Ekin istemiştiniz, vermelerini söyleyeceğim, –dedi bey.– Başka da bir şey yapamam.

Nehlüdov sofaya çıktı. Ana-oğul eğilerek beyin arkasından dışarı çıktılar.

XII

— Of, zavallı yetim ben! –dedi Arina ağır ağır iç geçirerek.

Durdu ve öfkeyle oğluna baktı. Davıdka hemen arkasını döndü, kocaman, çamur içindeki çarığıyla tombul ayağını ağır ağır eşikten aşırıp karşıdaki kapıda kayboldu.

— Ben ne yapacağım onunla babacığım? –diye devam etti Arina, beye hitap ederek.– Kendin de görüyorsun nasıl biri olduğunu! Kötü değildir, sarhoşluk etmez, sakindir, söz dinler, küçük bir çocuğu bile incitmez, boş laf etmek günahtır: Hiçbir kötülüğü yoktur onun, artık ne olduysa Tanrı bilir, öyle bir şey olmuş ki, kendi kendine zulmeder hale geldi. Kendisi de bundan memnun değil. İnanır mısın babacığım, nasıl acı çektiğini görünce insanın yüreği kan ağlıyor. Ne olursa olsun, karnımda taşıdım; acıyorum ona, hem de nasıl acıyorum!.. Yaptıkları ne bana, ne babasına, ne de yöneticilere karşı çıktığı içindir, korkak bir köylüdür o, hani küçük bir çocuk gibi. Onu nasıl bir başına bırakabilirim? Bizim halimizi iyice bir düşün velinimetimiz, –diye yineledi kadın, galiba ağzından çıkan sövgülerin beyin üzerinde bıraktığı kötü izlenimi silmek arzusuyla...– Efendimiz, prens hazretleri, ben, –diye devam etti fısıltıyla,– doluya koyuyorum almıyor, boşa koyuyorum dolmuyor, onun neden böyle olduğunu bir türlü aklım almıyor. Kötü yürekli insanlar

bozdu onu, başka bir şey değil. –Kısa bir süre sustu.– Birini bulsak da iyileştirebilsek onu.

— Ne saçmalıyorsun sen Arina! Nasıl bozabilirler?

— Hem de nasıl bozarlar babamız, hayat boyu adam olmayacak şekilde bozarlar! Kötü yürekli insan az mı şu dünyada! Garezinden bir avuç toprak alıyor ayağının altından... ya da başka bir şey... beriki hayat boyu adam olmuyor; kötülük boş durur mu? Vorobyevka'da yaşayan ihtiyar Dunduk'a gitsem mi diye düşünüyorum kendi kendime: O her duayı, otları bilir, büyü bozar, haçından su serper; yardımı olmaz mı acaba, –dedi köylü kadın,– belki o iyileştirir.

Genç bey, kederle başını öne eğmiş, geniş adımlarla köyün aşağısına doğru yürürken, "İşte yoksulluk ve cehalet!" diye düşünüyordu. "Bu adamla ilgili ne yapmalıyım? Hem kendim için, hem başkalarına örnek olacağı için, hem de kendisi için onu bu halde bırakamam," diyordu içinden, bu nedenleri parmaklarıyla sayarak. "Onu bu durumda görmeye katlanamam, ama nasıl kurtarabilirim? Çiftlikte yaptığım bütün güzel planlarımı mahvediyor. Onun gibi köylüler kaldığı sürece hayallerim hiçbir zaman gerçekleşmez," diye düşündü can sıkıntısıyla ve planlarını mahvettiği için köylüye duyduğu öfkeyle. "Düzelme isteği göstermezse, Yakov'un dediği gibi, başka bir köye sürgün mü etmeli, yoksa askere mi göndermeli onu? Doğru, en azından hem ondan kurtulmuş olurum, hem de yerine daha iyi bir köylü koyarım," diye karar verdi sonunda.

Bu konuyu düşünmekten hoşnuttu, ama bulanık bir düşünce, ona aklının sadece bir yanıyla düşündüğünü, bunun da iyi bir şey olmadığını söylüyordu. Durdu. "Dur bakalım, ben ne düşünüyorum böyle," dedi kendi kendine, "Evet, askere, sürgüne göndermeli diyordum. Niçin? O, iyi bir adam, tanıdığım çoğu insandan daha iyi biri. Azat mı etmeli acaba?" diye düşündü meseleyi önceki gibi

aklının bir yanıyla ele almayarak. "Hakça olmaz, mümkün de değil." Ama birden aklına onu çok sevindiren bir düşünce geldi; zor bir sorunu kendi kendine çözümlemiş bir insanın ifadesiyle gülümsedi. "Kendi evime almalıyım," dedi içinden, "kendi gözümle izlerim onu, sakin sakin, nasihat ede ede, uygun işler vererek çalışmaya alıştırır, adam ederim."

XIII

Nehlüdov sevinçli bir gururla "Evet, öyle yaparım," dedi kendi kendine ve zengin köylü Dutlov'a da uğraması gerektiğini anımsayıp, köyün ortasında duran iki bacalı yüksek ve geniş yapıya doğru yürüdü. Buraya yaklaşırken komşu evin önünde karşıdan gelen kırk yaşlarında, uzun boylu, günlük giysileri içinde bir köylü kadınla karşılaştı.

Kadın hiç çekinmeden Nehlüdov'un yanında durup gülümsedi ve eğilip selam vererek:

— Bayramın kutlu olsun babamız, –dedi.

— Merhaba sütanne, –diye karşılık verdi Nehlüdov,– nasılsın? Ben de komşuna gidiyordum.

— Nasıl olsun efendimiz, iyidir. Bize buyurmayacak mısınız? Benim ihtiyar ne kadar sevinirdi!

— Uğramaz mıyım sütanne, iki çift laf ederiz seninle. Şu ev mi seninki?

— Evet o, babamız.

Sütanne önden koştu. Onun arkasından sofaya giren Nehlüdov bir fıçının üstüne oturdu, bir sigara çıkarıp yaktı.

— Orası sıcaktır; burada oturup konuşsak daha iyi, – diye karşılık verdi sütannenin içeri davetine. Sütanne hâlâ diri ve güzel bir kadındı. Yüzünün çizgilerinde, özellikle de iri kara gözlerinde beyin yüzüyle büyük bir benzerlik

vardı. Ellerini önlüğünün altında birleştirdi, cesur gözlerle beye bakarak ve sürekli başını sallayarak konuşmaya başladı:

— Babamız, Dutlov'u ziyaret lütfunda bulunmanızın nedeni nedir acaba?

— Benden otuz desyatina* kadar toprak kiralamasını, kendine ait bir çiftlik kurmasını, bir de benimle birlikte koru satın almasını istiyorum. Parası vardır onun, öyle boş durmasın, değil mi? Sen ne düşünüyorsun bu konuda sütanne?

— Neden olmasın? Malum, Dutlov'lar güçlü insanlardır babamız; buraların belki de en birinci köylüsüdür, –diye yanıt verdi sütanne başını sallayıp onaylayarak.– Geçen yıl kendi kerestesiyle başka bir ev daha dikmişti, beyleri hiç rahatsız etmedi. Atları, ayrıca genç tayları var, altı troyka eder. Ya besi hayvanlarına ne dersin, ineklerle koyunlar otlaktan gelir gelmez kadınlar sokağa çıkıp onları öyle bir kan ter içinde içeri sokuyorlar ki felaket; iki yüz kovan kadar da arıları var. Çok güçlü bir köylü, parası da vardır mutlaka.

— Sen ne dersin, çok mudur parası? –diye sordu bey.

— İnsanlar, bilirsiniz ya garezlerinden belki de, ihtiyarın epeyce parası olduğunu söylüyorlar; kendisi bundan söz etmiyor, oğullarına bile belli etmiyorsa da parası vardır mutlaka. Koruyla niye ilgilenmesin? Para konusunda namını açığa vurmaktan korkar belki. Beş yıl kadar önce bekçi Şkalik'le birlikte küçük çapta otlak işine girdi, ama bu Şkalik onu dolandırdı, ihtiyarın üç yüz ruble kadar parası gitti; o zamandan beri de bıraktı bu işleri. Onlar olmasın da kim iyi durumda olsun babamız, –diye devam etti sütanne, –üç ayrı tarlaları var, aile büyük, hepsi çalışıyor, hem ihtiyar da neme lazım gerçek bir patron. Her iş ondan soruluyor, öyle ki millet şaşıp kalıyor; ekin konusunda, atlar, arılar konusunda, çocuklar

---

* Desyatina, metrik sistemden önce Rusya'da kullanılan 1,09 hektara eşit alan ölçüsüdür. (ç.n.)

konusunda da başarılı. Hepsini evlendirdi. Kendi kızlarımızdan gelin almıştı, şimdi de İlyuşka'yı toprak kölesi olmayan bir kızla evlendirdi, parasını kendisi ödedi. Kız da iyi çıktı.

— Nasıllar, iyi geçiniyorlar mı? –diye sordu bey.

— Evde gerçek bir baş olursa geçim de iyi olur. Dutlovlar da olsa kadın milletinin işini bilirsiniz; gelinler ocağın başında birbirlerine söylenip dururlar, ama her şey ihtiyarın denetimi altındadır, oğlanların arası dersen iyidir.

Sütanne kısa bir süre sustu.

— Duyduğuma göre ihtiyar, büyük oğlu Karp'ı ailenin başına geçirmek istiyormuş. Yaşlandım artık, benim işim arılarla diyormuş. Karp da iyi bir köylü, düzgün bir köylü, ama ihtiyarın yanında aile reisi olmaktan uzak yine de. Pek aklı başında değil!

Sütanneden komşuları hakkında bildiği her şeyi öğrenmek isteyen bey:

— Toprakla ve korularla belki Karp ilgilenmek ister, ne dersin? –dedi.

— Babacığım, –diye devam etti sütanne,– ihtiyarın, oğluna paradan söz ettiğini sanmam. Kendisi sağ olduğu sürece paraları evinde tutar, yani ihtiyar aklını kullanır; hem onlar daha çok arabacılıkla uğraşırlar.

— Peki ihtiyar kabul etmez mi?

— Korkar.

— Neden korkar?

— Babacığım, toprak sahibi bir köylü, beye parasından nasıl söz edebilir ki? Eşit olmayan bir durum, hem tüm parası tehlikeye girebilir! İşte bekçiyle ortak işe girdi ama yanıldı. O adamla nerede, nasıl hesaplaşacak! Paralar öylece gitti; bir toprak sahibiyle iş yapsa katiyen ödeşemez.

— İyi ama bu... –dedi Nehlüdov kızararak.– Neyse hoşça kal sütanne.

— Güle güle efendimiz. Teşekkür ederiz.

XIV

"Eve mi gitsem acaba?" diye düşündü Nehlüdov, Dutlovların avlu kapısına yaklaşırken içinde belirsiz bir keder ve manevi yorgunluk hissederek.

Ama tam bu sırada ince tahtalardan yapılmış yeni avlu kapısı gıcırdayarak açıldı; güçlü bacaklı, teri henüz soğumamış uzun yeleli üç atı peşi sıra çeken on sekiz yaşlarında, arabacı elbisesi giymiş, al yanaklı, sarı saçlı, yakışıklı bir delikanlı kapıda göründü ve sarı saçlarını kaygısız bir hareketle sallayarak beyi selamladı.

— Baban evde mi İlya? –diye sordu Nehlüdov.

— Kavaklıkta, avlunun arkasında, –diye yanıtladı delikanlı, atları birbiri ardına aralık kapıdan geçirirken.

"Yo, ödün vermeyeceğim, ona öneride bulunacağım, elimden geleni de yapacağım," diye düşündü Nehlüdov ve atların geçmesine izin verip, Dutlov'un geniş avlusuna girdi. Yakın zaman önce avludan gübre taşındığı belliydi: Toprak henüz kara ve ıslaktı, orada burada, özellikle de kapının içinde gübre parçaları vardı. Avluda ve yüksek sundurmaların altında çok sayıda araba, saban, kızak, kovan, fıçı ve her türlü köylü eşyası düzenli bir şekilde duruyordu; geniş ve sağlam çatı kirişlerinin altında güvercinler oradan oraya uçuyor, kuğuruyorlardı; havada gübre ve katran kokusu vardı. Bir köşede Karp ve İgnat, kenarlarına demir şerit geçirilmiş büyük bir troykanın altına yeni bir tampon yerleştiriyorlardı. Dutlov'un üç oğlunun da yüzleri hemen hemen aynıydı. Nehlüdov'un kapıda karşılaştığı en küçükleri İlya'nın sakalı yoktu, boyu ağabeylerinden daha kısa, yanakları daha kırmızı ve onlardan daha iyi giyimliydi; ikinci İgnat, biraz daha uzun boylu ve daha esmerdi, sivri, küçük bir sakalı vardı, onun da ayaklarında çizme, sırtında arabacı gömleği ve başında kuzu yününden bir şapka olsa da küçük kardeşi gibi neşeli, tasasız görünmüyordu. En

büyükleri Karp daha da uzun boyluydu, ağaç kabuğundan örülmüş köylü çarıkları, gri bir kaftan ve koltuk altlarında renkli parçası olmayan bir gömlek giymişti; geniş ve gür, kızıla çalan sarı bir sakalı, ciddi olmaktan öte somurtkan denebilecek bir görünüşü vardı.

— Babamı çağırmamı emreder misiniz efendimiz? –dedi beyin yanına gelip, beceriksiz bir şekilde hafifçe eğilip selam vererek.

Nehlüdov, Karp'la konuşmaya niyetlendiği konuyu İgnat'ın duymaması için avlunun öbür tarafına doğru uzaklaşarak:

— Hayır, kavaklığa, onun yanına gidip, nasıl bir düzen kurduğuna bakacağım; ama seninle de konuşmam gerekiyor, –dedi.

Bu iki köylünün tüm hal ve hareketlerinde fark edilen özgüvenle hafif gurur ve aynı zamanda sütannenin kendisine söylediği şeyler, genç beyi o kadar şaşırtmıştı ki, kafasında tasarladığı işi onlarla konuşmaya cesaret edemeyecekti neredeyse. Kendini suçlu gibi hissediyordu ve diğerine duyurmadan kardeşlerden sadece biriyle konuşmak daha kolayına geliyordu. Karp, beyin kendisini öbür tarafa götürmesine şaşırsa da peşinden gitti.

— Pekâlâ, –diye söze başladı Nehlüdov kesik kesik konuşarak,– elinizde çok at var mı, sormak istiyorum sana.

Karp bir yandan sırtını kaşıyarak:

— Beş troyka olur, taylar da var, –diye yanıtladı laubali bir tavırla.

— Kardeşlerin postaya mı gidiyorlar?

— Postaya üç troyka çıkarıyoruz, İlyuşka da yük taşımaya gitmişti, biraz önce döndü.

— Peki, bu iş size kazanç sağlıyor mu? Bundan ne kadar para kazanıyorsunuz?

— Ne kazancı efendimiz? Atlarla birlikte ancak karnımızı doyuruyoruz Tanrı'ya şükür.

— O zaman neden başka bir şeyle uğraşmıyorsunuz? Koru satın alabilir ya da toprak kiralayabilirsiniz.

— Elbette efendimiz, elverişli bir yerde olursa toprak kiralayabiliriz.

— Ben de size bir öneride bulunmak istiyorum: Karınızı ancak doyurduğunuz arabacılıkla uğraşmak yerine, en iyisi benden otuz desyatina kadar toprak kiralayın. Sapov'un ötesindeki arazinin tamamını size vereyim, işinizi büyütmüş olursunuz.

Ve kendi kendine kim bilir kaç kez tekrarladığı, defalarca yeniden düşündüğü köylü çiftliği konusundaki planından heyecana kapılan Nehlüdov, bu çiftlikle ilgili önerisini köylüye hiç duraksamadan açıklamaya koyuldu.

Karp, beyin sözlerini çok dikkatli dinliyordu.

Nehlüdov bir süre susup, yanıt bekleyerek yüzüne baktığında:

— Bu lütfunuz bizi çok memnun etti, –dedi Karp.– Fena bir şey değil. Köylü için elinde kamçı araba sürmektense toprak kiralamak daha iyidir. Kardeşimiz yabancı insanlara gidiyor, her türden insan görüyor, haylazlık ediyor. Köylünün yapacağı en iyi iş, toprakla uğraşmaktır.

— Ne diyorsun yani?

— Babam hayatta olduğu sürece ben ne diyebilirim ki efendimiz? O ne derse o olur.

— Beni arılığa götürsene; onunla konuşayım.

— Buradan buyurun, –dedi Karp ağır hareketlerle arka ambara doğru yürüyerek. Arılığa giden alçak kapıyı açtı, beye yol verip kapıyı kapattıktan sonra İgnat'ın yanına döndü ve hiçbir şey söylemeden yarım bıraktığı işe devam etti.

XV

Nehlüdov eğilip alçak bahçe kapısından ve gölgelik sundurmanın altından avlunun arkasındaki arılığa geçti. Üstleri

samanla örtülmüş ve aralarından gün ışığını geçiren çitlerle çevrilmiş, çevrelerinde gürültüyle dolanıp duran altın sarısı arılarıyla tahta kovanların simetrik bir şekilde sıralandığı pek büyük olmayan bir alan, haziran güneşinin yakıcı, parlak ışıklarına boğulmuştu. Yürüye yürüye oluşmuş bir patika, bahçe kapısından başlayıp, üzerinde güneş ışınlarıyla pırıl pırıl parlayan küçük, sırlı bir ikonanın bulunduğu ortadaki ahşap yapıya kadar uzanıyordu. Gür yapraklarla kaplı tepe dallarını komşu avlunun saman çatısından da yukarıya düzgün bir şekilde uzatmış birkaç genç ıhlamur ağacının koyu yeşil taze yaprakları, arı vızıltıları arasında belli belirsiz bir ses çıkararak sallanıyordu. Kovanların arasında uç vermiş incecik çayırın üstüne tahta perdeden, ıhlamurlardan ve tahta kovanlardan kara ve kısa gölgeler düşüyordu. Ihlamurların arasında üzeri taze samanla kaplı, kütüklerden yapılmış mahzenin kapısının yanında ihtiyarın güneşte parlayan, ağarmış ve kelleşmiş başıyla beli bükülmüş ufak tefek bedeni görünüyordu. Bahçe kapısının gıcırtısını duyan ihtiyar çevresine bakındı ve gömleğinin ucuyla güneş yanığı, terli yüzünü silerek nazik, sevinçli bir gülümsemeyle beyi karşılamaya geldi.

Kovanlık çok rahat, keyifli, sakin ve aydınlıktı; gözlerinin çevresinde ışın benzeri sık kırışıklıklar bulunan, çıplak ayaklarına geniş ayakkabılar giymiş, yalpalaya yalpalaya gelip tatlılıkla, kendinden hoşnut bir halde gülümseyerek kendi mülkünde beyi selamlayan ak saçlı ihtiyarın görünüşü o kadar saf, o kadar sevecendi ki, Nehlüdov bu sabahın kötü izlenimlerini bir anda unuttu ve en sevdiği hayali çok canlı bir şekilde gözünün önüne geldi. Artık bütün köylülerini yaşlı Dutlov gibi zengin ve iyi yürekli insanlar olarak görüyordu; hepsi ona sevinçle, tatlılıkla gülümsüyorlardı, çünkü zenginliklerini ve mutluluklarını sadece ve sadece beylerine borçluydular.

Yaşlı adam, bir çıtaya tutturulmuş, bal kokan, kaba ketenden, seyrek dokumalı kirli bir çuvalı tahta perdenin üzerinden alıp beye uzatarak:

— File emreder misiniz, efendimiz? Arılar şimdi çok öfkeli, fena ısırıyorlar, –dedi.– Arılar beni tanır, ısırmazlar, – diye ekledi güneş yanığı güzel yüzünden hemen hemen hiç eksilmeyen uysal gülümsemesiyle.

Nehlüdov, nedenini bilmeden kendisi de gülümseyerek:

— Bana da gerekmez. Ne oluyor, oğul mu veriyorlar? –diye sordu.

— Oğul verseler keşke efendimiz Mitriy Mikolayiç, – diye yanıtladı ihtiyar, beye adı ve baba adıyla seslenip bir tür özel sevgisini dile getirerek,– daha yeni döllüyorlar. Bu yıl ilkbahar soğuk geçti siz de biliyorsunuz.

Nehlüdov, saçlarının arasına girmeye çalışarak kulağının dibinde vızıldayan bir arıdan kurtulmak için başını sallarken:

— Ben de bir kitapçıkta okumuştum, –diye konuşmaya başladı,– petekler kovanda düz durursa arı daha erken oğul veriyormuş. Bunun için bu tür kovanları üst üste tahtalardan yapıyorlarmış...

— Başınızı sallamayın, arı daha çok sinirlenir, –dedi ihtiyar,– file emretmez misiniz?

Nehlüdov'un canı yanıyordu, ama çocukça bir gurur yüzünden itiraf etmek istemiyordu bunu. File önerisini bir kez daha geri çevirdikten sonra ihtiyara *Maison Rustique*'te okuduğu ve kendi görüşüne göre, iki kat daha fazla oğul alınması gereken kovan düzenini anlatmaya devam etti; ama boynunu arı soktu, şaşırıp konuşmanın ortasında duraksadı.

— Doğrudur aziz babamız Mitriy Mikolayiç, –dedi yaşlı adam bir babanın koruyuculuğuyla beye bakarak,– kitapçıkta doğru yazıyorlar. Ama kötü niyetle böyle yazılmış da olabiliyor, dur bakalım bizim yazdığımızı bir yapsın hele, biz de gülelim diye. Böyle şeyler oluyor! Peteğini nereye yapacağını arıya nasıl öğretebilirsin? Kovanın içinde kendisi

çalışıyor, bazen enlemesine, bazen de düz yapar peteğini. İşte bakabilirsiniz, –diye ekledi en yakındaki kovanlardan birinin tıkacını çekerek açıp, eğri büğrü peteklerin üzerinde dolaşıp vızıldayan arılarla kaplı deliğe bakarak,– işte bu genç bir kovan; kovanın başında bir ana arı oturuyor, kovanda kendisi için daha iyi olacak bir şekilde peteği düz ve yana doğru yöneltiyor, –dedi yaşlı adam; en sevdiği işle uğraşırken galiba beyin durumunun farkında değildi.– İşte şimdi bu ana arı, arıların kovana taşıdığı çiçek tozuyla yürüyor; bugün hava sıcak, her şeyi görebiliriz, –diye ekledi, kovanı tekrar kapattı, sürünen bir arıyı bezle sıkıştırdı, daha sonra da kırışıklıklarla dolu ensesinden birkaç arıyı kaba, çıplak eliyle topladı. Arılar onu sokmuyordu; ancak Nehlüdov, artık kovanlıktan kaçma isteğine zor engel olabiliyordu; arılar onu üç-dört yerinden sokmuştu ve başıyla boynunun çevresinde vızıldıyorlardı.

— Peki, kovanın çok mu? –diye sordu bahçe kapısına doğru gerileyerek.

— Tanrı ne kadar verdiyse, –diye yanıtladı Dutlov gevrek gevrek gülerek,– saymaya gerek yok efendimiz, arılar sevmezler. Sizden bir iyilik istirham edecektim efendimiz, –diye devam etti ihtiyar, tahta perdenin yanında duran ince tahta kovanları göstererek,– sütannenizin kocası Osip'le ilgili; ona söyleseniz, insan kendi köyünde, komşularına bu kadar kötü davranmaz, hiç iyi bir şey değil bu yaptığı.

— Ne kötülük yapıyor? Ah, amma da ısırıyor bunlar! – diye karşılık verdi bey bahçe kapısının koluna yapışıp.

— Her yıl arılarını benim genç arılarımın üzerine salıyor. Buna son vermeli, başkasının arısı onunkilerin balmumunu aşırsa, peteklerinin kökünü kurutsa ne yapar acaba? –dedi ihtiyar, arıların beyi soktuğunu fark etmeksizin.

— Tamam, sonra, şimdi ise... –dedi Nehlüdov ve daha fazla dayanamayıp iki elini birden sallayarak hızla bahçe kapısından dışarı çıktı.

— Toprakla ovunca bir şey olmaz, –dedi ihtiyar, beyin peşinden avluya çıkarken. Bey, arının soktuğu yeri toprakla ovdu, kendisine bakmayan Karp ve İgnat'a kıpkırmızı kesilmiş bir halde çabucak göz attı ve öfkeyle kaşlarını çattı.

XVI

Yaşlı adam, beyin korkunç görünüşünü fark etmemiş gibi yaparak, ya da gerçekten fark etmeyerek:

— Çocuklar için de bir ricada bulunmak istiyordum, efendimiz, –dedi.

— Nedir?

— Tanrı'ya şükür şu atlar sayesinde durumumuz iyi, ırgatımız var, böylece beyin topraklarındaki işler bize kalmıyor.

— Öyleyse mesele nedir?

— Bir iyilik eder de çocukları ayni vergiden azat ederseniz o zaman İlyuşka da İgnat'la birlikte bütün yaz boyunca üç troykayla arabacılık yapar, para kazanırlar.

— Nereye gidecekler?

— Nereye gitmek gerekiyorsa, –diye lafa karıştı bu sırada atları sundurmanın altına bağlayıp babasının yanına gelmiş olan İlyuşka.– Kadminskiy'in çocukları sekiz troykayla Romen'e gittiler, geçimlerini sağladıklarını, eve de troyka başına otuzar ruble getirdiklerini söylüyorlar; Odest'e gidilirse, dediklerine göre yem de ucuzmuş.

Bey, ihtiyara döndü ve onu çiftlik konusundaki bir konuşmaya daha ustaca yönlendirme arzusuyla:

— Ben de seninle bu konuyu konuşmak istiyordum, –dedi.– Söyle lütfen, arabacılık yapmak, kendi köyünde ekim işiyle uğraşmaktan daha mı kârlı?

— Daha kârlı değil efendimiz! –diye tekrar lafa karıştı İlya hızla saçlarını sallayarak,–evde atları besleyecek bir şey yok ki.

— E, yazın ne kadar kazanıyorsun sen?

— Yem pahalı olsa da ilkbahardan bu yana mal yükleyip Kiev'e gittik, Kursk'ta Moskova'ya götürmek üzere hububat yükledik, böylece hem kendi karnımızı, hem de atların karnını doyurduk, hem de on beş ruble getirdik.

— Hangi iş olursa olsun namusunla çalışmak kötü bir şey değil, –dedi bey tekrar ihtiyara dönerek,– ama bana kalırsa başka bir iş bulunabilir; hem de bu öyle bir iş ki, delikanlı her yere gidiyor, her türlü insan görüyor, haylazlık edebilir, –diye ekledi Karp'ın sözlerini yineleyerek.

— Köylü milleti arabacılık yapmasın da neyle uğraşsın?– diye karşı çıktı ihtiyar yüzünde uysal gülümsemesiyle.– İyi çalışırsan hem kendin doyarsın, hem de atlar doyar; haylazlığa gelince, Tanrı'ya şükür, benimkiler ilk kez arabacılık etmiyorlar, hem ben kendim de yaptım bu işi, hiç kimseden iyiliğin dışında kötü bir şey de görmedim.

— Evinde başka bir işle, toprakla, otlakla uğraşmak az şey mi?

— Nasıl olur efendimiz! –diye atıldı İlyuşka heyecanla.– Prens hazretleri, biz bu işle doğmuşuz, bütün kurallarını biliyoruz, yapabileceğimiz en kibar iş, sırayla arabacılık etmek!

— Prens hazretleri, evimize şeref vermez misiniz? Yeni evimize henüz buyurmadınız, –dedi ihtiyar yerlere kadar eğilip, oğluna göz kırparak. İlyuşka hemen eve koştu, onun arkasından da ihtiyarla birlikte Nehlüdov girdi.

XVII

İhtiyar içeri girerken bir kez daha eğildi, kaftanının eteğiyle ön köşedeki tahta sıranın tozunu sildi ve gülümseyerek sordu:

— Ne emredersiniz prens hazretleri?

Beyaz, yani bacası olan, geniş bir evdi. Fırınla tavan ve yan duvar arasında kalan bir ranza ve yataklar vardı. Aralarından

kısa bir zaman önce solmuş yosunların göründüğü taze kavak kütükleri henüz kararmamıştı; yeni sıralar ve karyolalar zımparalanmamış, taban henüz dövülüp düzleştirilmemişti. Genç, uzun dalgın suratlı, zayıfça bir köylü kadın, İlya'nın karısı, yatağın üstüne oturmuş, tavana asılmış uzun bir sırığa takılı olan beşiği ayağıyla sallıyordu. Beşikte belli belirsiz soluk alan, gözleri kapalı, kollarını açmış bir bebek uyuyordu; Karp'ın karısı olan sağlam yapılı, al yanaklı öteki kadın, güçlü, güneş yanığı kollarını dirseğine kadar sıvamış, fırının önünde tahta bir çanağın içinde soğan doğruyordu. Suratı çilli hamile bir kadın, gömleğinin koluyla örtünerek fırının yanında dikiliyordu. Güneşin yakıcılığı dışında yanan fırın da evin içini iyice ısıtmıştı, az önce pişmiş ekmeğin kokusu ortalığa yayılmıştı. Öğle yemeğini beklerken burada toplanmış olan iki küçük oğlan ve bir küçük kızın sarı kafaları tavanla fırın arasındaki yataktan aşağıya, merakla beye bakıyordu.

Bu refahı görmek Nehlüdov'u sevindirmişti, yine de kendisine bakan kadınların ve çocukların karşısında nedense utanmıştı. Kıpkırmızı kesilerek bir sıraya oturdu.

— Bir parça sıcak ekmek versene bana, çok severim,– dedi ve daha da çok kızardı.

Karp'ın karısı ekmekten büyük bir dilim kesti, tabağa koyup beye verdi. Nehlüdov ne diyeceğini bilemediğinden susuyordu; kadınlar da susuyorlardı; ihtiyar uysal uysal gülümsüyordu.

"Ben neden utanıyorum ki? Bir kabahat mi işledim," diye düşündü Nehlüdov, "çiftlik önerimi neden yapmıyorum? Ne aptallık!" Yine de ağzını açmıyordu.

— E, efendimiz Mitriy Mikolayiç, çocuklar konusunda ne buyurursunuz? –dedi ihtiyar.

— Onları hiç bırakma derim, onlara burada iş bulmayı öneririm sana, –dedi Nehlüdov birden gücünü toplayıp.– Bak senin için ne düşündüm: Hazine ormanından benimle yarı yarıya ortak koru ve arazi al...

İhtiyarın yüzündeki uysal gülümseme birden kayboldu.

— Nasıl, hangi parayla alacağım efendimiz? –diye beyin sözünü kesti ihtiyar.

— Büyük bir koru değil zaten, iki yüz ruble kadar tutar, –dedi Nehlüdov.

— Param olsa neden almayayım, –dedi ihtiyar öfkeyle gülümseyerek.

— O kadar paran yok mu yani? –dedi bey sitemle.

— Ah aziz efendimiz! –diye üzgün bir sesle karşılık verdi ihtiyar kapıya göz atarak,– ailemin karnını ancak doyuruyorum, koru satın almak neyimize bizim.

— Senin paran vardır aslında, niye öyle yatıp dursun ki? –diye üsteliyordu Nehlüdov.

İhtiyar birden büyük bir heyecana kapıldı; gözleri parlamaya, omuzları yukarı kalkmaya başladı.

— Kötü kalpli insanlar hakkımda konuşmuş olabilirler, –dedi titrek bir sesle,– yemin ederim, –giderek heyecanlanıp gözlerini ikonaya çevirdi,– eğer İlyuşka'nın getirdiği on beş rubleden başka param varsa iki gözüm önüme aksın, şuracıkta düşüp öleyim, hem tampon için de ödeme yapmak gerekiyor, siz de biliyorsunuz, yeni ev yaptık.

— Peki, tamam, tamam! –dedi bey tahta sıradan kalkarak.– Hadi hoşça kalın ev sahipleri.

XVIII

Nehlüdov, otlarla kaplı bahçenin gölgeli yollarından eve doğru geniş adımlarla yürürken ve yoluna çıkan yapraklarla dalları dalgın bir halde kopartırken "Tanrım! Tanrım!" diyordu içinden. "Yaşamımın amaçları ve görevleriyle ilgili bütün hayallerim saçma mıydı? Neden içim sıkılıyor, üzülüyorum, sanki kendimden hoşnut değilim; oysa bu yolu bir kez bulunca, manevi yönden beni tatmin eden bu duygu-

yu, bu düşüncelerin ilk aklıma geldiği anda hissettiğim kadar tam hissedeceğimi hayal etmiyor muydum hep?" Sonra zihni olağanüstü bir canlılık ve açıklıkla bir yıl öncesine, bu mutlu ana geri döndü.

Sabah çok çok erken bir saatte, evdeki herkesten önce kalkmıştı. Gençliğin o derin, dile getirilmeyen, ezici duygularıyla heyecanlanarak amaçsız bir şekilde bahçeye çıkmış, oradan ormana gitmiş ve mayıs ayının güçlü, renkli, ama sakin doğasının ortasında, her türlü düşünceden uzak, içindeki bir duygunun aşırılığından acı çekerek ve bu duyguya bir ad bulamayarak tek başına uzun süre dolaşmıştı. Bazen genç hayalgücü, bilinmeyenin tüm güzelliğiyle ona şehvetli bir kadın imgesi sunuyor ve dile getirilemeyen isteğin bu olduğunu düşünüyordu. Fakat başka, daha yüce bir duygu, *bu değil* diyordu ve onu başka bir şey aramaya zorluyordu. Bazen de deneyimsiz, coşkun aklı gitgide daha yükseğe, soyut alana tırmanarak sanki varoluş yasalarını keşfediyor ve o, gururlu bir hazla bu düşünceler üzerinde duruyordu. Fakat daha yüce bir duygu yine *bu değil* diyordu ve onu yeniden aramak zorunda bırakıyor, meraklandırıyordu. Yoğun bir faaliyetten sonra her zamanki gibi, kafasında düşünce, içinde istek olmaksızın bir ağacın altına sırtüstü yatmış ve üzerindeki mavi, uçsuz bucaksız gökyüzünden geçen saydam sabah bulutlarına bakmaya başlamıştı. Durup dururken birden gözleri yaşarmış ve ruhunu dolduran, hazla sarıldığı apaçık bir düşünce gelmişti aklına: Sevgi ve iyiliğin hakikat ve mutluluk olduğu, hatta dünyadaki tek hakikat ve mümkün tek mutluluk olduğu düşüncesi. Yüce duygu *bu değil* demiyordu; doğruldu ve bu düşünceyi açmaya koyuldu. "Bu, bu, evet bu!" diyordu kendi kendine heyecanla, önceki tüm inançlarını, yaşamın tüm olgularını önünde yeni açılan, kendisine yepyeni görünen gerçeğin ölçüsüne vurarak. "Bildiğim, inandığım ve sevdiğim her şey ne kadar aptalca," diyordu. "Sevgi, özveri, işte tek gerçek, rastlantıya bağlı olmayan mutluluk!"

diye tekrarlayıp duruyordu gülümseyip ellerini sallayarak. Bu düşünceyi her yönden yaşama uygularken ve hem yaşamda, hem de ona bu düşüncenin *o olduğunu* söyleyen iç sesinde teyidini bulurken kendisi açısından yeni, sevinçli bir heyecan ve coşku hissediyordu. "Şu halde mutlu olmak için iyilik yapmalıyım," diye düşünüyor ve artık geleceği soyut değil, örneklerle, bir toprak sahibinin yaşamı olarak capcanlı beliriveriyordu karşısında.

İyilik yapmaya adadığı ve dolayısıyla mutlu olacağı bütün bir yaşam için koskoca bir alan görüyordu önünde. Çalışma alanları aramasına gerek yoktu: Çalışma alanı hazırdı; apaçık bir görevi vardı, köylüleri vardı... Ve nasıl iç açıcı, minnettarlık uyandıracak bir çalışma canlanıyordu gözünün önünde: "Bu basit, kolay kabul eden, saf halk sınıfını etkilemek, yoksulluktan kurtarmak, refahını sağlamak, benim bir şans olarak edindiğim ve yararlandığım bilgileri onlara aktarmak, onların cehalet ve boş inançlar yüzünden ortaya çıkan kusurlarını düzeltmek, ahlâklarını geliştirmek, iyiliği sevdirmek... Nasıl da parlak, mutlu bir gelecek! Ve bütün bunların arkasında, bunu kendi mutluluğu için yapacak olan ben olacağım, onların minnettarlığından haz duyacağım, öngördüğüm hedefe her gün adım adım yürüdüğümü göreceğim. Şahane bir gelecek! Daha önce bunu nasıl oldu da göremedim?"

"Ayrıca da," diye düşünüyordu bu sırada, "bir kadını severek, aile yaşamı sürerek mutlu olmama kim engel olur?" Ve genç hayalgücü, daha da büyüleyici bir gelecek resmediyordu ona: "Ben ve bu dünyada hiç kimsenin kimseyi asla sevmediği kadar çok sevdiğim karım, hep bu sakin, şiirsel köy doğasının içinde çocuklarımızla, belki yaşlı teyzemle birlikte yaşıyoruz; birbirimizi seviyoruz, çocuklarımızı seviyoruz ve görevimizin iyilik yapmak olduğunu ikimiz de biliyoruz. Bu hedefe doğru yürürken birbirimize yardım ediyoruz. Ben genel düzenlemeleri yapıyorum, yardım pa-

ralarını adaletli bir şekilde ödüyorum, çiftlikler, tasarruf sandıkları, işlikler kuruyorum; o ise, sade beyaz elbisesinin eteğini tutup, biçimli ayağının üstüne kaldırıyor ve çamur içindeki yoldan geçerek köy okuluna, revire, aslında yardımı hak etmeyen talihsiz bir köylünün evine gidiyor, geçtiği her yerde insanları teselli ediyor, yardım ediyor... Çocuklar, yaşlılar, köylü kadınlar onu taparcasına seviyorlar, ona bir melek, bir ilahe gözüyle bakıyorlar. Sonra eve dönüyor ve bu talihsiz köylüye gittiğini, ona para verdiğini benden saklıyor, ama ben her şeyi biliyorum ve ona sımsıkı sarılıyorum, güzel gözlerinden, utançtan kızaran yanaklarından, gülümseyen al dudaklarından sıkı sıkı, sevgiyle öpüyorum..."

.....

.....

XIX

Genç adam, ziyaretlerinden sonra artık eve yaklaşırken, "Nerede bu hayaller?" diye düşünüyordu. "Bir yıldan fazladır mutluluğu bu yolda arıyorum, elime ne geçti? Doğru, arada bir kendimden hoşnut olduğumu hissediyorum; ancak bu akla dayanan, kuru bir hoşnutluk. Ama hayır, kısacası kendimden hoşnut değilim ben! Değilim, çünkü burada mutluluğun nasıl bir şey olduğunu bilmiyorum, ama mutlu olmak istiyorum, şiddetle istiyorum. Haz duymadım, haz veren her şeyi kendimden uzaklaştırdım. Neden? Niçin? Bundan kim rahat huzur buldu? Teyzem, kendini mutlu etmenin başkalarını mutlu etmekten daha kolay olduğunu yazarken doğru söylüyordu. Köylülerim daha mı zengin oldu? Bir şeyler mi öğrendiler, ahlâki bakımdan geliştiler mi? Asla. Durumları daha iyi olmadı, benim durumum ise her geçen gün ağırlaşıp duruyor. Bu girişimimde bir başarı, bir teşekkür görseydim... ama hayır, sahte bir gelenekçilik, ahlâksızlık,

güvensizlik, çaresizlik görüyorum. Yaşamımın en güzel yıllarını boşa harcıyorum," diye düşündü ve nedense aklına, dadısından duyduğuna bakılırsa, komşuların ondan cahil delikanlı diye söz ettikleri; yazıhanesinde artık para namına bir şey kalmadığı; icat ettiği yeni harman makinesinin harman yerinde kalabalık bir izleyici önünde ilk çalıştırılışında köylülerin hepsini güldürerek sadece ıslık çaldığı, harman falan dövmediği; çiftlikte çeşitli yeni girişimlerle uğraşırken süresini geçirdiği mülk listesi için her gün yerel yönetimden görevlileri beklemek zorunda kaldığı geldi. Ve birden köyde, ormanda yaptığı gezinti ve toprak sahibi yaşantısı hayali eski canlılığıyla gözünün önüne geldi: Gecenin geç vaktinde tek bir mum ışığında arkadaşıyla, taparcasına sevdiği on altı yaşındaki dostuyla oturduğu Moskova'daki öğrenci odası aynı canlılıkla gözünün önüne geldi. Sıkıcı medeni hukuk ders notlarını arka arkaya beş saat okuyor ve tekrarlıyorlardı, notları bitirdikten sonra akşam yemeği getirtmek için birini gönderiyor, bir şişe şampanyayı paylaşıyor ve kendilerini bekleyen gelecekten konuşuyorlardı. Genç üniversite öğrencisine gelecek nasıl da bambaşka görünüyordu! Gelecek o zamanlar hazlarla, türlü faaliyetlerle, pırıltıyla, başarılarla doluydu ve o zamanki düşüncelerine göre dünyadaki en iyi nimet olan şan ve şöhrete götürecekti onları kesinlikle.

"O, artık bu yolda yürüyor, hem de hızla yürüyor," diye düşündü Nehlüdov dostu için, "bense..."

Tam bu sırada çeşitli ricalarla on kadar köylünün ve hizmetlinin beyin gelmesini beklediği evin kapısına yaklaşmış, hayallerden gerçek hayata dönmek zorunda kalmıştı.

Kendisini öldürmek istediğini ileri sürdüğü kayınpederinden ağlayarak şikâyetçi olan üstü başı yırtık, saçı başı dağınık, kanlar içinde bir köylü kadın da buradaydı; iki yıl önce çiftliklerini aralarında paylaşmış, şimdi korkunç bir öfkeyle gözlerini birbirlerine dikmiş iki kardeş de buradaydı; bahçıvan olan oğlu tarafından ahlâksızlık ettiği için

beyin yanına getirilmiş, sarhoşluktan elleri titreyen tıraşsız, ak saçlı uşak da buradaydı; koca bir ilkbahar boyunca çalışmadı diye karısını evden kovan köylü de buradaydı; bu köylünün karısı olan, hıçkırarak, hiçbir şey söylemeden kapının önündeki çayırlıkta oturan ve kirli bir bezle özensizce sarılmış, iltihaplı, şiş ayağını gösteren kadın da buradaydı.

Nehlüdov bütün rica ve şikâyetleri dinledi, bazılarına öğüt verdikten, bazılarını dinleyip anladıktan ve bazılarına da vaatlerde bulunduktan sonra yorgunluk, utanç, bitkinlik ve pişmanlıktan oluşan karışık bir duyguyla odasına gitti.

XX

Nehlüdov'un işgal ettiği küçük odada eski, bakır kabaralı, deri bir kanepe, aynı şekilde birkaç koltuk, üzerinde kâğıtlar bulunan oymalı, kakmalı, bakır çerçeveli eski geniş bir oyun masası ve dar tuşları yıpranıp eğrilmiş eski, sarı, kapağı açık bir İngiliz piyanosu vardı. Pencerelerin arasında altın yaldızlı ve oymalı eski çerçevesiyle büyük bir ayna asılıydı. Yerde, masanın yanında kâğıt, kitap ve fatura yığınları duruyordu. Odanın tamamı genel olarak kişiliksiz ve düzensiz bir görünüşe sahipti ve bu canlı düzensizlik bu büyük evin diğer odalarındaki eski moda, gayet resmî mobilyayla keskin bir çelişki oluşturuyordu. Nehlüdov içeri girerken şapkasını öfkeyle masanın üzerine fırlattı, piyanonun önünde duran sandalyeye oturup bacak bacak üstüne attı ve başını önüne eğdi.

— Kahvaltı edecek misiniz efendimiz? –dedi bu sırada içeri giren başında başlık, omzunda büyük bir şal ve sırtında basma elbise olan uzun boylu, zayıf, yüzü kırışıklıklarla dolu yaşlı kadın.

Nehlüdov ona baktı ve aklını toplamaya çalışıyormuş gibi bir süre sustu.

— Hayır, canım istemiyor dadı, –dedi ve tekrar düşünceye daldı.

Dadı sert sert başını sallayıp iç geçirdi:

— Ah, azizim Dmitriy Nikolayiç, niye canınızı sıkıyorsunuz? Dert etmeyin, hepsi geçecek Tanrı'nın izniyle...

— Canımı falan sıkmıyorum. Nereden çıkardın sevgili Malanya Finogenovna? –diye karşılık verdi Nehlüdov gülümsemeye çalışarak.

— Nasıl canınızı sıkmıyorsunuz, görmüyor muyum ben? –diye heyecanla konuşmaya başladı dadı.– Günden güne içinize kapanıyorsunuz. Her şeyi içinize atıyorsunuz, her işe kendiniz koşuyorsunuz; artık neredeyse bir lokma bile koymuyorsunuz ağzınıza. Doğru mu bu yaptığınız? Kente ya da komşulara gitseydiniz hiç olmazsa; görülmüş şey mi bu? Böyle her şeye kahırlanmak için daha çok gençsiniz! Bağışla beni azizim, oturayım şuracığa, –diye devam etti dadı kapının yanında bir sandalyeye oturarak,– zaten öyle tepenize çıkarttınız ki, kimsede korku kalmadı artık. Yoksa beyler böyle mi yapar? Hiç iyi etmiyorsun, sadece kendini yiyip bitiriyorsun, millet de azdıkça azıyor. Bizim milletimiz böyledir zaten, bunu fark etmez bile. Keşke teyzeciğine gitseydin, yazdıkları doğruydu... –diye akıl veriyordu dadı.

Nehlüdov'un içini gitgide daha çok keder kaplıyordu. Dizine dayanmış olan sağ eli isteksizce tuşlara dokundu. Bir akor çıktı, ikincisi, üçüncüsü... Nehlüdov, piyanoya biraz daha yaklaştı, öbür elini cebinden çıkardı ve çalmaya başladı. Çaldığı akorlar, zaman zaman hazırlıksız, hatta hiç doğru olmayan, sık sık da bayağılık derecesinde sıradan akorlardı ve hiç müzik yeteneğinin olmadığını gösteriyordu, ama bu uğraş ona belirsiz, hüzünlü bir haz veriyordu. Armoni her değiştiğinde bundan nasıl bir şey çıkacağını yüreği durarak bekliyordu ve bir şeyler çıktığı zaman eksik olanı hayalinde tamamlıyordu. Kulağına yüzlerce ezgi geliyordu sanki: Onun armonisine uygun çalıp söyleyen bir orkestra ve bir

koro. Ona en büyük hazzı ise bu sırada geçmişten ve gelecekten en çeşitli, en karışık, en saçma imgeleri ve tabloları birbiriyle bağlantısız, kopuk kopuk, ama şaşırtıcı bir açıklıkla gösteren hayalgücünün yoğun bir şekilde çalışması veriyordu. Kâh annesinin damarlı, esmer yumruğunu görünce beyaz kirpiklerini korkuyla kırpıştıran Ak Davıdka'nın şişman bedeni, tombul sırtı ve işkencelere ve yokluklara sadece sabırla ve kadere boyun eğerek karşılık veren ak tüylerle kaplı kocaman elleri canlanıyordu gözünün önünde. Kâh canlı ve kendine güvenen sütanneyi görüyor, her nedense onun köyde dolaştığını ve köylülere paralarını toprak sahiplerinden saklamalarını öğütlediğini hayal ediyor ve kendi kendine bilinçsizce "Evet, toprak sahiplerinden paraları saklamak gerekir," diye tekrarlıyordu. Kâh gelecekteki eşinin, nedense gözyaşları ve derin bir acı içinde onun omzuna doğru eğilmiş kumral başı bir anda gözünün önüne geliyordu; kâh koca göbekli biricik oğluna şefkatle bakan Çuris'in iyilik dolu mavi gözlerini görüyordu. Evet, Çuris, oğlunda, bir oğuldan öte bir yardımcı ve bir kurtarıcı görüyordu. "İşte sevgi bu!" diye fısıldıyordu. Sonra Yuhvanka'nın anası aklına geliyor, dışarı fırlamış dişine ve çirkin hatlarına karşın kadının yaşlı yüzünde fark ettiği sabır ve her şeyi bağışlama ifadesini anımsıyordu. "Kadının yetmiş yıllık yaşamında bunu ilk kez fark etmiş olmalıyım," diye düşünüyor, bilinçsizce seçtiği tuşlara basmayı ve seslere kulak vermeyi sürdürerek "Garip!" diye fısıldıyordu. Sonra kovanlıktan kaçışını ve herhalde gülmek isteyen, ama ona bakmıyormuş gibi yapan İgnat ve Karp'ın yüzlerindeki ifadeyi apaçık anımsıyordu. Kızarıyor, kapının yanında oturmaya ve arada bir ak saçlı başını sallayarak hiçbir şey demeden dikkatle kendisine bakmaya devam eden dadısına elinde olmadan göz atıyordu. İşte birden terli atların çektiği bir troyka ve açık renk kıvırcık saçları, neşeyle parlayan dar mavi gözleri, yüzündeki diri pembelik ve dudağının üstüyle çenesini henüz

örtmeye başlayan açık renk tüylerle İlyuşka'nın yakışıklı ve güçlü bedeni canlanıyordu hayalinde. Arabacılık yapmasına izin vermeyecekler diye İlyuşka'nın nasıl korktuğunu ve sevdiği bu işi nasıl hararetle savunduğunu anımsıyordu; gri, puslu erken bir sabah vaktini, kayganlaşmış şoseyi, havaleli yüklenmiş ve üzerinde büyük siyah harfler bulunan kaba bir bezle örtülmüş troykaların oluşturduğu uzun katarı görüyordu. Kalın bacaklı besili atlar çıngıraklarını çalıp sırtlarını kamburlaştırarak ve kayışlarını gerdirerek, uzun nallarıyla kaygan yola iyice tutunarak tepeye doğru uyumla ilerliyorlardı. Tepenin eteğinde, atlı araba katarının karşısından bir posta arabası yolun her iki yanında uzanan büyük ormanın derinlerinde yankılanan çanlarını çalarak hızla geliyordu.

Kuzu yününden şapka giymiş en öndeki arabacı, kamçısını başının üstüne kaldırarak çocuk sesiyle yüksek perdeden:

— A-a-ay! –diye bağırıyordu.

Kızıla çalan sarı sakalı ve somurtkan bakışıyla Karp, ayağındaki kocaman çizmelerle ilk arabanın ön tekerinin yanında güçlükle yürüyordu. İkinci arabada, arabanın ön kısmındaki örtünün altından sabahın ilk ışıklarıyla iyice ısınmış İlyuşka'nın güzel başı dışarıya uzanıyordu. Bavul yüklü üç troyka, tekerleklerin gürültüsü, çınlayan çanları ve bir haykırışla yanlarından hızla geçip gidiyordu; İlyuşka güzel başını yeniden örtünün altına saklıyor ve uykuya dalıyordu. İşte parlak ve ılık bir akşam. Hanın önünde toplanmış yorgun troykaların önünde ince tahtalardan yapılmış büyük kapı gıcırdıyor ve üstü kaba bezle örtülü yüksek yük arabaları kapının tahta eşiğinden sıçrayarak geçiyor, geniş sundurmaların altına gizleniyorlar. İlyuşka, bu yakışıklı delikanlıya parlak tatlı gözleriyle hoşnutlukla bakarak "Uzaktan mı geliyorsunuz? Yemekte kalabalık olacak mısınız?" diye soran beyaz yüzlü, geniş göğüslü han sahibi kadına neşeyle selam veriyor. Atları düzene koyduktan sonra sıcak, kalabalık eve gidiyor, haç çıkarıyor, dolu tahta bir çanağın başına oturu-

yor, han sahibi kadınla ve arkadaşlarıyla neşeli bir sohbete girişiyor. İşte İlyuşka'nın geceleyeceği yer, sundurmanın altından görünen açık ve yıldızlı gökyüzünün altında, ayak değiştirerek ve arada bir burunlarından homurtular çıkararak ahşap yemliklerdeki yemi yiyen atların yakınında, buram buram kokan kuru otların üzerinde olacak. İlyuşka, kuru otlara doğru yürüyor, yüzünü doğuya dönüyor ve geniş, güçlü göğsünün üzerinde arka arkaya neredeyse otuz kez haç çıkartıp, açık renk kıvırcık saçlarını salladıktan sonra "Babamız" ve yirmi kez kadar da "Tanrım bağışla" duasını okuyor, sonra kaftanını kafasına çekip güçlü, diri bir erkeğin sağlam, kaygısız uykusuna dalıyor. Ve işte azizleri ve hacılarıyla Kiev'i, tüccarları ve mallarıyla Romen'i düşünde görüyor, Odest'i, beyaz yelkenleriyle uzak mavi bir denizi ve görülmez kanatlarıyla göğe yükselip uçarak gittiği altın evleriyle, ak göğüslü, kara kaşlı Türk kadınlarıyla Tsargrad* kentini görüyor. Özgürce ve kolayca uçuyor, uzaklaştıkça uzaklaşıyor ve aşağıda parlak bir ışığa boğulmuş altın kentler ve sık yıldızlarla dolu mavi bir gökyüzü, beyaz yelkenleriyle mavi bir deniz görüyor, gitgide daha uzağa uçmak hoşuna gidiyor, onu neşelendiriyor...

"Harika!" diye fısıldıyor Nehlüdov kendi kendine ve neden İlyuşka olmadığı düşüncesi geliyor aklına.

1852-1856

* İstanbul. (ç.n.)

Efendi ile Uşağı

I

1870'lerde, kışın kutlanan Aziz Nikolay bayramının ertesi günüydü. Kilise derneğinde kutlamalar vardı ve köydeki hanın sahibi, ikinci sınıf tüccar Vasiliy Andreyiç Brehunov hiçbir yere ayrılamıyordu, hem kilisede bulunması (kendisi kilise sorumlusuydu çünkü), hem de akrabalarını ve tanıdıklarını evinde ağırlaması gerekiyordu. Vasiliy Andreyiç, son konuklar da gidince epey zaman önce pazarlığını yaptığı bir koruyu satın almak üzere komşu toprak sahibine gitmek için hazırlanmaya başladı. Kentli tüccarlar bu kârlı parçayı elinden kapmasınlar diye bir an evvel gitmek istiyordu. Genç toprak sahibi, korunun fiyatını, sırf Vasiliy Andreyiç yedi bin ruble verdi diye on bin rubleye çıkartmıştı. Yedi bin ruble de korunun gerçek değerinin yalnızca üçte biriydi aslında. Vasiliy Andreyiç, hem korunun kendi bölgesinde bulunması nedeniyle, hem de ilçedeki tüccarlar arasında bir tüccarın, diğerinin bölgesinde fiyat artırmamasını öngören eski bir kural olduğu için fiyatı belki daha aşağı çekebilirdi, ama ildeki kereste tüccarlarının Goryaçkino Korusu'nu satın almak istediklerini öğrenmiş ve hemen gidip toprak sahibiyle bu işi halletmeye karar vermişti. Bu yüzden de bayram kutlamaları biter bitmez sandığındaki yedi yüz rubleyi almış, bu paraya kilisenin kendisinde bulunan iki bin üç yüz rublesini

de eklemiş, böylece elindeki para üç bin ruble olmuştu, paraları bir kez daha özenle sayarak cüzdanına yerleştirdikten sonra yola çıkmaya hazırlanmıştı.

Vasiliy Andreyiç'in o gün tek ayık uşağı olan Nikita, kızağı hazırlamaya koştu. Aslında o da ayyaşın biri olduğu halde Nikita o gün sarhoş değildi, çünkü sırtındaki gocuğu, ayağındaki deri çizmeleri satıp içkiye yatırdığı Büyük Perhiz arifesinden beri içki içmeye tövbe etmişti, iki aydır da içmiyordu; bayramın ilk iki günü her yerde içilen içkilerin aklını çelmesine karşın şimdi de içmemişti.

Nikita, yakın bir köyden elli yaşında, söylendiğine göre malı mülkü olmayan, hayatının büyük kısmını kendi evinde değil, başkalarının yanında geçirmiş, başkaları için çalışmış bir köylüydü. Çalışkanlığı, işinde becerikli ve güçlü biri olması, en önemlisi de iyi, hoş karakteri yüzünden her yerde takdir edilirdi; ama hiçbir yerde uzun süre kalmazdı, çünkü yılda bir iki kez, hatta daha da sık kafayı çekip sarhoş olur, o zaman da elinde avucunda ne varsa içkiye yatırmanın dışında iyice azgın ve çekilmez biri olup çıkardı. Vasiliy Andreyiç de onu birkaç kez işten atmış, ama dürüstlüğü, hayvanlara gösterdiği sevgi ve asıl önemlisi de ucuza çalışması nedeniyle geri almıştı. Vasiliy Andreyiç, Nikita'ya, onun gibi bir uşağın değeri olan seksen ruble değil, kırk ruble kadar bir para öderdi. Bunu da hesap kitap yapmadan, bölük pörçük, üstelik büyük kısmını para olarak değil, kendi bakkal dükkânındaki malları yüksek fiyattan vererek öderdi.

Nikita'nın bir zamanlar eline ayağına çabuk, güzel bir kadın olan karısı Marfa, delikanlılık çağında bir oğlu ve iki kızıyla birlikte oturduğu evini çekip çeviriyor, Nikita'yı kendileriyle beraber yaşamak için evine çağırmıyordu. Bunun birinci nedeni, Marfa'nın, başka köyden bir fıçıcıyla aşağı yukarı yirmi yıldır birlikte yaşıyor olması, ikinci nedeni ise ayıkken kocasını istediği gibi parmağında oynattığı halde

içtiğinde ondan ateşten korkar gibi korkmasıydı. Bir keresinde evde içip içip sarhoş olan Nikita, ayık zamanlarındaki uysallığının hıncını çıkartmak için olacak, karısının sandığının kilidini kırmış, kadının en pahalı giysilerini almış, baltayı kapıp, bütün bluzlarını ve elbiselerini paramparça etmişti. Nikita'nın kazandığı paranın tamamı karısının eline verilir, Nikita da buna karşı çıkmazdı. Bayramdan iki gün önce de Marfa, Vasiliy Andreyiç'in dükkânına gelmiş, ondan hepsi üç ruble tutan beyaz un, çay, şeker ve küçük bir şişe içkiyle beş ruble de para almış, nereden baksan yirmi ruble kadar para Vasiliy Andreyiç'in cebinde kaldığı halde bu büyük iyiliği için ona teşekkür etmişti.

— Seninle aramızda sözleşme mi var? –diyordu Vasiliy Andreyiç, Nikita'ya.– İhtiyacın varsa gelir alırsın. Ben insanlara öyle "Bekle, hesabını kapat, şu kadar ceza ver," gibi şeyler demem. Dürüst insanlarız biz. Sen bana hizmet edersin, ben de seni bırakmam, kollarım.

Vasiliy Andreyiç bunları söylerken Nikita'ya iyilik yaptığına içtenlikle inanıyordu: Nikita'dan başlayarak onun parasına bağımlı olan herkesin de bu inancını paylaştığını, onları kandırmadığını, iyilik yaptığını düşündüklerini de böyle inandırıcı bir şekilde söyleyebiliyordu.

Vasiliy Andreyiç'in kendisini kandırdığını çok iyi bilen, yine de bu hesap konusunu onunla konuşma girişiminden bir sonuç çıkmayacağını, çalışacak başka bir yer bulunmadığı sürece burada yaşamak ve ne verirlerse almak zorunda olduğunu hisseden Nikita:

— Evet, anlıyorum Vasiliy Andreyiç; herhalde hizmette kusur etmiyorum, öz babama hizmet eder gibi çalışmaya gayret ediyorum, –diye yanıt veriyordu.

Nikita, efendisinden kızağı koşma buyruğunu aldıktan sonra paytak ayaklarının hızlı ve hafif adımlarıyla her zamanki gibi neşe ve hevesle ambara gitti, püsküllü ağır koşum kayışını asılı olduğu çividen aldı, gem demirinin hal-

kalarını şıngırdatarak Vasiliy Andreyiç'in koşulmasını buyurduğu atın tek başına kaldığı kapısı kapalı ahıra doğru yürüdü.

Nikita, ahırda yalnız olan orta boylu, sağlam yapılı, sağrısı biraz sarkık, sarımsı lekeleri olan doru aygırın kendisini selamlayan zayıf kişnemesine yanıt olarak:

— Ne var, canın mı sıkıldı senin küçük budala? –diyordu.– Yo, yo! Acele ediyorsun, ama bırak da önce sulayayım seni, –diye konuşuyordu atla sanki sözlerini anlayan bir canlıyla konuşur gibi; sonra atın ortası çukurlaşmış, aşınmış, toza bulanmış sırtını kaftanının eteğiyle yelpazeleyip aygırın genç, güzel başına gem demirini geçirdi, kulaklarını ve perçemini kayıştan kurtardı ve yularından çekip atı sulamaya götürdü.

Diz boyu gübre içindeki ahırdan dikkatle çıkan doru at Muhortıy,* cilve yapmaya ve kendisiyle birlikte kuyuya doğru koşan Nikita'ya arka ayaklarıyla vurmak istiyormuş gibi yaparak çifte atmaya başladı.

Muhortıy'ın vurmak için değil, sırf yağ içindeki gocuğuna dokunmak amacıyla dikkatlice çifte attığını bilen ve atın bu hareketinden hoşlanan Nikita:

— Şımar bakalım, seni gidi kerata! –dedi.

Buz gibi sudan kana kana içen at, bıyıklarından yalağa saydam damlaların döküldüğü sağlam, ıslak dudaklarını oynatarak derin bir soluk aldı ve düşünceye dalmış gibi durdu; sonra burnundan gürültülü bir soluk verdi ansızın.

— İstemiyor musun, bitti mi, bilelim biz de; ama sonradan istemek yok, –dedi Nikita, Muhortıy'a yaptığı şeyleri son derece ciddi ve ayrıntılı bir şekilde açıklayarak ve çifte atan, tüm avluyu çın çın çınlatan neşeli genç atı yularından çekerek tekrar ambara doğru koştu.

İşçilerden kimse yoktu evde; yalnızca dışarıdan biri, aşçı kadının bayram için gelmiş olan kocası vardı.

---

* Muhortıy, Rusçada "doru" demektir. (ç.n.)

— Gidip soruver cancağızım, –dedi Nikita aşçının kocasına,– hangi kızağı hazırlamamı buyuruyorlarmış, büyük kızağı mı yoksa küçüğünü mü?

Aşçı kadının kocası, yüksek temelli, üzeri de sacla örtülü eve gitti ve kısa bir süre sonra küçük kızağın hazırlanmasının buyrulduğu haberiyle geri döndü. Nikita, bu arada hamutu geçirmiş, kabaralı kolanı bağlamış ve bir elinde boyalı, hafif boyunduruğu taşıyarak, öbür eliyle de atı çekerek ambardaki iki kızağa doğru yürüyordu.

— Küçükse küçüğe koşarız, –dedi ve bu arada sürekli onu ısırmak istiyormuş gibi numara yapan akıllı atı araba oklarının arasına sokup, aşçı kadının kocasının da yardımıyla kızağa koşmaya koyuldu.

Hemen hemen her şey hazır olup da geriye sadece dizginleri bağlamak kaldığında Nikita aşçının kocasını saman için ahıra, kaba bezden kızak örtüsünü almak için de ambara gönderdi.

Nikita, aşçı kadının kocasının getirdiği taze yulaf samanını kızağa yayarken:

— İşte oldu. Yo, yo diklenme öyle! Şimdi şu çuvalı, onun üstüne de yaygıyı serelim şöyle. Oldu işte, bu şekilde oturması rahat olur, –dedi Nikita, bir yandan da samanın üstüne serdiği yaygıyı oturma yerinin her yanından sıkıştırıyordu.

— Teşekkür ederim cancağızım, ikimiz birlikte çabucak hallediverdik, –dedi Nikita, aşçının kocasına, sonra bir halkayla birleşen dizgin kayışlarını eline alıp, arabacı koltuğuna ilişti ve yürümeye hevesli güzel atı avludaki donmuş gübrelerin üstünden kapıya doğru sürdü.

Evin girişinden avluya telaşla fırlayan ve sırtında siyah bir gocuk, ayaklarında yeni, beyaz keçe çizmeler, başında sıcacık şapkası olan yedi yaşında bir oğlan:

— Mikit amca, amcacığım, amcacığım! –diye bağırıyordu arkasından incecik sesiyle.– Beni de bindir ne olur, – dedi yürürken bir yandan da gocuğunun düğmelerini iliklerken.

— Hadi koş, koş gel yavrum, –dedi Nikita ve kızağı durdurup, efendisinin, sevinçten gözleri parlayan soluk yüzlü, zayıf oğlunu bindirdikten sonra kızağı sokağa çıkarttı.

Saat üç civarıydı. Ayaz vardı, sıcaklık eksi on dereceye kadar düşmüştü, hava kapalı ve rüzgârlıydı. Göğün yarısı basık, kara bir bulutla kaplıydı. Oysa avlu çok sakindi. Dışarıda ise hatırı sayılır bir rüzgâr vardı: Komşu ahırın çatısından karları havalandırıyor ve köşede, hamamın önünde döndürüp savuruyordu. Vasiliy Andreyiç, tam Nikita'nın kapıdan çıkıp, atın başını evin girişine doğru çevirdiği sırada, sırtında bir kuşakla belinin altından sıkıca bağlanmış koyun postundan gocuğu ve ağzında sigarasıyla sahanlıktan çıkıp, deriyle kaplanmış keçe çizmelerinin altında gıcırdayan karla örtülü ana kapıya gelmiş, dikiliyordu. Son bir nefes daha çekip sigarayı ayaklarının dibine attı, üzerine basarak ezdi ve bıyıklarının arasından dumanı dışarı bıraktı, avludan sokağa çıkmış olan kızağa şöyle bir göz atarken içi kürklü gocuğunun yakasının uçlarını nefesinden terleyip de kürk nemlenmesin diye al yanaklı, bıyıkları dışında her yeri tıraş edilmiş yüzünün iki yanından aşağı indirdi.

— Kerataya bak sen, buraya da yetişmiş! –dedi oğlunu kızağın üstünde görünce. Konuklarıyla birlikte içtiği içki yüzünden Vasiliy Andreyiç'in içi kıpır kıpırdı ve bu nedenle de kendisine ait olan her şeyden, yaptığı her işten her zamankinden daha hoşnuttu. İçinden hep "vârisim" dediği oğlunun görünüşü şimdi ona büyük bir memnuniyet veriyordu; gözlerini kısıp, uzun dişlerini göstererek oğluna bakıyordu.

Vasiliy Andreyiç'in soluk yüzlü, zayıf, gebe karısı, sadece gözleri görünecek şekilde başını ve omuzlarını yün bir şalla sarmış, kocasını uğurlamak için sahanlıkta, onun arkasında dikiliyordu.

— Gerçekten, Nikita'yı da yanına alsaydın keşke, –dedi kadın kapının ardından ürkekçe dışarı çıkarak.

Vasiliy Andreyiç, anlaşılan karısının bu sözlerinden hoşlanmamıştı, yanıt vermedi, öfkeyle kaşlarını çattı ve yere tükürdü.

— Yanında parayla yola çıkıyorsun, –diye devam etti karısı aynı dokunaklı sesle.– Tanrı aşkına, hava düzelseydi hiç olmazsa.

Vasiliy Andreyiç, tezgâhtarlarla ve müşterilerle konuşurken hep yaptığı gibi dudaklarını doğal olmayan bir şekilde büzüp her heceyi özellikle üstüne basa basa söyleyerek:

— Ne yani, yolu bilmiyorum da mutlaka yanımda birisi mi olması gerekiyor? –dedi.

— Alsaydın keşke. Tanrı aşkına, senden rica ediyorum! –diye tekrarladı kadın şalının ucunu öbür tarafa atarak.

— Kene gibi yapıştın sen de... Niye alayım onu?

— Ben hazırım Vasiliy Andreyiç, –dedi Nikita neşeyle.– Yalnız ben yokken atlara yem versinler, –diye ekledi hanımına dönerek.

— Ben ilgilenirim Nikituşka, Semyon'a söylerim, –dedi efendisinin karısı.

— Gidiyor muyuz Vasiliy Andreyiç? –dedi Nikita yanıtı bekleyerek.

— Evet, anlaşılan bizim karının dediğini yapacağız. Yalnız madem geleceksin, git de sırtına daha kalın bir şey giy diplomat, –dedi Vasiliy Andreyiç yine gülümseyerek ve Nikita'nın koltuk altları ve sırtı delik deşik, etekleri saçak saçak olmuş, yağdan keçeleşmiş gocuğunu gözüyle işaret ederek.

— Hey, cancağızım, dışarı gel de şu atı tutuver! –diye avluya, aşçı kadının kocasına seslendi Nikita.

Soğuktan kızarmış küçük ellerini cebinden çıkaran ve soğuk dizginlere yapışan çocuk:

— Ben tutarım, ben tutarım! –diye bağırıyordu tiz sesiyle.

— Yalnız öyle uzun uzun süslenme diplomat, çabuk ol! –diye bağırdı Vasiliy Andreyiç, Nikita'ya takılarak.

— Hemen geliyorum Vasiliy Andreyiç, –dedi Nikita ve eski, keçe çizmelerinin uçlarını içe doğru çabuk çabuk basarak avluya, uşakların evine koştu.

İçeri giren Nikita kuşağını çividen alırken:

— Arinuşka, ocağın üstünden kaftanımı ver, efendiyle birlikte gidiyorum! –dedi.

Öğle uykusundan kalkmış ve kocası için semaveri kurmuş olan aşçı kadın, Nikita'yı neşeyle karşıladı ve ondan kendisine de bulaşan acelecilikle tıpkı Nikita gibi çabuk çabuk hareket etmeye başladı, ocağın üstünden kurumaya bırakılmış eski, yıpranmış çuha kaftanı aldı ve hızlı hızlı silkelemeye, kırışıklıklarını düzeltmeye koyuldu.

— O zaman sen de efendinle bol bol gezersin, –dedi Nikita aşçı kadına, biriyle yalnız kaldığı zaman nezaketinden hep böyle laflar ederdi.

Dar keçe kuşağını beline doladı, zaten zayıf olan karnını içine çekti ve kuşağı gocuğunun üstünden bütün gücüyle gererek bağladı.

Daha sonra kuşağın uçlarını arkaya sıkıştırırken artık aşçı kadınla değil, kuşağıyla konuşuyordu sanki:

— İşte böyle, çıkamazsın artık, –dedi ve kollarının hareketini rahatlatmak için omuzlarını yukarı kaldırıp indirdikten sonra gocuğun üstüne kaftanını giydi, aynı şekilde kolları serbest olsun diye sırtını gerdi, koltuk altlarına pat pat vurdu ve rafta duran tek parmaklı eldivenlerini aldı.– Tamamdır.

— Stepanıç, ayakkabılarını da değiştirseydin keşke, –dedi aşçı kadın,– çizmelerin pek zayıf.

Nikita sanki aklına bir şey gelmiş gibi durdu.

— İyi olurdu... Neyse böyle de giderim, uzak değil nasılsa!

Ve avluya koştu.

Kızağın yanına geldiğinde hanımı:

— Böyle üşümez misin Nikituşka? –dedi.

Nikita, kızağın baş tarafındaki samanları bindiğinde ayaklarının üzerine örtmek amacıyla düzelterek ve iyi bir atı sürmek için hiç gerek duymayacağı kamçısını samanların altına saklayarak:

— Ne üşümesi, sıcak bile geliyor, –diye yanıtladı.

Üst üste iki kürk giymiş olan Vasiliy Andreyiç, kavisli arka kısmın neredeyse tamamını kaplayarak kızağa oturdu ve hemen dizginleri eline alıp atı sürdü. Nikita, kızak hareket halindeyken sol ön tarafa atlayıp yerleşti ve bir ayağını dışarı çıkarttı.

II

Güzel at, kaydırakların hafif gıcırtısıyla kızağı hareket ettirdi ve köyün içinde basıla basıla ezilmiş karların buz tuttuğu yolda çevik bir yürüyüşle ilerlemeye başladı.

Vasiliy Andreyiç, vârisinin kaydırakların arkasına tutunduğunu görmekten belli ki mutlu olarak:

— Sen niye yapıştın oraya öyle? Kamçıyı versene bana Mikita! Gösteririm şimdi sana gününü! Koş annenin yanına köpoğluköpek! –diye bağırdı.

Çocuk yere atladı. Muhortıy, rahvan yürüyüşünü hızlandırdı ve kesik kesik sesler çıkarmaya başlayarak tırısa geçti.

Vasiliy Andreyiç'in evinin bulunduğu Krestı Köyü altı haneden oluşuyordu. En sonda bulunan demirciye ait evin arkasından çıkar çıkmaz rüzgârın düşündüklerinden çok daha kuvvetli olduğunu fark ettiler. Yol neredeyse görünmüyordu artık. Kızağın izi anında kapanıyordu ve yol ancak geri kalan yerlerden daha yüksekte olduğu için ayırt edilebiliyordu. Tarlaların üzerinde karlar savruluyor, yerle göğün birleştiği çizgi seçilmiyordu. Her zaman çok iyi görünen Telyatin Korusu, toz halindeki karların arasından bulanık bir karartı olarak görünüyordu arada bir. Muhortıy'ın dik

boynu üzerinde yelesini inatla bir yana yatıran rüzgâr soldan esiyor ve atın düğüm atılmış kuyruğunu yana döndürüyordu. Rüzgâr tarafında oturan Nikita'nın uzun yakası yüzüne ve burnuna yapışıyordu.

— Gerçek yürüyüşünü gösteremiyor kardan, –dedi Vasiliy Andreyiç güzel atıyla övünerek.– Bir keresinde yine onunla Paşutino'ya gitmiştim, yarım saatte almıştı yolu.

Yakası yüzüne yapıştığı için duymayan Nikita:

— Ne dedin? –diye sordu.

— Paşutino'ya diyorum, yarım saatte varmıştı, –diye bağırdı Vasiliy Andreyiç.

— Diyecek söz yok, güzel at! –dedi Nikita.

Bir süre sustular. Fakat Vasiliy Andreyiç konuşmak istiyordu.

— E, ne yaptın, fıçıcıya içki içirmedi diye karına ceza verdin mi bakalım? –dedi Vasiliy Andreyiç aynı şekilde yüksek sesle. Nikita'nın, onun gibi hatırı sayılır ve akıllı bir adamla konuşmaktan gurur duyacağından o kadar emin ve yaptığı şakadan o kadar hoşnuttu ki, bu konuşmanın Nikita'nın hoşuna gitmeyebileceği aklına bile gelmiyordu.

Efendisinin rüzgârla uçup giden sözlerini yine duymamıştı Nikita.

Vasiliy Andreyiç fıçıcıyla ilgili şakasını yüksek sesle ve sözcükleri tane tane söyleyerek tekrarladı.

— Onları Tanrı'ya havale ediyorum Vasiliy Andreyiç, bu işlerden hiç anlamam ben. Karım oğlanı üzmesin yeter bana, gerisini Tanrı'ya havale ediyorum.

— Orası öyle, –dedi Vasiliy Andreyiç ve başka bir konuya geçti:– E, ne yapacaksın, ilkbahara doğru at alacak mısın?

Nikita kaftanının yakasını indirip, efendisine doğru eğilerek:

— Evet, almadan olur mu hiç, –dedi.

Bu konuşma Nikita'nın ilgisini çekmişti ve her sözü duymak istiyordu.

— Oğlan büyüdü, kendi başına ekip biçmesi gerek, hep başkalarından hayvan kiralayacak değiliz ya, –dedi Nikita.

— E, o zaman benim lagar atı alın, çok para istemem! –dedi Vasiliy Andreyiç bağırarak. Heyecanlanmıştı, bu yüzden çok sevdiği ve zihnini her zaman meşgul eden bu konuya, yani çok para kazanma konusuna dört elle sarıldı.

Nikita, Vasiliy Andreyiç'in kendisine satmak istediği atın taş çatlasa yedi ruble edeceğini, Vasiliy Andreyiç'in de bu atı ona verdikten sonra atın değerini yirmi beş ruble sayacağını, o zaman da altı ay boyunca para yüzü görmeyeceğini bildiğinden:

— Bana on beş rublecik verirseniz, at pazarından bir tane alırım, –dedi.

— İyi attır. Kendim için ne istiyorsam sana da onu isterim. Yemin ederim. Brehunov, hiç kimsenin kalbini kırmaz. Varsın ben zarar edeyim, ama başkaları etmesin. Yemin ederim, –diye bağırdı Vasiliy Andreyiç alıcılarla ve satıcılarla konuşurken onların dikkatini dağıtan, gözlerini boyayan ses tonuyla.– Esaslı bir at!

Derin derin iç geçiren ve artık dinleyecek bir şey kalmadığından emin olan Nikita:

— Öyledir, –dedi ve eliyle tuttuğu yakayı bıraktı; yaka hemen kulağını ve yüzünü örttü.

Yarım saat konuşmadan gittiler. Gocuğunun yırtık yerinden giren rüzgâr Nikita'nın böğrüne ve koluna doğru üfürüyordu.

Büzülüyor, soluğunu ağzını örten yakanın içine doğru veriyor ve üşümüyordu.

— E, ne dersin, Karamışevo üzerinden mi, yoksa kestirmeden mi gidelim? –diye sordu Vasiliy Andreyiç.

Karamışevo üzerinden gidiş yolu, iki kenarına işaret kazıkları dikilmiş, biraz daha işlek, ama uzun bir yoldu. Kestirme yol daha kısaydı, ama daha az işlekti, işaret kazıkları ya yoktu ya da kötüydü, kar altında kalmış olabilirdi.

Nikita biraz düşündü.

— Karamışevo yolu biraz uzun olsa da daha işlektir, – dedi.

Kestirmeden gitmek isteyen Vasiliy Andreyiç:

— Kestirmeden gidersek vadiden geçeriz, yolumuzu kaybetmeyiz; öbür taraf ise ormanlık olması açısından iyi, –dedi.

— Siz bilirsiniz, –dedi Nikita ve yakasını tekrar elinden bıraktı.

Vasiliy Andreyiç öyle yaptı ve yarım verst* gittikten sonra rüzgârdan sallanan, üzerinde yer yer kuru yapraklar bulunan yüksek bir meşe dalının yanından sola döndü.

Dönünce rüzgâr neredeyse karşılarından esmeye başlamıştı. Tepelerinden de kar yağıyordu. Vasiliy Andreyiç kızağı sürüyor, yanaklarını şişiriyor ve soluğunu aşağıya, bıyıklarının içine doğru bırakıyordu. Nikita uyukluyordu.

Bu şekilde hiç konuşmadan on dakika kadar gittiler. Birden Vasiliy Andreyiç bir şey söyledi.

— Ne dedin? –diye sordu Nikita gözlerini açarak.

Vasiliy Andreyiç yanıt vermiyor, eğilerek geriye ve ileriye, atın önüne bakıyordu. Terden kasıklarındaki ve boynundaki tüyleri kıvrım kıvrım olan at adım adım yürüyordu.

— Ne dedin diyorum, –diye yineledi Nikita.

— Ne dedin, ne dedin! –diye onu taklit etti Vasiliy Andreyiç öfkeyle.– İşaret kazıkları görünmüyor! Kaybolduk galiba!

— O zaman sen dur da ben bir yola bakayım, –dedi Nikita ve hemen kızaktan atlayıp samanların altından kamçıyı aldıktan sonra oturduğu tarafın soluna doğru yürüdü.

O yıl yağan kar kalın bir tabaka oluşturmamıştı, dolayısıyla yol her tarafta olabilirdi, ama yine de bazı yerlerde dize kadar yükseliyor ve Nikita'nın çizmelerinin içine doluyordu. Nikita yürüyor, ayaklarıyla ve kamçısıyla yokluyordu, ama yola benzer bir şey yoktu.

---

* Verst, 1,06 km'lik Rus uzunluk ölçüsü. (ç.n.)

— E, ne oldu? –dedi Vasiliy Andreyiç, Nikita tekrar kızağın yanına geldiğinde.

— Bu yanda yol yok. Öbür tarafa gitmek gerek.

— Şu ileride kara bir şey var, gidip bakıver, –dedi Vasiliy Andreyiç.

Nikita oraya, o kara şeyin yanına gitti, sürülmüş tarladan rüzgârla karın üzerine yığılmış ve onun rengini karartmış topraktı bu kara şey. Nikita sağ yana da gittikten sonra kızağa döndü, üzerindeki ve çizmesindeki karları silkeleyip kızağa bindi.

— Sağa doğru gitmemiz gerek, –dedi kararlı bir şekilde.– Rüzgâr sol böğrüme doğru esiyordu, şimdiyse dosdoğru yüzüme geliyor. Sağa gidiyoruz! –dedi kesin bir dille.

Vasiliy Andreyiç, Nikita'nın sözünü dinleyip sağa döndü. Ama yine yol falan yoktu ortada. Bir zaman bu şekilde gittiler. Rüzgâr azalmıyordu, hafif hafif kar yağıyordu.

— Vasiliy Andreyiç, tümden kaybolduk galiba, –dedi birden Nikita, sanki memnun olmuş gibiydi.– Şu ne ola ki? –dedi karın altından dışarı fırlamış kara patates yapraklarını göstererek.

Vasiliy Andreyiç, artık iyice tere batmış, sağrılarını ağır ağır hareket ettiren atı durdurdu.

— E, ne diyorsun? –diye sordu.

— Zaharovka Köyü'nün tarlalarındayız galiba. Baksana ta nerelere gelmişiz!

— Atma, –dedi Vasiliy Andreyiç.

— Atmıyorum Vasiliy Andreyiç, doğru söylüyorum, –dedi Nikita,– patates tarlasından geçtiğimiz kızağın gidişinden de belliydi; bakın şu tümseklere, patatesleri sökmüşler. Zaharovka Köyü'nün tarlaları.

— Bak sen şu işe, nerelere gelmişiz! –dedi Vasiliy Andreyiç.– E, ne yapacağız?

— Düz gideceğiz, bir yere çıkarız nasılsa, –dedi Nikita.– Zaharovka'ya değilse de bir bey çiftliğine çıkarız.

Vasiliy Andreyiç söz dinledi ve atı Nikita'nın dediği yöne sürdü. Oldukça uzun bir süre böyle gittiler. Bazen cascavlak kalmış ekinlerin üzerinden geçiyorlardı, donmuş keseklerden geçerken kızak tangır tungur sesler çıkarıyordu. Bazen rüzgâr yüzünden sallanan pelinlerin ve sapların karın altından göründüğü kimisi güz, kimisi ilkbahar anızlarının üstünden geçiyorlardı; bazen üstünde hiçbir şeyin görünmediği derin, her yeri aynı şekilde bembeyaz ve düzgün karın içine giriyorlardı.

Tepelerine kar yağıyor, bazen de yerdekiler havaya kalkıyordu. Atın canı çıkmıştı, tüyleri terden kıvır kıvır olmuş, buz tutmaya başlamıştı, adım adım yürüyordu. Birden durdu, bir çukura ya da hendeğe saplanmıştı. Vasiliy Andreyiç atı durdurmak istedi, ama Nikita:

— Niye durduruyorsun! Gidelim, oradan kurtulması gerek. Hadi canım, hadi yavrum! –diye bağırdı ata neşeli bir sesle. Kızaktan yere atlamış, kendisi de hendekteki kara saplanmıştı.

At bir hamle yaptı ve hemen donmuş bir toprak parçasının üstüne çıktı. Anlaşılan bir hendekti burası.

— Neredeyiz biz? –dedi Vasiliy Andreyiç.

— Anlarız şimdi! –diye yanıtladı Nikita.– Sür de çıkalım hele.

— Burası Goryaçkino Korusu mu yoksa? –dedi Vasiliy Andreyiç önlerinde karın içinden görünen siyah bir şeyi göstererek.

— Hele bir gidelim de görürüz ne korusu olduğunu, –dedi Nikita.

Nikita, o siyah şeyin olduğu taraftan rüzgârla kuru, uzun söğüt yaprakları geldiğini görüyor, dolayısıyla bunun koru değil, bir yerleşim yeri olduğunu biliyordu, ama söylemek istemiyordu. Gerçekten de hendekten çıktıktan sonra daha on sajen* bile gitmemişlerdi ki, karşılarında kararan ağaçlar

* Sajen, 2,13 metrelik bir Rus uzunluk ölçüsüdür. (ç.n.)

göründü ve kederli, yeni bir ses duyuldu. Nikita doğru tahmin etmişti: Koru değil, üzerlerinde tek tük yaprakları sallanan bir sıra yüksek söğüt ağacıydı bunlar. Söğütler harman yerinin kenarındaki hendeğin çevresine dikilmiş olmalıydı. At, rüzgârda kederli sesler çıkaran söğüt ağaçlarının yanına yaklaşınca birden ön ayaklarını kızaktan daha yüksek bir yere bastı, arka ayaklarını da yukarı çekti, sola döndü ve diz boyu kara batmaktan kurtuldu. Burası yoldu.

— İşte geldik, –dedi Nikita,– ama nereye geldik bilmiyorum.

At karla kaplı yolda sağa sola sapmadan yürüyordu. Daha kırk sajen gitmemişlerdi ki, aralıksız yağan karla çatısı tepeleme dolmuş, üstü kapalı, çevresi açık bir ambarın etrafındaki çit, düzgün, kara bir şerit halinde görünmeye başladı. Ambarı geçtikten sonra ilerledikleri yol, rüzgâra göre yönünü değiştirince bir kar yığınına saplandılar. Ama ilerideki iki evin arasında dar bir sokak görünüyordu, anlaşılan havalanan karlar yola yığılmıştı ve bu yığını aşmak gerekiyordu. Gerçekten de kar yığınını atlatınca bir sokağa girdiler. Uçtaki avlunun önünde ipe asılı donmuş çamaşırlar, bir kırmızı, bir beyaz gömlek, bir pantolon, dolaklar ve bir etek rüzgârda çaresizce sallanıyordu. Özellikle de beyaz gömlek kollarını sallayarak umutsuz bir şekilde çırpınıp duruyordu.

— Şuna bak, kadın ya tembelin teki, ya da son nefesini veriyor, bayram gelmiş daha çamaşırları toplamamış, –dedi Nikita hoplayıp duran gömleklere bakarak.

III

Sokağın başı rüzgârlıydı, yol karla kaplıydı, ama köyün ortasına gelince hava sakinleşip ısındı, keyifli bir hal aldı. Avlulardan birinin önünde bir köpek havlıyordu, gocuğunu başına geçirmiş bir kadın koşarak başka bir evin önüne gel-

di, yolculara bakmak için eşikte biraz durduktan sonra evin kapısından içeri girdi. Köyün orta yerindeki evlerden genç kızların şarkıları duyuluyordu.

Köyün içinde rüzgâr da, kar da, soğuk da daha az gibiydi.

— Burası Grişkino olmalı, –dedi Vasiliy Andreyiç.

— Ta kendisi, –diye karşılık verdi Nikita.

Gerçekten de burası Grişkino'ydu. Anlaşılan, yanlışlıkla sola dönmüşler ve gitmeleri gereken yönden başka bir yönde sekiz verst kadar ilerlemişlerdi, ama yine de gidecekleri yere yaklaşmışlardı. Goryaçkino'yla Grişkino'nun arası beş verst kadardı.

Köyün içinde, sokağın ortasından yürüyen uzun boylu bir adamla karşılaştılar.

Adam, atı dizgininden tutup durdurarak:

— Kimsiniz? –diye bağırdı ve Vasiliy Andreyiç'i tanır tanımaz da arabanın okuna yapıştı, elleriyle tutuna tutuna kızağın yanına gelip arabacı yerine çıkıp oturdu.

Bu adam, Vasiliy Andreyiç'in tanıdığı, çevrede en birinci at hırsızı olarak ün salmış köylü İsay'dı.

— A, Vasiliy Andreyiç! Hangi rüzgâr attı sizi buralara? –dedi İsay, Nikita'yı votka kokularına boğarak.

— Goryaçkino'ya gidecektik.

— Oo baksana, nereye gelmişsiniz! Malahovo üzerinden gitmeniz gerekirdi.

— Gerekirdi gerekmesine de, yapmadık işte, –dedi Vasiliy Andreyiç atı durdurarak.

İsay, ata bakarak ve düğüm atılmış kuyruğunun kalçasına yakın yerinde gevşemiş olan düğümü alışkın bir el hareketiyle sıkılaştırarak:

— At da güzelmiş, –dedi.– Ne yapacaksınız, geceleyecek misiniz burada?

— Yo kardeşim, kesinlikle gitmemiz gerekiyor.

— Gerekiyor belli. Bu da kimin nesi? A, Nikita Stepanıç!

— Ya kim olacaktı? –diye karşılık verdi Nikita.– Cancağızım, yolumuzu yine şaşırmamak için ne yapmalıyız söylesene.

— Niye şaşıracaksınız ki! Geri dön, sokaktan dümdüz git, ama hep düz git. Sola sapma. Anayola çıkacaksın, o zaman sağa dön.

— Anayoldan dönüş yeri neresi? Yaza göre mi, kışa göre mi tarif ediyorsun? –diye sordu Nikita.

— Kışa göre. Şimdi buradan gideceksin, çalıları göreceksin, çalıların karşısında meşeden büyük bir işaret kazığı var, işte orası.

Vasiliy Andreyiç atı geri döndürdü, köyün içinden ilerlediler.

— Geceyi burada geçirseydiniz! –diye bağırdı arkalarından İsay.

Ancak Vasiliy Andreyiç ona yanıt vermedi ve atı hızlandırdı: İki verstlik kısmı ormandan geçen, aşağı yukarı beş verstlik düz yoldan gitmek kolay görünüyordu, üstelik rüzgâr da dinmiş, kar durmuş gibiydi.

Basılmaktan ezilmiş, yer yer taze hayvan pislikleriyle kararmış yoldan ilerleyerek sokağı geçtikten ve beyaz gömleğin artık sadece bir koluyla ipe tutunduğu çamaşır asılı avluyu geride bıraktıktan sonra korkunç seslerle uğuldayan söğüt ağaçlarının yanına çıktılar ve yine tarlaların ortasında buldular kendilerini. Tipi, durmak bir yana, daha da artmış gibiydi. Yol tamamen karla örtülmüştü, insan kaybolmadığını ancak yol işaretlerinden anlayabilirdi. Fakat rüzgâr karşıdan estiği için ilerideki işaretleri görmek de zordu.

Vasiliy Andreyiç gözlerini kısmış, başını eğmiş, işaret kazıklarına bakıyordu, ama daha çok da ata güvenerek onu kendi haline bırakıyordu. At gerçekten de yolu kaybetmiyor ve ayaklarının altında hissettiği yolun kıvrılışına göre kâh sağa, kâh sola dönerek yürüyordu, böylece de yukarıdan yağan kar arttığı, rüzgâr hızlandığı halde yol işaretleri bazen sağda, bazen solda görünmeye devam ediyordu.

Böyle on dakika kadar gitmişlerdi ki, birden atın önünde rüzgârın önüne kattığı karların dalgalanan ağı içinde hareket eden kara bir şey göründü. Bunlar, aynı yöne giden başka bir kızaktaki yolculardı. Muhortıy kızağa yetişti ve ayaklarını öndeki kızağın oturma yerine vurmaya başladı.

— Geçin, geçin... hey... öne geçin! –diye bağırıyorlardı kızaktakiler.

Vasiliy Andreyiç, kızağın yanından geçmeye çalışıyordu. Kızakta üç adam ve bir kadın vardı. Herhalde bayram ziyaretinden dönüyorlardı. Adamlardan biri, elindeki çırpıyla atın karla kaplı sağrısına vuruyordu. Önde oturan iki adam ellerini sallayarak bağırıyorlardı. Sımsıkı sarınıp bürünmüş, her yanı karla kaplanmış kadın, asık bir suratla kızağın arka tarafında oturuyordu.

— Kimlerdensiniz? –diye bağırdı Vasiliy Andreyiç.

— A-a-a....lardanız! –sözü duyuldu sadece.

— Kimlerdensiniz diyorum.

— A-a-a...lardanız! –diye avazı çıktığı kadar bağırdı köylülerden biri, ama kimlerden oldukları yine de anlaşılamadı.

— Hadi hızlan! Geçmesine izin verme! –diye bağırdı diğer köylü elindeki çırpıyla ata vurmaya devam ederek.

— Bayram gezmesinden dönüyorsunuz galiba?

— Hadi, hadi! Hızlan Syomka! Geç yanından! Hızlı sür!

Kızakların yan taraflarındaki kirişler neredeyse birbirlerine takılacak şekilde çarpıştı, sonra ayrıldılar ve köylülerin kızağı geride kalmaya başladı.

Her yanı karla örtülmüş, tüylü, koca karınlı at, boynundaki alçak boyunduruğun altında ağır ağır soluk alarak, sağrısına inen çırpıdan belli ki kalan son gücüyle boşuna kaçmaya çalışarak, derin karın içinde kısa bacaklarıyla topallaya topallaya, ayaklarının altından karları sağa sola savura savura yürüyordu. Atın bir balığınki gibi gergin alt dudağı, geniş burun delikleri ve korkudan sarkmış kulaklarıyla

belli ki genç yüzü, birkaç saniyeliğine Nikita'nın omzunun yanı başında durdu, sonra geride kalmaya başladı.

— İçki neler yaptırıyor insana, –dedi Nikita.– Caka satacağız diye atın canına okudular. Cahil adamlar, ne olacak!

Acı çeken atın burnundan sesli sesli soluması ve köylülerin sarhoş çığlıkları birkaç dakika daha duyuldu, sonra atın solumaları, ondan da sonra köylülerin çığlıkları kesildi. Kulaklarının yanında ıslık çalan rüzgârdan ve yolun rüzgârla üfürülerek temizlenmiş yerlerinde kızağın arada bir çıkardığı zayıf gıcırtıdan başka hiçbir ses duyulmuyordu artık çevrede.

Bu karşılaşma Vasiliy Andreyiç'i neşelendirmiş, yüreklendirmişti, işaret direklerine bakmaksızın, atı daha cesurca sürüyor, ona güveniyordu.

Nikita'ya yapacak bir iş kalmamıştı, o da bu durumdayken hep yaptığını yapıyor, uykusuz geçen zamanları telafi ederek uyukluyordu. At ansızın durdu ve Nikita burunüstü düşeyazdı.

— Yine yanlış yoldayız galiba, –dedi Vasiliy Andreyiç.

— Ne oldu?

— İşaret kazıkları görünmüyor. Yine yoldan çıkmış olmalıyız.

— Kaybettiysek bulmamız gerekir, –dedi Nikita kısaca, yine ayağa kalktı, içe dönük ayaklarıyla hafif adımlar atarak karda yürümeye başladı.

Gözden kaybolarak, sonra tekrar görünerek, sonra yine kaybolarak epeyce yürüdü ve sonunda geri döndü.

— Burada yol falan yok, ileride bir yerde olabilir, –dedi kızağa binerken.

Ortalık iyiden iyiye kararmaya başlıyordu artık. Tipi artmıyor, ama azalmıyordu da.

— Keşke şu köylülerin sesini duyabilseydik, –dedi Vasiliy Andreyiç.

— Evet, peşimizde olmadıklarına göre, yoldan epey uzaklaşmış olmalıyız. Ama belki onlar da yollarını kaybetmişlerdir, –dedi Nikita.

— Ne tarafa gideceğiz peki? –dedi Vasiliy Andreyiç.

— Atı kendi haline bırakmalı, –dedi Nikita.– O bulur yolu. Dizginleri bana ver.

Vasiliy Andreyiç sıcacık eldivenlerinin içinde elleri donmaya başladığı için seve seve verdi dizginleri.

Nikita dizginleri aldıktan sonra gözdesinin zekâsına güvenerek ve hiç oynatmamaya çalışarak sadece elinde tuttu onları. Gerçekten de zeki at, bir bu kulağını, bir öbürünü o yana, bu yana çevirerek kızağı sağa sola döndürmeye başladı.

— Bir tek dili noksan, –diyordu Nikita.– Baksana şu yaptığına! Yürü, bildiğin gibi yürü! İşte böyle.

Rüzgâr arkadan esmeye başlamış, hava biraz ısınmıştı.

— Çok da zeki, –diye ata bakıp sevinmeye devam ediyordu Nikita.– Kırgız at da güçlü ama aptal. Oysa şuna bir bak, kulaklarını nasıl oynatıyor. Telgrafa gerek yok, bir verst uzaktan her şeyi seziyor.

Ve daha yarım saat geçmeden gerçekten de önlerinde, orman mı, ağaç mı olduğu anlaşılmayan bir kara leke belirmiş, sağ tarafta da tekrar işaret kazıkları görünmüştü. Anlaşılan tekrar yola çıkmışlardı.

— Burası yine Grişkino sanırım, –dedi Nikita birden.

Gerçekten de şimdi sol yanlarında üstünden karların savrulduğu ambar, biraz daha ileride de asılı oldukları ipte yine çaresizlikle rüzgârda çırpınıp duran donmuş çamaşırlar, gömlekler ve etek vardı.

Tekrar sokağa girmişlerdi, ortalık yine sakinleşmiş, hava ısınmış, neşelenmiş, gübreli yol yine görünmüş, sesler, şarkılar yine duyulmuş, köpek yine havlamaya başlamıştı. Artık hava o kadar kararmıştı ki, bazı pencerelerde ışıklar belirmişti.

Vasiliy Andreyiç sokağın orta yerinde atın başını tuğla duvarlı büyük bir eve doğru çevirdi ve evin kapısının önünde durdurdu.

Nikita uçuşan kar tanelerinin parladığı, karla örtülü ışıklı bir pencereye yaklaşıp kamçısıyla camı tıklattı.

— Kim o? –diye karşılık verdi bir ses Nikita'nın camı tıklatmasına.

— Krestı Köyü'nden Brehunov'lar cancağızım, –diye cevap verdi Nikita.– Bir bakıver!

İçeridekiler pencereden uzaklaştılar, iki dakika kadar sonra sofa kapısının açıldığı, dış kapının sürgüsünün çekildiği duyuldu ve bayramlık beyaz gömleğinin üstüne gocuğunu almış, uzun boylu, ak sakallı, yaşlı bir köylü, rüzgârdan kapanmaması için kapıyı tutarak başını dışarı uzattı. Yaşlı köylünün arkasında kırmızı gömlekli, deri çizmeli bir delikanlı vardı.

— Sen miydin Andreyiç? –dedi ihtiyar.

— Ya evet, yolumuzu kaybettik birader, –dedi Vasiliy Andreyiç,– Goryaçkino'ya gitmek istiyorduk, ama sizin köye gelmişiz. Buradan geçmiştik, yolumuzu tekrar kaybettik.

— Bak sen, nasıl da şaşırmışsınız yolu, –dedi ihtiyar.– Petruşka git de avlunun kapısını açıver! –dedi kırmızı gömlekli delikanlıya.

— Şimdi açıyorum, –diye cevap verdi delikanlı neşeli bir sesle ve koşarak sofaya gitti.

— Ama geceyi burada geçirmeyeceğiz birader, –dedi Vasiliy Andreyiç.

— Nereye gideceksiniz gece vakti, burada kalın!

— Sevinirdik, ama gitmemiz gerek. İşimiz var, kalamayız.

— Hiç olmazsa ısının, semaverimiz de hazır, –dedi ihtiyar.

— Isınmak iyi olabilir, –dedi Vasiliy Andreyiç,– hava bundan daha karanlık olmaz, ay çıkınca aydınlanır ortalık. İçeri girip ısınalım mı Mikit?

Çok üşümüş olan ve soğuktan donmuş elini ayağını ısıtmayı çok isteyen Nikita:

— Neden olmasın, ısınırız, –dedi.

Vasiliy Andreyiç ihtiyarla birlikte eve girdi, Nikita ise Petruşka'nın açtığı kapıdan avluya geçti ve delikanlının tali-

matıyla atı ahırın sundurmasının altına çekti. Ahır gübreyle kaplıydı ve kirişe yüksek bir boyunduruk asılmıştı. Kirişin üstüne tünemiş tavuklarla bir horoz keyifleri kaçtığı için gıdaklamaya ve birbirlerine pençe atmaya başladı. Ürken koyunlar, tırnaklarını donmuş gübreye vurarak yan tarafa kaçtı. Köpek korkuyla ve köpekçe bir öfkeyle çaresiz bir inleme koyverdi ve yabancıya havlamaya başladı.

Nikita hepsine birkaç laf etti: Atı bağlarken sürekli olarak tavuklardan özür diledi, bir daha rahatsız etmeyeceğini söyleyerek onları yatıştırdı, nedenini kendileri de bilmeden ürktükleri için koyunlara sitem etti ve köpeğe yaptığından utanması gerektiğini söyledi.

— İşte böyle yaparsanız çok iyi olur, –dedi elleriyle pat pat vurarak üzerindeki karları silkelerken.– Şuna bak, nasıl da havlıyor! –diye ekledi köpeğe seslenerek.– Havlayınca ne olacak sanki! Hadi havla bakalım, aptal şey, havla. Sadece kendini huzursuz ediyorsun, –dedi Nikita.– Hırsız değilim, sizinkilerdenim...

Delikanlı, güçlü eliyle dışarıda kalan kızağı sundurmanın altına çekerken:

— Dedikleri gibi, bunlar evin üç akıl hocasıdır, –dedi.

— Ne çeşit akıl hocasıymış bunlar? –diye sordu Nikita.

— Paulson'un* kitabında şöyle yazar: Hırsız sessizce eve yaklaşırken köpek havlar, uyuma, gözünü aç demektir. Horoz öter, kalk demektir. Kedi yalanarak temizlenir, değerli bir dost gelecek, onu konuk etmeye hazırlan demektir,– dedi delikanlı gülümseyerek.

Petruha okuryazar bir delikanlıydı ve elindeki tek kitap olan Paulson'un kitabını neredeyse ezbere bilir, özellikle de şimdiki gibi birazcık çakırkeyif olduğu zamanlar bu kitaptan kendisine o anki duruma uygun görünen özlü sözler söylemeyi severdi.

---

* İ. N. Paulson (1825-1898) XIX. yüzyılın ikinci yarısının öncü Rus pedagoglarından biridir. Burada sözü edilen onun yazdığı *Okuma Kitabı*'dır. (ç.n.)

— Doğrudur, –dedi Nikita.

— Dondun mu amcacığım? –diye ekledi Petruha.

— Hem de nasıl, –dedi Nikita ve avluyu geçip evin sofasına girdiler.

IV

Vasiliy Andreyiç'in girdiği ev, köyün en zengin evlerinden biriydi. Ailenin elinde beş arazi vardı ve başka köylerde de toprak kiralıyorlardı. Altı atları, üç inekleri, bir yaşında iki buzağıları, yirmi kadar da koyunları vardı. Evde toplam yirmi iki kişilerdi: evli dört oğlan, içlerinden bir tek Petruha'nın evli olduğu altı erkek torun, iki torun çocuğu, üç yetim çocuk ve çocuklu dört gelin. Henüz bölünmeden kalmış ender evlerden biriydi; ama burada da kadınlar arasında baş gösteren ve kısa süre sonra kaçınılmaz şekilde ayrılmaya neden olacak gizli bir geçimsizlik vardı uzun zamandır. Oğlanların ikisi Moskova'da sakalıkla geçiniyordu, biri de askerdi. Şu anda evde yaşlı adam, karısı, işleri yürüten ikinci oğul, bayram için Moskova'dan gelen en büyük oğul ve tüm kadınlarla çocuklar vardı; ev ahalisi dışında komşulardan çocukların vaftiz babası olan biri de konuk olarak bulunuyordu.

Masanın üstünde abajurlu bir lamba asılıydı ve lamba, altındaki çay takımlarını, votka şişesini, mezeleri ve kutsal köşede ikonaların, onların her iki yanında da tabloların asılı olduğu tuğla duvarları pırıl pırıl aydınlatıyordu. Vasiliy Andreyiç sırtında sadece siyah gocuğuyla, donmuş bıyıklarını emerek ve patlak atmaca gözleriyle çevresindeki insanları ve evin içini inceleyerek masanın başköşesine kuruldu. Vasiliy Andreyiç'ten başka masada ev dokuması beyaz bir gömlek giymiş, dazlak kafalı, ak sakallı ihtiyar ev sahibi oturuyordu; onun yanında bayram için Moskova'dan gelen ve omuzlarıyla sırtının sağlamlığı ince basma gömleğinin altın-

dan belli olan oğul, onun yanında da evdeki işleri yürüten geniş omuzlu ikinci oğulla çelimsiz, sarışın bir köylü olan komşu vardı.

Köylüler içkilerini içip bir şeyler atıştırdıktan sonra çay içmek üzere toplanmışlardı ve ocağın önünde, yerde duran semaver epeydir uğulduyordu. Ocağın üstünde ve ocakla duvar arasındaki tahta yatakta çocuklar görülüyordu. Bir kadın yatağın üstünde, bir beşiğin başında oturuyordu. Yüzü her yana doğru ince kırışıklıklarla dolu, hatta dudakları bile kırışmış yaşlı ev sahibesi, Vasiliy Andreyiç'e ikramda bulunuyordu.

Nikita tam içeri girdiği sırada kalın camdan küçük bir bardağa votka doldurup konuğa sunmak üzereydi yaşlı kadın.

— Buyur Vasiliy Andreyiç, bayramı kutlamadan olmaz, –diyordu kadın.– Mezelerden de yiyin kuzum.

Tam da şimdi, aşırı derecede üşümüş ve yorgun olduğu bir sırada votkanın görünüşü ve kokusu, Nikita'yı kuşkuya düşürmüş, ikilemde bırakmıştı. Kaşlarını çattı, şapkasındaki ve kaftanındaki karları silkeleyip ikonaların karşısına geçti, sanki kimseyi görmüyormuş gibi üç kez haç çıkardı, ikonaların önünde eğilerek selam verdi, sonra yaşlı ev sahibine döndü; önce ona, daha sonra masa başındaki herkese, sonra ocağın yanında dikilen kadınlara selam verdi ve "Bayramınız kutlu olsun," diyerek masaya bakmaksızın üstünü çıkarmaya koyuldu.

En büyük kardeş, Nikita'nın karla kaplanmış yüzüne, gözlerine ve sakalına bakarak:

— Sen de buz tutmuşsun amca, –dedi.

Nikita kaftanını çıkarttı, bir kez daha silkeledi, ocağa astı ve masaya geldi. Ona da votka ikram ettiler. Sıkıntılı, acı veren bir savaş anıydı: Neredeyse bardağı alıyor ve hoş kokulu, berrak sıvıyı ağzına boca ediyordu; ama Vasiliy Andreyiç'e baktı, tövbesini anımsadı, içki yüzünden sattığı

çizmelerini anımsadı, fıçıcıyı anımsadı, ilkbahara doğru bir at satın almaya söz verdiği oğlunu anımsadı, derin derin iç geçirdi ve içkiyi geri çevirdi. Kaşlarını çatıp:

— İçmiyorum, çok teşekkür ederim, –dedikten sonra ikinci pencerenin önündeki tahta sıraya ilişti.

— O neden? –dedi en büyük kardeş.

Nikita bakışlarını yerden kaldırmadan, göz ucuyla seyrek bıyıklarıyla sakalına bakıp bunların üzerindeki buzları elleriyle yumuşatarak:

— İçmiyorum dediysem, içmiyorum demektir, –dedi.

Vasiliy Andreyiç bir bardak votkayı bir dikişte içip, bir simidi ısırırken:

— Yaramıyor ona, –dedi.

— E, o zaman çay ikram edelim, –dedi güler yüzlü yaşlı kadın.– Çok üşümüşsün galiba. Ne yaptınız gelinler, semavere bakıyor musunuz?

— Hazır, –dedi genç gelin ve ateşi geçmiş, kapağı aralık semaveri perdenin ucuyla yelledikten sonra güçlükle getirdi, kaldırıp gürültüyle masanın üstüne koydu.

Bu arada Vasiliy Andreyiç, yolu nasıl kaybettiklerini, köye iki kez geri geldiklerini, nasıl kaybolduklarını ve sarhoşlarla nasıl karşılaştıklarını anlatıyordu. Ev sahipleri şaşıyorlar, yolu nerede ve neden yitirdiklerini, karşılaştıkları sarhoşların kim olduğunu açıklıyorlar ve gitmeleri gereken yolu öğretiyorlardı.

— Buradan Molçanovka'ya küçük bir çocuk bile gider, yeter ki anayoldan tam nerede döneceğini bilsin, oradaki fundalığı görmesi gerekir, –dedi komşu.

— Geceyi burada geçirseydiniz bari. Gelinler yatak seriverirler, –diye ikna etmeye çalışıyordu yaşlı kadın.

— Sabahtan gitseydiniz daha iyi olurdu, –diye karısının sözlerini destekliyordu yaşlı adam.

— Mümkün değil birader, işlerim var! –dedi Vasiliy Andreyiç.– Bir saat geciksen bir yıl boyunca telafi edemezsin, –diye

ekledi koruyu ve bu alışverişte yolunu kesebilecek tüccarları anımsayarak ve Nikita'ya döndü:– Gidelim mi?

Hâlâ sakalındaki ve bıyığındaki buzların erimesiyle ilgileniyormuş gibi görünen Nikita uzun süre yanıt vermedi.

— Yine yolu şaşırmayalım da, –dedi suratını asarak.

Nikita surat asıyordu, çünkü canı deli gibi votka içmek istiyordu ve bu isteği bastırabilecek tek şey çaydı, ama henüz ona çay vermemişlerdi.

— Yeter ki şu dönemece varalım, ondan sonra şaşırmayız artık; gideceğimiz yere kadar orman, –dedi Vasiliy Andreyiç.

— Siz bilirsiniz Vasiliy Andreyiç; gidelim derseniz gideriz, –dedi Nikita kendisine ikram edilen çayı alırken.

— Çayımızı içelim, sonra da marş marş.

Nikita hiçbir şey demedi, yalnızca başını salladı ve çayı küçük bir tabağa dikkatle döküp, çalışmaktan her zaman şiş olan parmaklarını çayın buharında ısıtmaya koyuldu. Sonra kesme şekerden minicik bir parça ısırıp ev sahiplerini selamladı:

— Sağlığınıza, –dedi ve sıcak sıvıyı yudum yudum içti.

— Keşke birisi bizi dönemece kadar götürse, –dedi Vasiliy Andreyiç.

— Ne demek, olur tabii, –dedi büyük oğul.– Petruha kızağı koşar ve dönemece kadar sizi geçirir.

— Öyleyse kızağı koş birader. İkramınıza teşekkür ederim.

— Neye teşekkür ediyorsun ki kuzum! –dedi güler yüzlü yaşlı kadın.– Asıl biz çok sevindik.

— Petruha, git de kısrağı koşuver, –dedi en büyük kardeş.

— Olur, –dedi Petruha gülümseyerek ve hemen şapkasını çividen alıp atı koşmaya gitti.

At koşulduğu sırada sohbet, Vasiliy Andreyiç'in pencerelerinin önüne geldiğinde kaldığı yere dönmüştü tekrar. Yaşlı adam, köy muhtarı olan komşusuna, bayram için karısına bir Fransız şalı göndermişken kendisine hiçbir şey göndermeyen üçüncü oğlundan dert yanıyordu.

— Gençler ele avuca sığmıyorlar, –dedi yaşlı adam.

— Hem de nasıl, –dedi vaftiz babası olan komşu,– başa çıkılmıyor! Çok akıllı oldular. Bak işte Demoçkin, babasının kolunu kırdı. Bunların hepsi fazla akıldan ileri geliyor zahir.

Nikita dikkatle dinliyor, insanların yüzlerine bakıyor, belli ki o da sohbete katılmak istiyordu, ama kendisini tamamen çay içmeye vermişti ve sadece başını sallayarak konuşulanları onaylıyordu. Arka arkaya çay içiyor, çay içtikçe ısınıyor, keyfi yerine geliyordu. Konuşma uzun süredir aynı konuda, aileden ayrılmanın zararları konusunda devam ediyordu; galiba sohbet konusu öyle havadan sudan bir konu değildi, bu evdeki belli bir ayrılmadan, şimdi suratını asıp sessizce oturan ikinci oğlun evden ayrılma isteğinden söz ediliyordu. Anlaşılan hassas bir nokta olan bu konu evdeki herkesi ilgilendiriyordu, ama nezaketlerinden bu özel meseleyi yabancıların yanında ortaya dökmek istemiyorlardı. Fakat sonunda yaşlı adam dayanamayıp ağlamaklı bir sesle kendisi hayatta olduğu sürece ailenin bölünmesine izin vermeyeceğini, çok şükür bir evi olduğunu, ama bu ev bölündüğünde herkesin bir yere dağılacağını söyledi.

— Matveyevler gibi, –dedi komşu.– Dört dörtlük bir evleri vardı, dağıldılar, hiçbirinin elinde bir şey kalmadı.

— Sen de mi bunu istiyorsun? –dedi yaşlı adam oğluna.

Oğul, hiçbir şey söylemiyordu, rahatsız edici bir sessizlik olmuştu. Bu sessizliği atı koşmuş, birkaç dakika önce geri dönmüş olan ve hep gülümseyen Petruha bozdu.

— Paulson'un kitabında böyle bir hikâye var, –dedi Petruha,– baba, kırmaları için bir demet ince dal vermiş oğullarına. Hepsini birden kıramamışlar, ama tek tek kırmaları kolay olmuş. İşte böyle, –dedi geniş geniş gülümseyerek ve ekledi:– Hazırım!

— Madem hazır, gidelim o zaman, –dedi Vasiliy Andreyiç.– Bölünme meselesine gelince dedeciğim, sakın pes etme. Sen kazanmışsın, patron da sensin. Mahkemeye verirsin, mahkeme yol gösterir.

— Hep itiraz, hep itiraz, –diye kendi bildiğini okuyordu yaşlı adam ağlamaklı bir sesle,– anlaşamıyorsun ki onunla. Canavar kesildi başımıza!

Bu arada beşinci bardak çayı içip bitirmiş olan Nikita, bardağı ters çevirmemiş, altıncı kez bardağını doldururlar umuduyla yan koymuştu. Fakat semaverde artık su kalmamış, ev sahibesi ona çay vermemişti, hem Vasiliy Andreyiç de giyinmeye başlamıştı artık. Yapacak bir şey yoktu. Nikita da kalktı, her yanından ısırdığı kesme şeker parçasını şekerliğe geri koydu, eteğiyle ter içindeki yüzünü sildi ve kaftanını giymeye koyuldu.

Giyindikten sonra derin bir soluk aldı ve ev sahiplerine teşekkür edip onlarla vedalaştıktan sonra sıcak, aydınlık konuk odasından karanlık, soğuk, sarsılan kapının tahtaları arasındaki aralıklardan giren karla örtülü, içeri girmeye çalışan rüzgârın uğuldadığı sofaya, oradan da karanlık avluya çıktı.

Petruha kürkünü giymiş, atıyla birlikte avlunun ortasında dikiliyor, gülümseyerek Paulson'un kitabından şiir okuyordu. Şöyle diyordu: "Fırtına göğü toza dumana boğuyor, kar burgaçları dönüp duruyor, bazen vahşi hayvan gibi uluyor, bazen bir çocuk gibi ağlıyor."

Nikita onaylayarak başını sallıyor, dizginleri toparlıyordu.

Yaşlı adam, Vasiliy Andreyiç'i uğurlamak için elinde fenerle sofaya gelmiş, yolunu aydınlatmak istemişti, ancak rüzgâr yüzünden fener hemen sönmüştü. Kar fırtınasının daha da coştuğu daha avludayken fark ediliyordu.

"Hava da ne kötü," diye düşündü Vasiliy Andreyiç, "belki gideceğin yere varamayacaksın ama iş varken de gitmemek olmaz! Hem hazırlandım artık, ev sahibinin atı da koşuldu. Gidelim bakalım, Tanrı yardım etsin!"

Ev sahibi yaşlı adam da gitmemeleri gerektiğini düşünüyordu, ama daha önce kalmaları için ikna etmeye çalışmış, sözünü dinlememişlerdi. Daha fazla diyecek lafı kalmamıştı. "Belki ben yaşlı olduğum için bu kadar korkuyorum, onlar

gidecekleri yere varacaklardır," diye düşünüyordu. "Hiç değilse vakitlice yatıp uyuyacağız. İş çıkmadı başımıza."

Petruha da tehlikeyi hiç düşünmüyordu: Yolları ve bütün çevreyi çok iyi biliyor, ayrıca da "kar burgaçları dönüp duruyor" dizesi tam tamına avluda olanları ifade ettiği için onu gayrete getiriyordu. Nikita ise hiç gitmek istemiyordu, ama özgür iradeye sahip olmamaya, başkalarına hizmet etmeye çoktan alışmıştı artık, bu yüzden hiç kimse gidenleri durdurmadı.

V

Vasiliy Andreyiç, karanlıkta nerede olduğunu zor seçerek kızağa doğru gitti, bindi ve dizginleri eline aldı.

— Düş bakalım önümüze! –diye bağırdı.

Petruha alçak, geniş kızağında dizlerinin üstünde durarak atın dizginlerini serbest bıraktı. Kısrağın önde olduğunu sezerek uzun uzun kişneyen Muhortıy, onun ardından atıldı ve sokağa çıktılar. Köyden, yine aynı yoldan, donmuş çamaşırların artık görülmediği avlunun, artık neredeyse çatısına dek karla kaplanmış ve üzerinden sonsuz karların döküldüğü ambarın, iç karartıcı sesler çıkaran, ıslık çalan ve mırıldanan söğüt ağaçlarının yanından bir kez daha geçtiler ve üstü de altı da kabarıp köpüren bir kar denizine çıktılar. Rüzgâr o derece kuvvetliydi ki, yandan estiği ve sürücüleri geriye doğru ittiği zamanlar kızağı yana yatırıyor, atı da yana saptırıyordu. Petruha güzel kısrağının yayvan tırıs yürüyüşüyle önden gidiyor ve şevkle bağırarak atını yönlendiriyordu. Muhortıy onu izliyordu.

Bu şekilde on dakika kadar gittikten sonra Petruha arkasına dönüp, bağırarak bir şey söyledi. Vasiliy Andreyiç de, Nikita da rüzgâr yüzünden duymuyorlardı söylediğini, ama dönemece geldiklerini tahmin etmişlerdi. Gerçekten de Pet-

ruha sağa döndü, önceden yandan esen rüzgâr yine karşıdan esmeye başladı ve sağ tarafta, karların arasından kara bir şey göründü. Dönemeçteki çalılıktı bu.

— Hadi Tanrı yardımcınız olsun!

— Teşekkürler Petruha!

— Fırtına göğü toza dumana boğuyor, –diye bağırdı Petruha ve gözden kayboldu.

— Gördün mü şairi? –dedi Vasiliy Andreyiç ve dizginlere dokundu.

— Evet, yiğit bir delikanlı, gerçek bir köylü, –dedi Nikita.

İlerlediler.

Sımsıkı giyinmiş ve küçük sakalı boynuna yapışacak kadar başını omuzlarının arasına sıkıştırmış olan Nikita, evde çay sayesinde topladığı sıcaklığı kaybetmemeye çalışarak konuşmadan oturuyordu. Önünde gördüğü şey, sürekli onu yanıltarak düzleşmiş bir yol gibi görünen araba oklarının düz çizgileri, atın düğüm atılmış, yana dönen kuyruğuyla sallanan sağrısı ve önde, ileride yüksek bir boyunduruk geçirilmiş atın, dalgalanan yelesiyle boynuydu. Arada bir işaret kazıkları gözüne çarpıyor, böylece yoldan gittiklerini biliyor, ona bir iş düşmüyordu.

Vasiliy Andreyiç yolu bulma işini ata bırakmakla iyi etmişti. Ama Muhortıy, köyde soluklandığı halde isteksiz koşuyor, yoldan ayrılır gibi oluyor ve Vasiliy Andreyiç,kaçıncı keredir onu yola geri sokuyordu.

"İşte sağda bir işaret kazığı, bir diğeri ve üçüncüsü," diye sayıyordu Vasiliy Andreyiç, "ileride de orman," diye geçirdi içinden ileride kararan bir şeye gözünü dikip bakarak. Ancak ona orman gibi görünen şey bir çalıydı sadece. Çalıyı geçtiler, yirmi sajen kadar daha gittiler, dördüncü işaret kazığı yoktu, orman da yoktu. "Şimdi orman olması gerekiyordu," diye düşünüyordu Vasiliy Andreyiç. İçki ve çay yüzünden kapıldığı heyecanla kızağı durdurmadan dizginlere dokundu ve yumuşak başlı, iyi huylu at söz dinledi, gittiği yerin

hiç de gitmesi gereken yer olmadığını bildiği halde kendisini yönlendirdikleri yere doğru kâh rahvan, kâh hafif bir tırısla koşmaya başladı. Aşağı yukarı on dakika geçmişti, ortada orman yoktu hâlâ.

— Galiba yine yolu şaşırdık! –dedi Vasiliy Andreyiç atı durdurarak.

Nikita hiçbir şey söylemeden kızaktan indi ve bazen rüzgârdan üzerine yapışan, bazen önü açılan ve üzerinden kaçan kaftanını tutarak karda bir o yana, bir bu yana gidip geldi. İki üç kez tamamen gözden kayboldu. Sonunda geri döndü ve dizginleri Vasiliy Andreyiç'in elinden aldı.

Atın başını çevirirken kesin ve kararlı bir şekilde:

— Sağa gitmek gerek, –dedi.

Dizginleri veren ve üşüyen ellerini kol yenlerine sokan Vasiliy Andreyiç:

— Tamam, sağa diyorsan sağa gideriz, –dedi.

Nikita yanıt vermiyordu.

— Ha gayret dostum! –diye bağırdı ata; ama at, arada bir dizginlerin sallanmasına karşın adım adım yürüyordu.

Kar yer yer atın dizlerine kadar geliyordu ve kızak, atın her hareketinde sarsılıyordu.

Nikita kızağın ön kısmında asılı olan kamçıyı aldı ve hayvana vurdu. İyi huylu, kamçıya alışkın olmayan at yekindi, tırısa kalktı, ama hemen yine rahvana geçti, sonra da adım adım yürümeye başladı. Beş dakika kadar böyle gittiler. Hava öyle karanlıktı ve yukarıda da, aşağıda da öylesine toz dumana karışıyordu ki, zaman zaman boyunduruk görünmüyordu. Bazen sanki kızak yerinde duruyormuş ve tarla geriye doğru koşuyormuş gibi geliyordu. At galiba önünde kötü bir şey sezerek birdenbire sert bir şekilde durdu. Nikita dizginleri elinden fırlatarak yine yere atladı ve neden durduğunu anlamak için atın önüne doğru yürüdü; ancak tam atın önüne doğru bir adım atmak isterken ayakları kaydı ve dik bir yamaçtan yuvarlandı.

Düşerken, durmaya çalışarak:

— Bırss, bırss, bırss, –diyordu kendi kendine, ama bir yere tutunamıyor, duramıyordu; ayakları aşağıda, çukurun dibindeki kalın kar katmanına saplanınca durabildi ancak.

Yamacın kıyısındaki kar yığını Nikita'nın düşmesiyle birlikte yerinden koparak üzerine yığıldı ve ensesinden içeri karlar doldu.

Nikita kar yığınına ve çukura sitemle:

— Bu da yapılır mı? –dedi ve yakasının içine dolan karları silkeledi.

— Nikita, hey Nikit! –diye bağırıyordu yukarıdan Vasiliy Andreyiç.

Ama Nikita yanıt vermiyordu.

Yanıt verecek zamanı yoktu: Silkelendi, sonra yamaçtan aşağı yuvarlanırken düşürdüğü kamçıyı aradı. Kamçıyı bulup, yuvarlandığı yerden yukarı tırmanmaya çalıştı, ama tırmanmak olanaksızdı; tekrar aşağı yuvarlandığı için yukarı çıkış yolunu aşağıda aramak zorunda kaldı. Yuvarlandığı yerden üç sajen kadar uzakta emekleyerek tepeye tırmandı ve hendeğin, atın olması gereken kıyısına yürüdü. Atı da, kızağı da görmüyordu; ancak rüzgâra doğru yürüdüğünden onları görmeden önce kendisine seslenen Vasiliy Andreyiç'in sesini ve Muhortıy'ın kişnemesini duydu.

— Geliyorum, geliyorum, ne bağırıp duruyorsun! –dedi.

Ancak kızağın tam dibine geldiğinde atı ve yanındaki dev gibi görünen Vasiliy Andreyiç'i gördü.

— Ne cehenneme kayboldun? Geri dönmeliyiz. Hiç değilse Grişkino'ya dönelim, –diye çıkıştı efendisi Nikita'ya.

— Keşke dönebilsek Vasiliy Andreyiç, dönebilsek de ne yana gideceğiz? Şurada öyle bir hendek var ki, düştün mü çıkamıyorsun. Bir düştüm, güç bela çıkabildim.

— O zaman niye dikilip duruyoruz burada? Bir yere gidelim, –dedi Vasiliy Andreyiç.

Nikita bir şey söylemedi. Sırtını rüzgâra vererek kızağa oturdu, çizmelerini çıkardı ve içlerine dolan karı silkeledi, bir parça saman alıp, çizmenin sol tekindeki deliği iyice tıkadı.

Vasiliy Andreyiç, artık her şeyi Nikita'ya bırakmış gibi susuyordu. Nikita çizmelerini giyip, ayaklarını kızağın içine çekti, tek parmaklı eldivenlerini tekrar taktı, dizginleri aldı ve atı hendek boyunca döndürdü. Ancak daha yüz adım gitmişlerdi ki, at yine durdu. Önünde yine hendek vardı.

Nikita tekrar indi ve tekrar karda yürümeye başladı. Oldukça uzun bir süre dolaştı. Sonunda gittiğinin aksi yönde ortaya çıktı.

— Andreyiç hayatta mısın? –diye bağırdı.

— Buradayım! –diye karşılık verdi Vasiliy Andreyiç.– E, ne oldu?

— Ne olacak, hiçbir şey anlayamıyorsun ki. Karanlık. Hendeğe benzer şeyler var. Yine rüzgâra karşı gitmemiz lazım.

Tekrar yola düzüldüler, Nikita karda ine çıka tekrar etrafı dolaştı. Tekrar kızağa bindi, tekrar inip dolaştı, en sonunda soluk soluğa gelip kızağın yanında durdu.

— E, ne oldu? –diye sordu Vasiliy Andreyiç.

— Ne olacak, tükendim, canım çıktı! At da yürümüyor zaten.

— Ne yapacağız o zaman?

— Dur bakalım.

Nikita tekrar gitti ve kısa bir süre sonra döndü.

Atın önünden yürümeye başlayarak:

— Beni izle, –dedi.

Vasiliy Andreyiç artık hiçbir emir vermiyor, söz dinleyerek Nikita'nın dediklerini yapıyordu.

Nikita hızla sağa geçerek ve Muhortıy'ın dizginini yakalayıp onu aşağıya, bir kar yığınına doğru götürerek:

— Bu tarafa, –dedi.

At önce durdu, ancak sonra kar yığınından atlayıp geçme umuduyla ileri atıldı, ama beceremedi ve hamuduna kadar kara gömüldü.

Nikita kızakta oturmaya devam eden Vasiliy Andreyiç'e:

— Aşağı in! –diye bağırdı ve oklardan birini altından tutup, atın üzerine doğru çekmeye başladı.– İşin biraz zor birader, –diyordu Muhortıy'a,– ama ne yapalım, ha gayret! Hadi ama birazcık daha! –diye bağırdı.

At bir kere, bir kere daha yekindi, ama yine de kurtulamadı, tekrar oturdu, sanki bir şey düşünüyordu.

— Olmaz birader, bu yaptığın iyi bir şey değil, –diyerek utandırmaya çalıştı Muhortıy'ı Nikita.– Hadi, bir daha!

Nikita kendi tarafındaki oku tekrar çekti; Vasiliy Andreyiç de kendi tarafında aynı şeyi yapıyordu. At başını oynattı, sonra da birden kendini ileri attı.

— Hadi! Hadi ama boş yere boğulacaksın! –diye bağırıyordu Nikita.

Bir sıçrama, ikincisi, üçüncüsü ve sonunda at kar yığınından kurtulmuş, ağır ağır soluk alarak, silkinerek duruyordu. Nikita, daha da ilerlemek istiyordu, ama Vasiliy Andreyiç, iki kürkünün içinde öyle soluk soluğa kalmıştı ki, yürüyemedi ve kızağın içine yığılıp kaldı.

Köyde kürkünün yakasına bağladığı atkıyı açarken:

— Bırak da bir soluk alayım, –dedi.

— Mühim değil, sen uzan, ben götürürüm, –dedi Nikita ve Vasiliy Andreyiç içindeyken kızakla birlikte atı başından tutarak on adım kadar aşağı, sonra biraz da yukarı doğru götürüp durdu.

Nikita'nın durduğu yer, tepeden esen karların üstlerine yığılıp kalacağı bir çukur değildi, ama hendeğin yamacı rüzgârdan kısmen de olsa koruyabilirdi onları. O dakikalarda rüzgâr biraz durmuş gibiydi, ama bu durum uzun sürmedi ve sanki verdiği bu molayı telafi etmek için on kat daha güçlü esmeye, daha kötü saldırmaya ve karları savurmaya

başladı. Vasiliy Andreyiç'in biraz soluklandıktan sonra kızaktan inip ne yapacaklarını konuşmak için Nikita'nın yanına gittiği anda da rüzgâr böyle bir hamle yaptı. İkisi de ellerinde olmadan eğildiler ve rüzgârın öfkesi geçene kadar beklediler. Muhortıy da hoşnutsuz bir şekilde kulaklarını kıstı ve başını silkti. Rüzgârın saldırısı biraz geçince Nikita eldivenlerini çıkartıp kuşağının arasına soktuktan ve ellerini hohladıktan sonra hamut kayışlarını çözmeye girişti.

— Ne yapıyorsun sen? – diye sordu Vasiliy Andreyiç.

— Koşumu çözüyorum, ne yapacağım başka? Gücüm kalmadı benim, –dedi Nikita özür dilercesine.

— Gitmeyecek miyiz yani?

— Gitmeyeceğiz, gidersek sadece ata eziyet etmiş oluruz. Baksana, zavallıcık kendinde değil, –dedi Nikita uysal uysal dikilen, her şeye hazır durumda ve ıslak, kaskatı sağrılarını zor taşıyan atı göstererek. Sonra geceyi sanki bir handa geçirmeye hazırlanıyormuş gibi:– Gece burada kalmak zorundayız, –dedi ve hamut kayışını çözmeye koyuldu.

Kayış açılınca sağa sola keneler zıpladı.

— Donmaz mıyız? –dedi Vasiliy Andreyiç.

— Ne yapalım başka? Donarsan da donarsın, akacak kan damarda durmaz, –dedi Nikita.

VI

Vasiliy Andreyiç, üst üste giydiği iki kürkünün içinde, özellikle de kar yığınında çabaladıktan sonra kendisini iyice ısınmış hissediyordu; ama geceyi gerçekten de burada geçirmek zorunda olduklarını anladığı zaman sırtında buz gibi bir soğuk dolaştı. Sakinleşmek için kızağa bindi, cebinden sigara ve kibrit çıkarmaya girişti.

Nikita bu arada atın koşumunu çıkarmıştı. Kolanı, dizginleri çözmüş, kayışı, boyunduruğu çıkarmıştı ve atla konuşmaya devam ederek onu yüreklendiriyordu.

— Hadi bakalım çık, –diyordu atı okların arasından çıkarırken.– Şimdi seni şuraya bağlayalım. Saman koyalım önüne, gemini de çıkaralım, –diyordu söylediği şeyleri yaparken.– Samanı yiyince keyfin yerine gelir.

Fakat görünüşe bakılırsa Muhortıy, Nikita'nın konuşmasıyla sakinleşmiyordu, tedirgindi; bir bu ayağına bir öbür ayağına basıyor, arkasını rüzgâra vererek kızağa sokuluyor ve başını Nikita'nın koluna sürtüyordu.

Muhortıy, sanki sırf Nikita'nın burnunun dibine getirip koyduğu samanı reddetmemek için kızaktan ani bir hareketle bir tutam saman aldı, ama şimdi yemenin sırası olmadığına karar vererek ağzından fırlatıp attığı samanı rüzgâr alıp götürdü, karların üstüne dağıttı.

Nikita kızağın yüzünü rüzgâra çevirip, eyer kayışıyla bağladığı okları yukarı kaldırdıktan sonra kızağın ön kısmına doğru çekti.

— Şimdi bir işaret koyalım. İşte böyle, kar üzerimizi örtünce iyi yürekli insanlar bu oklardan bizi fark ederler ve karın altından çıkarırlar, –dedi Nikita eldivenlerini birbirine vurup silkeledikten sonra giyerken.– Büyüklerimizden böyle gördük biz.

Bu arada Vasiliy Andreyiç, kürkünün önünü açmış, eteğini siper ederek kükürtlü kibritleri birbiri arkasına çelik kutuya sürtüyordu, ama elleri titriyordu ve ateş alan kibritler henüz tam tutuşmadan, tam sigarasını aleve yaklaştırdığı anda rüzgârdan sönüyordu. Sonunda kibritlerden biri tam olarak tutuştu ve bir anlığına kürkünü, içe kıvrık işaretparmağında altın bir yüzük bulunan elini, kalın örtünün altından dışarı çıkmış ve karla örtülmüş yulaf samanını aydınlattı ve sigara yandı. Açgözlülükle iki üç nefes çekti, dumanı bıyıklarının arasından bıraktı, daha içmek istiyordu, ama ucundaki ateşle birlikte tütün koptu, samanı götürdüğü yere rüzgâr onu da alıp götürdü.

Ama bu birkaç nefes tütün dumanı bile Vasiliy Andreyiç'i neşelendirmişti.

— Geceleyeceksek geceleriz, –dedi kararlı bir şekilde.

Boynundan çıkarıp kızağın içine attığı atkısını yerden alarak:

— Bekle biraz, bayrak yapacağım, –dedi ve eldivenlerini çıkartıp kızağın önünde durdu, eyer kayışına yetişmek için uzandı, atkısını okların yanına sıkı bir düğüm atarak bağladı.

Atkı bağlanır bağlanmaz bazen direğe yapışarak, bazen de açılarak, gerilip şaklayarak çaresizce dalgalanmaya başladı.

Kızaktan inerek yaptığı işi hayranlıkla seyreden Vasiliy Andreyiç:

— Bak ne güzel düşündüm, –dedi.– Birlikte daha iyi ısınırız, ayrı ayrı oturmayalım.

— Ben yer bulurum, –diye karşılık verdi Nikita,– yalnız atın üstünü örtmek gerek, ter içinde kaldı zavallıcık, kalkıver,– diye ekledi ve kızağa giderek Vasiliy Andreyiç'in altındaki yaygıyı çekti.

Yaygıyı alıp ikiye katladı ve önce hamut kayışını çıkarıp, eyeri de aldıktan sonra örtüyü Muhortıy'ın üstüne attı.

— Şimdi birazcık ısınırsın, küçük budala, –dedi Nikita eyeri ve hamut kayışını örtünün üstünden atın üzerine tekrar yerleştirirken; bu işi bitirip tekrar kızağın yanına döndü:– Keçe size lazım olur mu? Bana biraz da saman verseniz.

Keçeyi de, samanı da Vasiliy Andreyiç'in altından alan Nikita kızağın arkasına gitti, orada, karın içinde kendine bir çukur kazdı, samanları çukura yaydı ve şapkasını gözlerine kadar indirip, kaftanına sımsıkı sarındıktan ve üstüne keçeyi örttükten sonra sırtını kızağın rüzgâr ve kardan koruyan arka tahtasına dayayarak yere serdiği samanın üstüne oturdu.

Vasiliy Andreyiç köylülerin cehaletini ve budalalığını oldum olası küçümsediği için Nikita'nın yaptığı şeyi de kınayarak başını salladı ve geceyi geçirmek üzere kızağa yerleşmeye koyuldu.

Kalan samanı düzeltti, böğrüne gelecek yere daha fazla saman koydu, ellerini kürkünün kollarına soktu, kendisini rüzgârdan koruyan kızağın ön kısmına kafasını yerleştirdi.

Uyumak istemiyordu. Yatmış düşünüyordu: Tek bir şeyi, hayatının biricik amacı, anlamı, sevinci ve gururu olan tek şeyi, ne kadar çok para kazandığını, daha da kazanabileceğini; tanıdıklarının ne kadar para kazandığını, ne kadar paraları olduğunu, bu tanıdıklarının geçmişte ve şimdi nasıl para kazandığını, kendisinin de tıpkı onlar gibi çok daha fazla para kazanabileceğini düşünüyordu. Goryaçkino Korusu'nu satın almak çok önemli bir işti onun için. Bu korudan bir çırpıda on bin ruble kazanmayı umuyordu. Sonbaharda gördüğü, iki desyatina büyüklüğündeki alanda tüm ağaçlarını saydığı koruya zihninde değer biçiyordu.

"Meşeden iyi kızak olur. İnşaatlık kütük dersen başka bir şey. Desyatina başına yaklaşık otuz sajen toplam kereste çıkar," diyordu kendi kendine. "Bir desyatinadan en kötü durumda iki yüz elli ruble kalır. Elli altı desyatina, elli altı tane yüzlük, elli altı yüzlük daha, elli altı onluk, bir elli altı onluk daha, elli altı da beşlik." Sonucun on iki bini bulduğunu görüyordu, ama hesap yapmadan da tam olarak ne kadar olduğunu kavrayamıyordu. "Yine de on bin vermem, ağaçsız alanları da çıkarırsan sekiz bin eder zaten. Kadastro memuruna yüz, ya da yüz elli ruble yediririm; o da bana beş desyatinalık alanı ağaçsız alan olarak ölçer. O zaman da sekiz bine verir. Şimdiden üç bin avucumun içinde. Herhalde yelkenleri indirir," diye düşünüyordu cebindeki cüzdanı dirseğiyle yoklayarak. "Dönemeçte yolumuzu nasıl kaybettik Tanrı bilir! Orman ve bekçi kulübesi oralarda olmalıydı. Köpek sesleri gelmeliydi. O alçaklar da gerektiğinde havlamaz." Yakasını indirdi ve kulak kabarttı; yine rüzgârın ıslığı, araba oklarının arasında şaklayıp duran atkının sesi ve kızağın tahtasını kamçılayan karın hışırtısı duyuluyordu yalnızca. Tekrar sıkı sıkı sarındı.

"Bilseydim köyde geçirirdim geceyi. Neyse, fark etmez, yarın giderim. Fazladan bir gün harcanış olurum. Öbürleri de gelmez bu havada." Saat dokuzdan önce kasaptan koyunların parasını alması gerektiğini anımsadı. "Gelmek istiyordu; şimdi beni bulamayacak, karım da becerip parayı alamaz. Ne cahil kadın. Görgü desen hak getire," diye devam etti düşünmeye, karısının dün bayram kutlaması için evine gelen komiseri doğru dürüst ağırlayamadığını anımsayarak. "Aman canım kadın işte! Nerede, ne görmüş ki? Hoş ananın babamın zamanında bizim ev nasıldı sanki? Zengince bir köylüydü babam: Değirmen, bir de han, bütün malı mülkü buydu. Ya ben ne yaptım şu on beş yılda? Bir bakkal dükkânı, iki meyhane, bir değirmen, bir tahıl ambarı, kiraya verdiğim iki çiftlik, ambarı da olan sac çatılı bir ev." Bunları aklından geçirdikçe gurur duyuyordu.

"Babamın zamanındaki gibi değil! Şimdi bölgede kimin adı en çok duyuluyor? Brehunov'unki. Peki neden? Çünkü işim hep aklımda, çalışıp çabalıyorum, başkaları gibi yan gelip yatmıyorum, ya da saçma sapan işlerle uğraşmıyorum. Geceleri uyumuyorum. Kar fırtınası demiyor yollara düşüyorum. İşler yapılıyor. Dalga geçerek para kazanılacağını sanıyorlar. Hayır, çalışıyorsun, kafa patlatıyorsun. İşte böyle geceyi tarlanın ortasında geçiriyorsun ve gözüne uyku girmiyor. Kafanın içindeki düşünceler yüzünden yastığı altüst edip duruyorsun," diye düşünüyordu gururla. "İnsanların şans eseri yükseldiklerini sanıyorlar. Bak işte Mironovlar milyonların içinde yüzüyorlar şimdi. Neden peki? Sen çalışacaksın ki, Tanrı da versin. Önce Tanrı sağlık vermeli."

Sıfırdan başlamış olan Mironov gibi milyoner olabileceği düşüncesi Vasiliy Andreyiç'i öyle heyecanlandırmıştı ki, biriyle konuşma ihtiyacı duydu. Ama konuşacak kimse yoktu... Goryaçkino'ya varabilse toprak sahibiyle konuşur, nasıl alt ederdi onu.

Kızağın ön kısmına doğru esen, önüne katıp eğerek getirdiği karlarla kızağın tahtasını kamçılayan rüzgârın hamlelerine kulak vererek, "Vay canına, amma da esiyor ha! Kar öyle bir yığılacak ki, sabah çıkamayacağız buradan!" diye geçirdi aklından. Doğruldu ve çevresine bakındı: Dalgalanan beyaz karanlıkta sadece Muhortıy'ın kara bir leke halindeki başı, rüzgârda havalanan yaygıyla örtülü sırtı ve düğüm atılmış gür kuyruğu görülüyordu; çevrede, her yanda, önde, arkada, her yerde aynı şekilde dalgalanan, bazen birazcık aydınlanır gibi olan, bazen daha da koyulaşan beyaz bir karanlık vardı.

"Nikita'nın sözünü ne diye dinledim sanki," diye düşünüyordu. Gitmeliydik, bir yere çıkardık nasılsa. Geri dönüp Grişkino'ya varırdık, Taras'ın evinde geçirirdik geceyi. Hadi bakalım bütün gece otur burada böyle. İyi mi oldu şimdi? Evet, Tanrı emeğinin karşılığını verir, tembellere, miskinlere ya da aptallara verecek değil ya. Bir sigara içsem!" Oturdu, sigara tabakasını çıkardı, ateşi eteğiyle rüzgârdan korumak için yüzükoyun uzandı, yine de rüzgâr girecek bir yer buldu ve kibritleri birbiri ardına söndürdü. Sonunda birini yakmayı başardı ve sigarasını içti. Aklına koyduğunu yapmak çok sevindirdi onu. Sigarayı ondan daha çok rüzgâr içse de bir iki nefes çekti ve neşesi tekrar yerine geldi. Kızağın arkasına dayandı tekrar, sarınıp büründü ve aklından yine bir şeyler geçirmeye, hayaller kurmaya başladı, sonra bir anda kendinden geçip uyuyakaldı.

Fakat ansızın bir şey dürtüp uyandırdı sanki onu. Muhortıy altındaki samanları mı çekmişti, yoksa kendi içindeki bir şey mi onu irkiltmişti? Uyanmıştı işte, kalbi o kadar hızlı, o kadar güçlü atmaya başlamıştı ki, altındaki kızak sallanıyormuş gibi geldi. Gözlerini açtı. Çevresindeki her şey aynıydı, sadece biraz daha aydınlık gibiydi. "Ortalık aydınlanıyor," diye düşündü, "sabaha az kalmış olmalı." Ama ay doğduğu için ortalığın aydınlandığını hemen akıl

etti. Yerinden doğruldu, önce ata bir göz attı. Muhortıy arkası rüzgâra dönük duruyor, zangır zangır titriyordu. Karla kaplanmış olan yaygı bir yana dönmüş, hamut bir yana kaymıştı, dağılmış perçemleri ve yelesiyle karla kaplı başı şimdi daha iyi görünüyordu. Vasiliy Andreyiç, eğilip kızağın arkasına baktı. Nikita hâlâ aynı durumda oturuyordu. Sarındığı keçe de, ayakları da tamamen karla örtülmüştü. "Köylücük donmasa bari; üstü başı da pek zayıf. Hadi bir de onun hesabını ver bakalım. Kafasız millet. Gerçekten cahil bunlar," diye düşündü Vasiliy Andreyiç. Yaygıyı atın sırtından alıp Nikita'ya örtmek istedi, ama bu soğukta kalkmak, yerinden kımıldamak zor geldi, hem de at donar diye korktu. "Niye onu yanıma aldım sanki? Hep bizim karının aptallığı!" diye düşündü Vasiliy Andreyiç, sevimsiz karısını anımsadı. Sonra eski yerine, kızağın ön kısmına dayandı tekrar. "Dayım da bir keresinde böyle bütün gece karda kalmıştı da, bir şey olmamıştı," diye anımsadı. "Sevastyan'ı karın altından kazıp çıkarmışlardı," diye hemen başka bir olay gözünün önüne geldi, "ölmüş, kaskatı kesilmişti. Keşke geceyi Grişkino'da geçirseydim, bunların hiçbiri olmazdı." Ve sıcaklık boynundan, dizlerinden, ayaklarından boşa gitmesin, onu ısıtsın diye kürküne sımsıkı sarınıp, gözlerini kapatıp tekrar uyumaya çalıştı. Ama ne kadar uğraşırsa uğraşsın uykuya dalamıyordu artık, tam tersine kendini son derece dinç ve canlı hissediyordu. Kazanacağı paraları, insanların taktıkları borçları hesaplamaya, kendi kendine övünmeye ve durumuna sevinmeye başlamıştı yine, ama bunların hepsi şimdi sinsice yaklaşan korkuyla ve can sıkıcı "geceyi neden Grişkino'da geçirmedim" düşüncesiyle hep yarıda kalıyordu. "İş mi yani, sıcacık yerde, tahta sıranın üstünde yatsaydın ya." Daha rahat ve rüzgârdan korunan bir konum bulmaya çalışarak birkaç kez döndü, tekrar yattı, ama nasıl yatarsa yatsın rahatsız oluyordu; bir kez daha yerinden doğruldu, yatış şeklini değiştirdi, ayaklarını iyice sardı, göz-

lerini kapadı ve kımıldamadan yattı. Ama ya sağlam keçe çizmelerinin içinde kıvrılan ayakları sızlamaya başlıyor, ya da bir yerlerden rüzgâr esiyordu. Kısa bir süre yattıktan sonra yine kendi kendine kızarak şimdi Grişkino'da sıcacık bir köy evinde rahatça yatabileceğini anımsayıp tekrar yerinden doğruldu, döndü, sarındı ve tekrar yattı.

Vasiliy Andreyiç bir ara uzaktan gelen horoz sesleri duyar gibi oldu. Sevindi, kürkünün yakasını gevşetip dikkatle dinlemeye koyuldu, ama ne kadar dikkatle dinlerse dinlesin araba oklarının arasında ve çırpınıp duran atkının çevresinde ıslık çalan rüzgârla kızağın tahtasını kamçılayan kar sesinden başka bir şey duyulmuyordu.

Nikita akşamdan beri aynı şekilde kımıldamadan ve kendisine bir iki kez seslenen Vasiliy Andreyiç'e yanıt bile vermeden oturuyordu. Vasiliy Andreyiç üstü karla iyice örtülmüş olan Nikita'ya kızağın arka kısmından göz atarken "Derdi tasası az, uyuyor besbelli," diye geçiriyordu içinden.

Vasiliy Andreyiç neredeyse yirminci kez kalkıp tekrar yattı. Bu gecenin sonu gelmeyecekmiş gibiydi. Bir ara yerinden doğrulup etrafa bakınarak, "Artık sabah olmak üzeredir herhalde," diye düşündü. "Saate bir bakayım. Kürkün önünü açınca da üşürüm ya. Olsun, sabaha az kaldığını öğrenirsem de keyfim yerine gelir. Hemen atı koşarız." Vasiliy Andreyiç, henüz sabah olmadığını ruhunun ta derinlerinde hissediyordu, ama cesaretini iyiden iyiye yitirmeye başlamıştı; bir yandan kendini doğrulamak, bir yandan da kandırmak istiyordu. Gocuğunun kopçasını dikkatle açtı ve elini koynuna sokup yeleğine ulaşana dek uzun süre arandı. Üstüne çiçek desenleri işlenmiş, mineli saatini güç bela çıkardı ve bakmaya çalıştı. Işık olmadan hiçbir şey görünmüyordu. Sigarasını yakarken yaptığı gibi tekrar dirseklerine dayanarak yüzükoyun uzandı, kibritleri çıkarıp yakmaya başladı. Şimdi bu işi daha dikkatli yapmış, parmaklarıyla yoklayarak fosforu en fazla olan kibriti seçmiş ve bir kerede yakmıştı. Saatin kadranını

ışığın altına tutup baktı ve gözlerine inanamadı... Hepsi hepsi biri on geçiyordu. Daha önünde koskoca bir gece vardı.

Sırtında soğuk bir rüzgâr estiğini hissederek "Of, ne uzun geceymiş!" diye düşündü Vasiliy Andreyiç ve tekrar önünü sımsıkı kapatıp, kürküne sımsıkı sarınarak sabırla beklemek üzere kızağın köşesine dayandı. Birden rüzgârın tekdüze uğultusu arasından yeni, canlı bir ses duydu çok belirgin bir şekilde. Ses düzenli olarak artıyor, çok anlaşılır bir hale gelerek yine düzenli bir şekilde zayıflamaya başlıyordu. Bunun kurt uluması olduğuna hiç kuşku yoktu. Ve o kadar yakında uluyordu ki, kurdun çenelerini oynatarak sesini değiştirdiği rüzgârda apaçık duyuluyordu. Vasiliy Andreyiç yakasını açtı ve dikkatle dinledi. Muhortıy da kulaklarını oynatarak dikkatle dinliyordu. Kurt, şarkısını bitirdiğinde Muhortıy ayak değiştirdi ve uyarırcasına burnundan sesli sesli soludu. Vasiliy Andreyiç bundan sonra hiçbir şekilde uyuyamadığı gibi sakinleşemedi de. Ne kadar hesaplarını, işlerini, ününü, onurunu ve zenginliğini düşünmeye çalışsa da gitgide daha fazla korkuya kapılıyordu. Bu korku bütün düşüncelerden ağır basıyordu ve geceyi neden Grişkino'da geçirmediği düşüncesi, diğer bütün düşüncelerinin içine karışıyordu.

"Korunun canı cehenneme, onsuz da işlerim yolunda çok şükür. Ah, keşke gece orada kalsaydım!" diyordu kendi kendine. "Sarhoşların donduğu söylenir," diye düşündü. "Ben de içki içtim." Duygularına kulak verdiğinde, soğuktan mı, yoksa korkudan mı, kendisi de nedenini bilmeden titremeye başladığını hissediyordu. Sarınıp bürünüp önceki gibi yatmayı denedi, ama artık bunu yapamıyordu. Yerinde duramıyordu, kalkmak, içinde yükselen, karşısında kendisini güçsüz hissettiği korkuyu bastırmak için bir şey yapmak istiyordu. Tekrar sigarasını ve kibritini çıkardı, ama hepsi de kötü üç kibriti kalmıştı yalnızca. Hiçbiri yanmadı.

Kime küfrettiğini kendisi de bilmeden "Cehennemin dibine gidesice alçak, mahvettin her şeyi!" diye küfretti ve

ezdiği sigarayı fırlatıp attı. Kibrit kutusunu da atmak istiyordu, ama vazgeçip elini cebine soktu. O kadar huzursuz olmuştu ki, daha fazla yerinde duramadı. Kızaktan indi, arkasını rüzgâra verip, tekrar kemerini göbeğinin altından sıkıca bağlamaya girişti.

"Ne yani yatıp ölümü mü bekleyeceğim! Ata atladığım gibi giderim," diye düşündü birden. "Üstüne binince at durmaz gider. Ona gelince," diye aklına Nikita geldi, "nasılsa ölecek değil mi! Zaten nasıl bir yaşamı var ki! Ona yaşam da acımamış, oysa benim yaşamak için yığınla nedenim var çok şükür..."

Sonra atı çözüp, dizginleri boynuna geçirdi, üstüne atlamak istedi, ama kürkleri ve çizmeleri o kadar ağırdı ki, düştü. O zaman kızağın üstüne çıkıp ata oradan binmek istedi. Ama kızak, ağırlığının altında sallanınca tekrar düştü. Sonunda üçüncü denemede atı kızağa yanaştırdı, dikkatli bir şekilde kızağın kenarına çıkıp atın sırtına ancak karınüstü enlemesine yatmayı becerebildi. Bu şekilde biraz yattıktan sonra kendini bir iki kez ileri doğru çekip sonunda bir ayağını atın sırtından aşırdı ve topuklarını hamut kayışlarına dayayarak oturdu. Kızağın sarsılmasıyla uyanan Nikita yerinden doğruldu. Nikita sanki bir şey söylüyormuş gibi geldi Vasiliy Andreyiç'e.

— Sizi gidi aptallar! Böyle yok yere hayatımı mahveder miyim ben? –diye bağırdı Vasiliy Andreyiç ve kürkünün dalgalanan eteklerini dizinin altına sıkıştırarak atı döndürdü, kızaktan uzaklaştırarak ormanın ve bekçi kulübesinin olduğunu tahmin ettiği yöne doğru sürdü.

VII

Nikita kızağın arkasında keçeye sarınıp oturduğundan beri yerinden kımıldamamıştı. Doğayla iç içe yaşayan ve onun zorluklarını bilen herkes gibi o da sabırlı bir insandı ve saatlerce, hatta günlerce ne bir rahatsızlık, ne de öfke duymadan

bekleyebilirdi. Efendisinin ona seslendiğini duyuyordu, ama kımıldamak ve yanıt vermek istemediğinden sesini çıkarmıyordu. Çay içtiği ve kar yığınlarına tırmanırken çok hareket ettiği için bedeni hâlâ sıcak olsa da, bu sıcaklığın onu uzun süre idare etmeyeceğini, hareket etmek suretiyle ısınmaya da gücü olmadığını biliyordu. Bunun nedeni, kendini aynen atın kamçı darbelerine karşın fazla uzağa gidemediği ve sahibinin yeniden iş görebilmesi için onu beslemesi gerektiğini anladığı sırada hissettiği kadar yorgun hissetmesiydi. Delik çizmesinin içindeki ayağı buz kesmişti, bu ayağının başparmağını hissetmiyordu artık. Üstelik de bütün bedeni giderek daha çok üşüyordu. Olasılıkları gözden geçirince, o gece ölebileceği, hatta kesinlikle öleceği düşüncesi gelmişti aklına, ama bu düşünce ona ne o kadar tatsız, ne de korkunç geliyordu. Bu düşünce o kadar da tatsız bir düşünce olarak görünmüyordu, çünkü hayat onun için gerçek bir bayram değildi, tam tersine artık yorulmaya başladığı dur durak bilmez bir çalışma demekti. Bu düşünce o kadar korkunç da görünmüyordu, çünkü burada, bu dünyada hizmet ettiği Vasiliy Andreyiç gibi efendileri dışında onu bu hayata yollayan asıl efendisine her zaman kendisini bağlı hissediyor, ölürken de bu efendinin emrinde kalacağını, bu efendinin onun kalbini kırmayacağını biliyordu. Yaşanmış, alışılmış şeyleri bırakıp gitmek yazık olmayacak mıydı? "E, ne yapalım, elden bir şey gelmez, yeni şeylere de alışmak gerekir."

"Ya günahlar?" diye düşündü ve ayyaşlığını, içkiye harcadığı paraları, karısını incittiğini, küfürbazlığını, kiliseye gitmediğini, oruç tutmadığını ve günah çıkarırken papaza söylediklerini hatırladı. "Biliyorum, çok günah işledim. Ama ne yapayım, bile bile mi işledim ben bu günahları? Tanrı böyle yaratmış beni. Günahları da! Nereye kaçacaksın onlardan?"

O gece başına gelebilecekler konusunda ilk başta böyle düşünmüştü, sonra bu düşüncelere bir daha dönmedi ve du-

rup dururken aklına geliveren anılara bıraktı kendini. Kâh Marfa'nın gelişi, uşakların ayyaşlığı, kendisinin içkiyi bırakışı, şu yolculuk, Taras'ın evi, yaşlı adamın oğlunun evden ayrılmasıyla ilgili konuşmalar, kâh kendi oğlu, şimdi yaygının altında ısınmakta olan Muhortiy, kâh o yana bu yana dönerek kızağı gıcırdatan efendisi geliyordu aklına. "Zavallı, yola çıktığına kendisi de memnun değildir herhalde," diye düşünüyordu. "Öyle bir yaşantısı varken ölmek istemez. Benim gibi değil ki onun hayatı." Bütün bu düşünceler kafasının içinde birbirine girmeye, karışmaya başladı ve uykuya daldı.

Vasiliy Andreyiç ata binerken kızağı sallayınca ve kızağın, sırtını dayadığı arka kısmı geriye kaçıp, kayaklardan biri beline çarpınca Nikita uyanmış ve ister istemez oturuşunu değiştirmişti. Bacaklarını güçlükle düzelterek ve üzerlerindeki karları sağa sola saçarak yerinden kalkmış, aynı anda da canını yakan, iliklerine dek işleyen bir soğuk kaplamıştı bedenini. Olup biteni anlayınca da Vasiliy Andreyiç'ten at için artık gerekli olmayan yaygıyı sarınmak üzere kendisine bırakmasını istemiş, ona bunun için seslenmişti.

Ancak Vasiliy Andreyiç durmamış ve toz karların içinde gözden kaybolmuştu.

Nikita yalnız kalınca bir an ne yapması gerektiğini düşündü. Sığınacak bir ev arayabilecek güçte hissetmiyordu kendini. Eski yerine oturması artık olanaksızdı, orası karla dolmuştu. Üzerine örtecek bir şey olmadığından, kaftanıyla gocuğu da onu artık hiç ısıtmadığından kızağın içinde de ısınamayacağını hissediyordu. O kadar çok üşüyordu ki, sırtında sanki bir tek gömlek vardı. Dehşete kapıldı. "Yüce Tanrım, göklerdeki babamız!" dedi ve yalnız olmadığını, birinin onu duyduğunu, onu bırakmayacağını bilmek içini rahatlattı. Derin bir soluk aldı ve keçeyi başından çıkarmadan kızağa bindi, efendisinin yattığı yere uzandı.

Ama kızağın içinde de hiç ısınamıyordu. İlk başta bütün bedeni tir tir titriyordu, sonra titreme geçti ve yavaş yavaş

bilincini yitirmeye başladı. Ölüyor muydu yoksa uyuyor muydu, bilmiyordu, ama her ikisine de aynı şekilde hazır hissediyordu kendini.

VIII

Bu arada Vasiliy Andreyiç, topuklarıyla ve dizginlerin uçlarıyla vurarak atı, ormanın ve bekçi kulübesinin olduğunu düşündüğü yere doğru sürüyordu. Kar gözlerini kör etmişti, rüzgâr sanki onu durdurmak istiyordu, ancak o öne doğru eğilmiş, sürekli kürkünün önünü kapatmaya çalışarak ve soğuk olduğu için oturmasına engel olan eyerle kendisinin arasına kürkün eteğini sıkıştırarak hiç durmadan atı sürüyordu. At boynunu bükmüş, zor da olsa sürüldüğü yöne rahvan bir yürüyüşle ilerliyordu.

Vasiliy Andreyiç atın kafasından ve bembeyaz çölden başka bir şey görmeden, kürkünün yakasının ve atın kulaklarının yanında rüzgârın çaldığı ıslıktan başka bir ses duymadan beş dakika kadar dümdüz gitti.

Birden önünde bir karartı belirdi. Yüreği sevinçle çarpmaya başladı ve köy evlerinin duvarları zannettiği bu karartıya doğru ilerledi. Ama hareketsiz bir karartı değildi bu, kımıldıyordu, köy falan da değildi, bir tarlanın kenarında yetişmiş, karın altından dışarı fırlamış, onu yana eğen ve içinden geçerken ıslık çalan rüzgârın altında çaresizce sallanan bir pelin otuydu yalnızca. Acımasız rüzgârın yerden yere vurduğu pelinin görünüşü Vasiliy Andreyiç'in içini ürpertmişti nedense, otun yanına gelirken yönünü tümden değiştirdiğinin, artık atı bambaşka bir yöne doğru sürdüğünün farkında olmasa da bekçi kulübesine doğru gittiğini zannederek atı hızla sürmeye başlamıştı. Fakat at sürekli sağa dönüyordu, Vasiliy Andreyiç de onu hep sola çeviriyordu.

Önünde yine bir karartı belirmişti. Artık kesinlikle köye geldiğini sanarak sevindi. Ancak bu da yine bir pelinin boy

attığı bir tarlanın sınırıydı. Yabani otun kuru dalları, Vasiliy Andreyiç'in içine nedense korku salarak yine çaresizce sallanıp duruyordu. Üstelik de bu aynı kuru ottu, yanında atın rüzgârdan bozulmuş ayak izleri vardı. Vasiliy Andreyiç durdu, eğilip dikkatlice baktı: Bir atın hafifçe bozulmuş ayak izleriydi bunlar ve kendi atının ayak izinden başkası olamazdı. Anlaşılan küçük bir alanda tur atmıştı. "Böyle giderse hapı yuttum!" diye düşündü ve korkuya kapılmamak için dikkatli baktığında kayboluveren parlak noktalar görür gibi olduğu beyaz kar karanlığına gözlerini dikerek atı daha da hızlı sürmeye başladı. Bir ara köpek havlaması ya da kurt uluması duyar gibi oldu, ama bu sesler o kadar zayıf, o kadar belirsizdi ki, sesleri gerçekten duyuyor muydu, yoksa ona mı öyle geliyordu bilemedi ve durup dikkatle dinlemeye koyuldu.

Birden kulağının dibinde kulakları sağır eden korkunç bir çığlık duyuldu, altındaki her şey titremeye, sarsılmaya başladı. Vasiliy Andreyiç atın boynuna sarıldı, ama hayvanın boynu da zangır zangır titriyordu, üstelik çığlık daha da korkunçlaşmıştı. Vasiliy Andreyiç birkaç saniye kendini toparlayamadı ve ne olduğunu anlayamadı. Muhortıy'ın kendini yüreklendirmek ya da birilerini yardıma çağırmak için var gücüyle kişnemesinden başka bir şey değildi bu. "Seni gidi alçak! Nasıl korkuttun beni lanet olası!" dedi Vasiliy Andreyiç kendi kendine. Ancak korkunun gerçek nedenini anladıktan sonra da artık ondan kurtulmasına olanak yoktu.

"Kendime gelmeliyim, aklımı başıma toplamalıyım," diyordu içinden, ama kendine hâkim olamıyor, artık rüzgâra karşı değil, rüzgâr yönünde gittiğini bile fark etmeksizin atı hızla koşturmaya devam ediyordu. Bedeni, en çok da kürkünün önü açıldığında ve eyere değdiğinde üşüyor, sızlıyordu. Kolları ve bacakları titriyor, kesik kesik soluk alıyordu. Bu korkunç kar çölünde kaybolacağını düşünüyor ve hiçbir kurtuluş yolu görmüyordu.

At ansızın gürültüyle bir şeye çarptı ve bir kar yığınına saplanıp debelenmeye, yana yatmaya başladı. Vasiliy Andreyiç, atın üzerinden yere atladı. Ayağını dayadığı hamut kayışını atlarken yana kaydırmış, tutunduğu eyeri de döndürmüştü. Vasiliy Andreyiç üzerinden atlar atlamaz at doğruldu, bir hamle yaptı, sıçradı, bir daha sıçradı ve Vasiliy Andreyiç'i kar yığınının içinde tek başına bırakıp kişneyerek, yaygıyla hamut kayışını peşi sıra sürükleyerek gözden kayboldu. Vasiliy Andreyiç atın ardına düştü, ama kar o kadar derin, üstündeki kürkler o kadar ağırdı ki, her adımda dizine kadar kara saplanıyordu, en fazla yirmi adım attıktan sonra soluk soluğa kalıp durdu. "Koru, koyunlar, ortakçıya verilmiş tarla, bakkal dükkânı, meyhaneler, sac çatılı ev, ambar, vârisim," diye geçirdi içinden, "bunlar ne olacak? Bu nasıl iştir böyle? Olamaz!" diye düşündü. Birden aklına iki kez yanından geçtiği, rüzgârda o yana bu yana sallanıp duran pelin otu geldi ve başına gelenlerin gerçek olduğuna inanamayacak kadar korkuya kapıldı. "Bütün bunlar düş olmasın?" diye düşündü ve uyanmak istedi, ama uyanacak bir düş yoktu. Yüzünü kamçılayan, üstünü başını kaplayan ve eldivenini kaybettiği sağ elini donduran bu kar gerçekti, şimdi tıpkı şu pelin gibi, tek başına kalarak kaçınılmaz, yakın ve anlamsız ölümü beklediği bu kar çölü de gerçekti.

"Göklerin hükümdarı, kutsal babamız Mikolay, orucumuzu kabul et," diye bir gün önceki dualarını, başının çevresindeki altın kaplama içinde esmer bir yüzün tasvir edildiği ikonayı, bu ikonaya adak olarak sattığı, azıcık yandıktan sonra kendisine geri getirdikleri ve sandığa sakladığı mumları anımsadı. Mucize yaratıcısı Aziz Nikolay'a kendisini kurtarması için yalvarmaya başlamıştı, ona dua okumayı ve mum yakmayı vaat ediyordu. Ama azizin yüzünün, başının çevresindeki altın kaplamanın, mumların, papazın ve duaların kilisede çok önemli ve çok gerekli olduğunu, burada ise bunların kendisi için hiçbir şey yapamayacağını, bu mum-

larla ve dualarla onun şu andaki feci durumu arasında hiçbir bağlantı olamayacağını hemen çok açık, hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde anladı. "Karamsarlığa kapılmamalıyım," diye düşündü. "Bir an önce atın ayak izlerini takip etmeliyim, yoksa kar onları da kapatacak," diye geçirdi içinden. "At yolu bulur, belki yakalarım onu. Yalnız telaşa kapılmamalısın, yoksa elin ayağına dolanır, iyice kaybolursun." Ancak sakin yürümeye niyetlendiği halde hızla ileri atılmıştı, düşe kalka koşuyordu. Atın ayak izleri, karın kalın olmadığı yerlerde bile zar zor fark ediliyordu. "Kayboldum," diye düşündü Vasiliy Andreyiç, "izleri de kaybedeceğim, atı da yakalayamayacağım." Fakat aynı anda ileriye baktığında kara bir şey gördü. Bu Muhortıy'dı, hem sadece Muhortıy da değildi, kızak ve atkıyla birlikte araba okları da görünüyordu. Yana kaymış hamut kayışı ve kızak yaygısıyla Muhortıy, şimdi eski yerinde değil, okların yanında duruyordu ve ayağını dizginin üzerine bastığı için aşağı doğru çekilen başını sallıyordu. Sonunda, Vasiliy Andreyiç'in, daha önce Nikita'yla birlikte düştükleri hendeğe düştüğü, atın onu kızağa geri götürdüğü ve kızağın bulunduğu yerden topu topu elli adım ötede attan atladığı anlaşılmıştı.

IX

Yanına varır varmaz kızağa tutunan Vasiliy Andreyiç, sakinleşmeye ve soluklanmaya çalışarak uzun zaman hareketsiz durdu. Nikita eski yerinde değildi, ama kızağın içinde üzeri karla kaplı biri yatıyordu ve Vasiliy Andreyiç bunun Nikita olduğunu tahmin etti. Vasiliy Andreyiç'in korkusu artık tamamen geçmişti ve eğer korktuğu bir şey varsa bu, atın üstünde giderken ve en çok da kar yığınının içinde tek başına kaldığı sırada hissettiği o berbat korku haliydi. Ne olursa olsun bu korkunun geri gelmesine izin vermemeliy-

di, ancak bunun için de bir şey yapması, bir işle uğraşması gerekiyordu. Bu nedenle ilk yaptığı iş, sırtını rüzgâra vererek kürkünün önünü açmak oldu. Daha sonra, birazcık soluklanır soluklanmaz çizmeleriyle eldiveninin sol tekinin içindeki karları silkeledi, eldiveninin sağ teki bir daha bulunmayacak şekilde kaybolmuştu, şimdi bir yerlerde, kim bilir karın ne kadar altında olmalıydı; sonra köylülerin getirdiği ekini almak için dükkândan çıktığında yaptığı gibi, kuşağını göbeğinin altından iyice sıkılaştırıp işe girişmeye hazırlandı. Aklına gelen ilk iş, atın ayağını dizginden kurtarmak oldu. Vasiliy Andreyiç hem bunu yaptı, hem de dizgini kurtardıktan sonra Muhortıy'ı tekrar eski yerine, kızağın önündeki demir çengele bağladı ve üzerinden kaymış olan hamut kayışıyla yaygıyı düzeltmek için atın arkasına dolandı; ancak bu sırada kızağın içinde bir kımıldama olduğunu ve üzerini örtmüş olan karların altından Nikita'nın başının kalktığını gördü. Buz kesmiş olan Nikita besbelli büyük bir zorlukla doğrulmuştu ve tuhaf bir şekilde, sanki burnunun ucundan sinek kovalıyormuş gibi elini sallayarak oturuyordu. Elini sallıyor ve bir şeyler söylüyordu. Nikita'nın onu çağırdığını düşünen Vasiliy Andreyiç yaygıyı düzeltmeden kızağın yanına gitti.

— Ne istiyorsun? –diye sordu.– Ne diyorsun?

— Ö-lü-yorum ben, –dedi Nikita güçlükle ve kesik kesik bir sesle.– Ücretimi oğluma ya da benim karıya ver, diyeceğim bu kadar.

— Çok mu üşüdün? –diye sordu Vasiliy Andreyiç.

Nikita ağlamaklı bir sesle konuşarak ve elini sinek kovalar gibi yüzünün önünde sallamaya devam ederek:

— Hissediyorum, ölümüm yakın... İsa aşkına bağışla beni ... –dedi.

Vasiliy Andreyiç bir an hiçbir şey söylemeden, hiç kımıldamadan durdu, sonra kazançlı bir alışverişte ellerini ovuşturduğu anlardaki kararlılığıyla bir adım geri çekildi, kürkünün kollarını sıvayıp iki eliyle birden Nikita'nın üstündeki ve

kızağın içindeki karları temizlemeye girişti. Vasiliy Andreyiç karları temizledikten sonra hızla kemerini çözdü, kürkünün eteklerini iki yana açtı ve Nikita'yı hafifçe itip, sadece kürküyle değil, sıcak bedeniyle de örterek üzerine yattı. Vasiliy Andreyiç kürkünün eteklerini kızağın kenarındaki tahtayla Nikita'nın arasına elleriyle sıkıştırıp tuttuktan, dizleriyle de eteğin üzerine bastırdıktan sonra başını kızağın ön kısmına dayayıp yüzükoyun yatmıştı ve artık ne atın hareketini, ne fırtınanın ıslığını duymuyor, yalnızca Nikita'nın soluğuna kulak veriyordu. Nikita önce uzun süre hareketsiz yattı, sonra gürültülü bir iç çekti ve kımıldadı.

— Ha şöyle, bir de ölüyorum diyorsun. Yat, ısın, bu şekilde kalalım... –diye konuşmaya başlamıştı Vasiliy Andreyiç.

Ancak gözlerinde yaşlar belirdiğinden, alt çenesi hızlı hızlı atmaya başladığından daha fazla konuşamadı. Buna kendisi de çok şaşırdı. Konuşmaktan vazgeçti, yutkundu, boğazı düğümlendi. "Korktum, galiba sinirlerim zayıfladı," diye düşündü kendi kendine. Fakat bu zayıflık onu mutsuz etmediği gibi, daha önce hiç hissetmediği apayrı bir sevinç veriyordu ona.

Apayrı bir gurur duygusuyla kendi kendine "Böyle kalalım," diyordu. Gözyaşlarını kürküne silerek ve kürkün rüzgârdan sürekli dönen sağ eteğini dizinin altına sıkıştırarak uzunca bir süre bu şekilde konuşmadan yattı.

Ama sevincini birine anlatmak için tutkulu bir istek duyuyordu.

— Mikita, –dedi.

— İyiyim, ısındım, –diye bir yanıt geldi altından.

— İyi, iyi, ben de kayboluyordum neredeyse. Sen donardın, ben de...

Fakat o anda yine elmacık kemikleri titremeye başladı, gözleri yine yaşlarla doldu, yine lafın sonunu getiremedi.

"Neyse, boş ver," diye düşündü, "Kendimle ilgili bildiğimi ben biliyorum ya."

Ve sustu. Uzun süre böyle yattı.

Kendisi de alttan Nikita'nın, üstten de kürkünün sayesinde ısınıyordu; sadece Nikita'nın iki yanında kürkünün eteklerini tutan elleri ve rüzgârın sürekli olarak kürkü üzerinden havalandırdığı bacakları donmaya başlamıştı. Özellikle de eldivensiz sağ eli donuyordu. Ama ne bacaklarını, ne de ellerini düşünüyordu, tek düşüncesi, altında yatan köylüyü ısıtmaktı.

Birkaç kez ata göz attı ve atın sırtının açık olduğunu, hamut kayışıyla yaygının yerde, karın üstünde yattığını gördü, kalkıp atın üstünü örtmek gerektiğini düşündü, ama Nikita'yı bir an için de olsa bırakmaya ve içinde bulunduğu sevinçli durumu bozmaya cesaret edemedi. Artık hiç korkmuyordu.

Köylüyü ısıtması konusunda da yaptığı alışverişlerden söz ederken takındığı övüngen tavırla "Benim elimden hiçbir şey kurtulmaz," diyordu kendi kendine.

Vasiliy Andreyiç bu şekilde bir saat, iki saat, üç saat yattı, ama zamanın nasıl geçtiğini anlamadı. Önceleri gözlerinin önünde titreşip duran kar fırtınası, araba okları ve boynuna boyunduruk geçirilmiş at görüntüleri zihninden geçiyor ve altında yatan Nikita aklına geliyordu; sonra bayramla, karısıyla, komiserle, mum sandığıyla ve bu kez bu sandığın altında yatan Nikita'yla ilgili anılar birbirine karışmaya başladı; daha sonra alışverişe gelen köylüler, beyaz duvarlar, altında Nikita'nın yattığı damları sacla örtülü evler gözünün önünde canlandı; sonra hepsi birbirine karıştı, biri diğerinin içine girdi, tek bir beyaz ışık halinde birleşen gökkuşağının renkleri gibi, çeşit çeşit izlenimlerinin hepsi tek bir hiçte birleşti ve Vasiliy Andreyiç uykuya daldı. Uzun zaman düş görmeden uyudu, ama şafak sökmeden önce düşler tekrar ortaya çıktı. Mum sandığının önünde durduğunu ve Tihonov'un karısının ondan bayram için beş kapiklik mum rica ettiğini, kendisinin mumu alıp kadına vermek istediğini, ama ellerinin kalkmadığını, cebinin içinde sıkıştığını görü-

yordu. Sandığın çevresinden dolaşmak istiyor ve ayakları hareket etmiyor; yeni, tertemiz galoşları ise taş zemine öyle yapışmış ki, onları ne yukarı kaldırabiliyor, ne de ayaklarını içinden çıkarabiliyor. Mum sandığı ansızın bir yatağa dönüşüyor ve Vasiliy Andreyiç, kendini mum sandığının üstünde, yani kendi evinde, kendi yatağında yüzükoyun yatarken görüyor. Yatakta yatıyor ve kalkamıyor, oysa kalkması gerekiyor, çünkü birazdan komiser İvan Matveyiç uğrayacak ve İvan Matveyiç'le ya korunun pazarlığını yapması, ya da Muhortıy'ın hamut kayışını düzeltmesi gerekiyor. Karısına soruyor: "E, Mikolavna, uğramadı mı komiser?" Karısı "Hayır, uğramadı," diyor. Kapının önüne bir arabanın yaklaştığını duyuyor. O olmalı. Hayır, araba geçip gidiyor. "Mikolavna, hey Mikolavna, ne oldu, hâlâ gelmedi mi?" – "Hayır." Yatakta yatıyor ve hâlâ kalkamıyor, hâlâ bekliyor, hem korkunç, hem de sevinçli bir bekleyiş bu. Birden sevinç gerçek oluyor: Beklediği kişi geliyor; bu gelen komiser İvan Matveyiç değil, başka birisi, ama tam onun beklediği kişi. Bu kişi geliyor ve Vasiliy Andreyiç'i çağırıyor, onu çağıran bu kişi, ona seslenen ve Nikita'nın üzerine yatmasını buyuran kişi. Vasiliy Andreyiç bu kişinin peşinden gelmiş olmasına seviniyor. "Geliyorum!" diye bağırıyor sevinçle ve bu bağırış onu uyandırıyor. Uyanıyor, ama uykuya daldığından tamamen farklı uyanıyor. Ayağa kalkmak istiyor, kalkamıyor, elini hareket ettirmek istiyor, ettiremiyor, ayağını da aynı şekilde hareket ettiremiyor. Başını çevirmek istiyor, yapamıyor. Hayret ediyor, ama buna hiç üzülmüyor. Bunun ölüm olduğunu anlıyor ve buna da hiç üzülmüyor. Nikita'nın onun altında yattığını, ısındığını, sağ olduğunu anımsıyor, sanki kendisi Nikita'ymış, Nikita ise kendisiymiş, canı kendi bedeninde değil, Nikita'nın bedenindeymiş gibi geliyor. Kulak kabartıyor ve Nikita'nın soluğunu, hatta zayıf horultusunu duyuyor. "Nikita hayatta, demek ki ben de hayattayım," diyor kendi kendine sevinçle.

Sonra paraları, dükkânı, evi, alışverişleri, Mironov'ların milyonlarını anımsıyor; Vasiliy Brehunov denen bu adamın uğraştığı her işle neden uğraştığını anlamakta zorluk çekiyor. "Ne yapsın, işin özünü bilmiyordu ki," diye düşünüyor Vasiliy Brehunov hakkında. "Bilmiyordum, şimdi çok iyi biliyorum. Şimdi kesinlikle biliyorum. *Artık biliyorum.*" Ve daha önce kendisine seslenen kişinin çağrısını yine duyuyor. Tüm varlığı, "Geliyorum, geliyorum!" diyor sevinçli ve duygulu bir şekilde. Ve özgür olduğunu, artık onu hiçbir şeyin tutamayacağını hissediyor.

Vasiliy Andreyiç, bu dünyada artık hiçbir şey görmüyor, duymuyor ve hissetmiyordu.

Çevrede yine toz dumana karışıyordu. Karlar yine kıvrım kıvrım dönüyor, cansız Vasiliy Andreyiç'in kürkünün, titreyip duran Muhortıy'ın, artık zar zor seçilen kızağın ve kızağın dibinde, artık hayatta olmayan efendisinin altında ısınmış olan Nikita'nın üstünü örtüyordu.

X

Nikita sabaha doğru uyandı. Sırtını sarmaya başlayan soğuk uyandırmıştı onu. Düşünde, efendisine ait un çuvallarını arabayla değirmenden taşıdığını, dereden geçerken arabanın yönünü değiştirerek köprünün yanından dereye düştüğünü, arabanın altına girip, sırtlayarak onu yukarı kaldırdığını görüyordu. Ama şaşılacak iş! Araba yerinden oynamıyor, Nikita'nın sırtına yapışmış, Nikita ne arabayı kaldırabiliyor, ne de altından çıkabiliyor. Beli çöküyor. Üstelik ne de soğuk! Altından çıkması gerek. "Yeter artık," diyor birinin arabayı sırtına bastırdığını sanarak, "boşalt şu çuvalları!" Ama araba gitgide buz keserek eziyor onu, birden bir çarpma sesi duyuluyor, Nikita uyanıyor ve anımsıyor her şeyi. Soğuk araba, üzerinde yatan efendisinin donmuş, can-

sız bedeni, çarpma sesi ise toynağıyla kızağa iki kez vuran Muhortıy'ın çıkardığı ses.

Gerçeği sezen Nikita sırtını gererek efendisine sesleniyor:

— Andreyiç, hey Andreyiç!

Fakat Andreyiç yanıt vermiyor, karnı da, bacakları da kaskatı, soğuk ve gülle gibi ağır.

"Ölmüş olmalı. Ey göklerin hükümdarı!" diye düşünüyor Nikita.

Başını çeviriyor, ön tarafındaki karı eliyle kazarak deliyor ve gözlerini açıyor. Ortalık aydınlık; rüzgâr araba oklarının arasında yine aynı şekilde ıslık çalıyor, kar yine yağıyor, tek farkla, artık kızağın kenarındaki tahtayı kamçılayarak değil, kızağın ve atın üstünü daha kalın bir tabaka halinde sessizce örterek yağıyor, atın ne bir hareketi, ne de soluğu duyuluyor artık. "O da donmuş olmalı," diye düşünüyor Nikita, Muhortıy için. Gerçekten de Nikita'yı uyandıran toynak darbeleri, artık tamamen buz kesmiş olan Muhortıy'ın ölmeden önceki son ayakta kalma çabalarıydı.

"Tanrım, efendimiz, galiba beni de çağırıyorsun," diyor Nikita içinden. "Senin kutsal buyruğuna karşı gelinmez. Yine de korkunç bir şey. Neyse, insan iki kere ölmez, birinden de kaçamaz. Yeter ki bir an önce olsun bitsin..." Sonra elini içeri çekiyor, gözlerini kapatıyor, artık kesinlikle öleceğinden emin dalıp gidiyor.

Ertesi gün öğlen vakti köylüler, yoldan otuz sajen, köyden yarım verst ötede küreklerle kazarak Vasiliy Andreyiç'i ve Nikita'yı çıkardılar.

Kar kızağın üstünü tamamen örtmüştü, ama araba okları ve okların üzerine bağlı atkı hâlâ görünüyordu. Sırtından kaymış hamut kayışı ve yaygıyla karnına kadar kara batmış olan Muhortıy, ölü başını kaskatı kesilmiş gıdığına dayamış, bembeyaz duruyordu; burun deliklerinden buzlar sarkıyordu, gözleri buzla kaplanmış, sanki gözyaşları bile donmuştu. Bir gecede öyle zayıflamıştı ki, âdeta bir deri bir

kemik kalmıştı. Vasiliy Andreyiç, dondurulmuş koyun gövdesi gibi donup kalmıştı, bacakları o kadar yana açılmıştı ki, Nikita'nın üzerinden devirerek kaldırabildiler ancak. Patlak atmaca gözleri buzla örtülmüştü ve kırpılmış bıyıklarının altında açık duran ağzına kar dolmuştu. Nikita ise her yanı donmuş olsa da hayattaydı. Uyandırdıklarında artık öldüğünden ve olup bitenlerin artık öbür dünyada geçtiğinden emindi. Ancak karı kazarak onu çıkaran ve donmuş Vasiliy Andreyiç'i üzerinden yana deviren köylülerin bağırışlarını duyunca, önce öbür dünyada da köylülerin aynı şekilde bağırmalarına, insan bedeninin aynı olmasına hayret etmişti, ama hâlâ burada, bu dünyada olduğunu anladığı, özellikle de iki ayağındaki parmakların donduğunu hissettiği zaman buna sevinmekten çok üzüldü.

Nikita iki ay hastanede yattı. İki parmağını kestiler, kalan parmakları çalışmasına engel olmayacak derecede iyileşti ve Nikita yirmi yıl daha yaşadı, önceleri işçi olarak çalıştı, sonra yaşlanınca bekçi oldu. Daha bu yıl evinde, tam istediği gibi, ikonaların altında, elinde yanan mum tutarak öldü. Ölmeden önce karısından af diledi ve fıçıcıyla ilişkisi yüzünden onu bağışladı; oğluyla, torunlarıyla vedalaştı ve ölümüyle oğlunu ve gelinini fazla bir boğazdan kurtardığı için gerçekten sevinerek, kendisine artık bıkkınlık veren bu yaşamdan her geçen yıl, her geçen saat daha anlaşılır, daha çekici olan başka bir yaşama geçerek öldü. Orada, bu gerçek ölümden sonra gözlerini açtığı yerde daha mı iyidir, daha mı kötüdür? Hayal kırıklığına mı uğramıştır, yoksa beklediği şeyi orada bulmuş mudur? Bunların hepsini yakında biz de öğreneceğiz.

1895

Lev Nikolayeviç Tolstoy (1828-1910):
Anna Karenina, Savaş ve Barış, Diriliş*'in büyük yazarı, yaşamının son otuz yılında kendini insan, aile, din, devlet, toplum, özgürlük, boyun eğme, başkaldırma, sanat ve estetik konularında kuramsal çalışmalara da verdi. Bu dönemde yazdığı roman ve öykülerinde yıllarca üzerinde düşündüğü insanlık sorunlarını edebi bir kurguyla ele aldı. Tolstoy, yarı otobiyografik denebilecek üçlemesinin (*Çocukluk, İlkgençlik, Gençlik*) devamı sayılabilecek* Bir Toprak Sahibinin Sabahı*'nda genç bir toprak sahibinin köylülerle ilişkilerini, tüm iyi niyetine rağmen cehalet ve güvensizlikten kaynaklanan güçlüklerle yüzleşmek zorunda kalmasını son derece çarpıcı bir dille aktarır.* Efendi ile Uşağı*'nda ise doğayla insanın mücadelesini arka plana yerleştirerek, açgözlülükle tevazuun, iyilikle kötülüğün insan ruhundaki bitmek bilmeyen savaşını sarsıcı bir hikâyeyle gözler önüne serer.*

Ayşe Hacıhasanoğlu (1952): DTCF Rus Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Bir süre SSCB Büyükelçiliği Basın Bürosu'nda çevirmen olarak çalıştı. Edebiyat ve sosyal bilimler alanında çeviriler yaptı. Dostoyevski, Tolstoy, Gorki, Bagirov eserlerini Türkçeye kazandırdığı yazarlar arasında yer almaktadır.

9 786053 328490

KDV dahil fiyatı
12 TL

THG
0776487
HEP